

Delavska enotnost

Glasiló Zveze sindikatov Slovenije

Glavni urednik Dušan Gačnik
Odgovorni urednik Franček Kavčič

Ljubljana, 11. septembra 1987

številka 36, letnik 46, cena 160 dinarjev

Ob delovnem pogovoru v
republiškem svetu Zveze sindikatov

NI DOVOLJ BITI BREZ DLAKE NA JEZIKU

Razpóloženje za vročo politično jesen (in tudi sindikalne seje) so pravzaprav ustvarile izrazite avgustovske podražitve osnovnih živil. Medtem smo dobili tudi podatke o zastoju proizvodnje in izvoza v prvem polletju. Afera Agrokomerc (obetajo pa se še nove) je, kot vse kaže, prelila olje skozi tesnila, ki so zapirala tabuje in krutosti gospodarske in politične stvarnosti samoupravne socialistične družbe. Slovenski sindikalni delavci so v pripravi na jesensko plenarno sejo, ki bi naj obravnavala socialno politiko in socialno varnost, govorili predvsem o gospodarskih dosežkih (beri težavah) in političnem razpóloženju delavcev, predvsem organizatorjev proizvodnje. Kaže omeniti, da po njihovih besedah ni vse tako črno, kot je videti in da so tudi nekateri dosežki ugodnejši, kot je sivo povprečje. Strinjali so se, da ni naloga sindikatov samo ugotavljati razmere in razpóloženje delavcev, temveč tudi vplivati na vse to, kar že nekaj časa, predvsem pa danes, ne vzbuja veselja za delo in gospodarjenje. Res je, da so te posameznosti lahko znanilec boljših časov, res pa je tudi, da je svetlih primerov premalo, da bi lahko računali na hitrejšé razvojne korake v razvito gospodarstvo.

Misel iz več kot štiriurne razprave predsednikov medobčinskih svetov ter članov predsedstva dokazujejo, da sindikalni delavci nimajo dlake na jeziku ko gre za ugotavljanje razmer in zapletov in so tudi dobri kritiki drugih dejavnikov, veliko manj pa so zgovorni, ko naj bi sklenili, kako izboljšati položaj, udejaniti resolucijo, onemogočiti samovoljo, nepravilnosti in nesamoupravno vedenje. Tudi na sindikalne funkcije ljudje stesajo splošno nerazpóloženje, kot na vse funkcije; ti vedo, da klasična gesla socialne politike kmalu ne bodo več zadoščala, polemizirajo tudi s frazami in stališči, ki jih še danes radi uporabljajo (npr., da naj delo zagotovi socialno varnost, naj ozdi ugotovijo ekonomsko in tehnološko odvečne delavce, da sindikalne članarine ne more biti za posojila za ozimnico, da ni razlogov za stavke itn.).

Kaže, da v tej krizi tudi sindikat, ki je v zadnjih mesecih izgubil še nekaj omahljivih pripadnikov, išče možnosti in prostor za politično delovanje. V tej zvezi je lahko tudi že ničlikokrat odpisana ozimnica, prelomnica za ponovno zaupanje članstva v sindikat (torej v sindikalne funkcije) in s tem ustvarjanje manevrskega prostora za politično delovanje najširše delavske organizacije.

Glede na vsebino razprave, ki se bo nadaljevala na sejah sindikalnega vodstva v republiki, konkretne sklepe in ukrepe pa naj bi sprejele zlasti osnovne organizacije, ki pripravljajo občne zборе, pa bi zlasti kazalo opozoriti na potrebo in možnost, da si sindikat vzame vlogo, ki mu v smislu uresničevanja hotenj delavcev oziroma vsega članstva tudi gre.

Vtem pa kaže pritrditi tistim, ki so predlagali, da mora sindikat (ne glede na to, ali se drugi z njim strinjajo) biti veliko glasnejši, ko gre za kritiko in obsodbo slabe politike in neumnih ukrepov ter doslednejši pri zahtevah po spremembi napačne politike in odločitev. Sicer članom in javnosti stvarno potrjuje, da je vpet v samodejno politično kolesje in da nima nobene politične moči, da to kolesje lahko ustavi ali celo preusmeri. Primeri za to so prav težave v delitvi, za katere je sindikat najbolj odgovoren, in pa seveda oblikovanje zasnov socialne politike, ki bo stvarno temeljila na tržnem in donosnem gospodarjenju z družbenimi proizvodnimi sredstvi. V tem primeru bo sindikat nehal izgubljati zaupanje delavcev, manj razumevanja zanj pa bo pri vseh tistih, ki danes onemogočajo samoupravljanje in pravzaprav delujejo kot oblastniki, v prepričanju, da delujejo za splošne družbene cilje. Tudi in zlasti, če svojih ocen in stališč ne bo usklajeval z vsemi močnimi in nepotrebni, celo sistemsko izmišljenimi subjekti, so njegove možnosti za uspeh bistveno večje. Zato pa je nujen bistven zasuk, kajti samoupravljanja zdaj praktično ni več, razen pri reševanju razprtij delavcev med sabo glede pravic iz delovnih razmerij (plača, delovno mesto, dopust, stanovanje). Naloga sindikata je torej, da delavcem vrne samoupravljanje v vsej celovitosti idej, ki bi bile politično oblikovane in sprejete že pred skoraj štiridesetimi leti.

Franček Kavčič

IZ VSEBINE:

Nevarne igre člana CK ZKJ
Hrvoja Išuka

Bogovi (ni)so nepremagljivi
Nasilje nad osebnimi
dohodki

Na kopito ali v stečaj – Lilec
Žiri – tovarne živijo s krajem,
kraj pa z njimi

Voda na obali – upirajo oči
proti Ljubljani, namesto,
da bi se lotili dela

Štrajk v Muri

Matjaž Kmecl: O kulturnikih,
politikih in bastardih

Buina rast in dober plod — Žal v glavnem tam, kjer dobro gospodarijo in še narava kaj pripomore

Nevarne igre člana CK ZKJ Hrvoja Ištuka

Javnost še zmeraj ne pozna vsega, kar je povezano z velikokladuško afero Agrokomerc. Bolj in bolj pa se razkriva shrbljiva zgodba o črni plati jugoslovanskega gospodarstva in lažiranju, ki potemtakem ni doma samo v jugonogometu, gospodarskih in političnih mogočnostih v kazinski krajini. Očitno pa tudi drugih!

Posledice so strahovite. Zdaj že skoraj vse jugoslovanske javnosti znani član CK ZKJ Hrvoja Ištuk jih je primerjal s škodo, ki sta jo povzročila potresa v Skopju in Banja Luki skupaj. Toda razsežnosti vseh teh »potresov« so različne; politične zaradi kladuškega pa tako hude, da je človeka kar strah soočiti se z vso resnico kladuških povezav. Ištuk je to primerjavo med potresi dal na ljudskem zborovanju v Stričićih, rojstnem kraju književnika Petra Kočića. Če bi govoril samo o tem, pa morda predvsem o vlogi Petra Kočića, bi prav gotovo ne bil tolikokrat omenjen v sredstvih javnega obveščanja, kot je. Za Fikretom Abdićem in njegovimi pomočniki je Ištuk po člankih v sredstvih javnega obveščanja, v katerih je omenjeno njegovo ime, gotovo takoj za njimi.

Ištuk se je prebil v središče pozornosti zato, ker je v svojem govoru v Stričićih marsikomu poslal »račun« za pretekle napake in zgrešene gospodarske poteze, kar je razdelil celo po republikah, da si je vsak normalen poslušalec in bralec lahko mislil, da gre za zahtevo po nežnejšem obračunu s kriminalom v Kladuši. Francu Popitu je pripisal izjavi, da »vsi ljudje v Bosni in Hercegovini kradejo, celo za osebne dohodke.« »Popit nima pravice kaj takšnega trditi,« je zatrdil Ištuk v svojih »razmišljanjih« na ljudskem zborovanju, na katerem je kot slovenski greh omenil tudi Körting. Toda Popit kaj takšnega o vseh Bosancih ni rekel, pač pa si je to Ištuk enostavno izmislil in svoje poslušalce zavestno nalagal.

Ker so vse republike in njihova vodstva dobila od Ištuka svojo porčijo kritike, je bilo moč pričakovati ostre komentarje, vendar pa tudi Ištukovo opravičilo vsem, ki jim je pripisal besede, ki jih niso rekli. Ištuk se je sicer Popitu opravičil, vendar, kot vse kaže, mu še zmeraj ni dovolj zdrah. V reviji Danas pravi, da so ga prizadele interpretacije njegovega govora, češ da je s takšnim nastopom želel netiti medrepubliške in mednacionalne spore. »Če bi hotel kaj takšnega narediti,« pravi Ištuk »bi navedel drugačne primere ali morda parole »smrt Bosancem«, »prepovedan vstop psom in Bosancem«, omenil bi morda tudi nekatere novejša dogodke.«

Kaj je mislil in kaj je rekel Ištuk v svojem govoru, sta očitno dve stvari, kar navsezadnje dokazuje tudi v intervjuju za Danas. Če ne zna povedati tistega, kar misli, naj ne govori. Prav tako pa bi moral kot politik in član CK ZKJ razmisliti, kdaj in s kakšnimi govori ter njihovim sporočilnim nabojem neti nestrpnost med narodi. Če tega ni sposoben sam presoditi, mu mora to povedati kdo drug. Dejstvo pa je, da Ištukova državljanska vojna glede na to, v katerem organu ZKJ sedi, ne more biti le njegova privatna stvar. Prav tako mu mora biti jasno, da je lahko zahteva po čiščenju tuje hiše v danih okoliščinah in v času, ko je Ištuk govoril, lahko objektivno postavljanje političnih ovir, da mu ne bi bilo treba pospraviti svojega dvorišča.

Marjan Horvat

Fikretizem na jugoslovanski gospodarski in politični sceni

Bogovi (ni)so nepremagljivi

Ob tem ko se vsaj načelno in ne glede na škodo, ki jo bodo imeli lastniki brezvrednega papirja, ki so ga podpisali in žigosali v Veliki Kladuši, Bihaču, Sarajevu in še kje, oblikujejo prave odločitve, pa ostaja ob brezobzirni obsodbi Fikreta in njegovih pomagačev še marsikaj, kar bo treba pojasniti.

Najprej je jasno, da je šlo pri menicah, s katerimi so plačevali prehiter razvoj Agrokomerca in njegove negospodarske naložbe, za veliko širšo zaroto, kot je videti po ukrepih in kaznih, ki so prodrle v javnost. Jasno je, da so za način dela kladuških velikašev, ki so se udomačili tudi na Reki, vedeli v številnih ustanovah, ki se ukvarjajo s prometom denarja in blaga. Tudi organi pregona so marsikaj vedeli. Če začnemo pometati pred lastnim pragom, so za to, kar bo plačalo slovensko združeno delo (?) ali pa bo pokrito s tiskanjem denarja (?), krivi konkretni ljudje in vodstvo temeljnih bank in združene Ljubljanske banke.

Najbolj bodejo v oči botri, ki so se dali na vse mogoče načine počastiti, ko je šlo za uspehe Feniksa iz nerazvitega območja, nerazvite republike, zdaj pa, ko so razgaljene malverzacije, ki si jih je privoščila Fikretova klika, pa seveda nič ne vedo in tudi prej niso premišljali (?), da vse ni tako čisto, kot bi moralo biti. Najmanj, kar moramo pribiti, je to, da je nevednost samo slab in nesprejemljiv izgovor, še bolj verjetno pa sprenevedanje, ki kaže, da

se pač vsakdo želi skriti v packariji, ko gre za zmage pa se seveda vsakdo rad razkazuje. Nevednost oziroma izgovarjanje na nevednost pa je še en dokaz, za brezobzirno podiranje političnega in gospodarskega sistema, gre za popolno anarhijo, v kateri si pač posameznik, skupina ali širša združba, tudi klika, lahko privoščijo tisto, kar razmere dopuščajo. To pa je najhujše, kar se lahko zgodi državi, ki ima v ustavi in zakonih ter programih zapisan edinstven ideal socialistične (komunistične) družbe, dejansko pa v njej prevladuje bolj ali manj fevdalni odnos oziroma takšni, kot so se kazali v zgodnjih obdobjih razvoja kapitalističnih družb.

Poudarjanje, da so vzroki za menični škandal v sistemu, ne pa v Abdićih in drugih tovariših občine, regije, republike ... ne pomeni opravičevanje le-teh in valjenja krivde na sistem, ki ga, kot vse kaže, s sedanjimi vodilnimi ljudmi, ni mogoče spremeniti. Abdić je, če se dobro spomnimo, dejal, da so pač z menicami dobili posojilo, ki so ga potrebovali za svoje pogumne in dobre naložbe in nas še potolažil, da v Jugoslaviji ni prav veliko tako velikih sistemov, ki bi si lahko takšno »posojilo« privoščili ali izsilili.

Takšni škandali se verjetno lahko pojavljajo v vseh sistemih, vprašanje je le, kako jih je kje obravnavajo in rešujejo. Bojim se, da bo tudi razčiščevanje škandala, katerega dolarška vrednost znaša nekaj manj kot 300 milijono,

nov, dokazalo neustreznost in nepopolnost sistema. Do danes pa še ni nihče povedal, kako dobro je naložen tudi s prevaro (goljufijo) pridobljeni denar. Slišijo se mnenja, da je ta firma izvajala tehnološko in ekonomsko zelo sodobne in donosne naložbe, zato je še večja bojazen, da bomo s preganjanjem grešnikov izgubili čas za zagon teh investicij in tistih, ki še niso dokončane. Moramo se bati, da bo ta razčiščevalna faza izničila tudi vse tisto, kar je v Agrokomercu dobro in kar mogoče zagotavlja, da bodo pridni delavci vrnili družbi tisto, kar so ji njihovi Fikreti samovoljno vzeli.

Mogoče je tako tudi zato, ker gre za družbeno, torej nikogaršnjo lastnino in še bolj zaradi tega, ker je papir brez vrednosti sedaj last bank in ozdov iz vseh delov naše 8-članske federativne skupnosti, sto regij in več sto občin, ki tudi izvajajo državno oblast. Vse bi šlo, če bi lahko Velika Kladuša, Bihač ali Sarajevo imenovala stečajnega upravitelja, ki bi pravično poskrbel za interese delavcev in kapitala, ki je naložen v Veliki Kladuši, ker pa ni tako, se bomo že na začetku srečali z nasprotnimi interesi socialne varnosti delavcev, donosnosti družbenih sredstev za proizvodnjo in interesi lastnikov nelegalno »sposojenih« sredstev. Po dosedanjih izkušnjah z ignoriranjem zahtev iz republike, lahko lokalni mogotci iz Kladuše in njihovi botri sploh onemogočijo, da bo o interesih firme, kraja, krajine odločal nekdo, ki ne bo odgovoren samo njim. Mogoče pa je to samo še en dokaz, da je sistem fevdalne ekonomije, ki se je brezobzirno razkril v Veliki Kladuši zaradi prevelikih apetitov, zelo prisoten v naši družbi in kot tak daje samoupravnim in socialističnim idejam vsaj v gospodarski in družbeni stvarnosti Jugoslavije utopičen značaj.

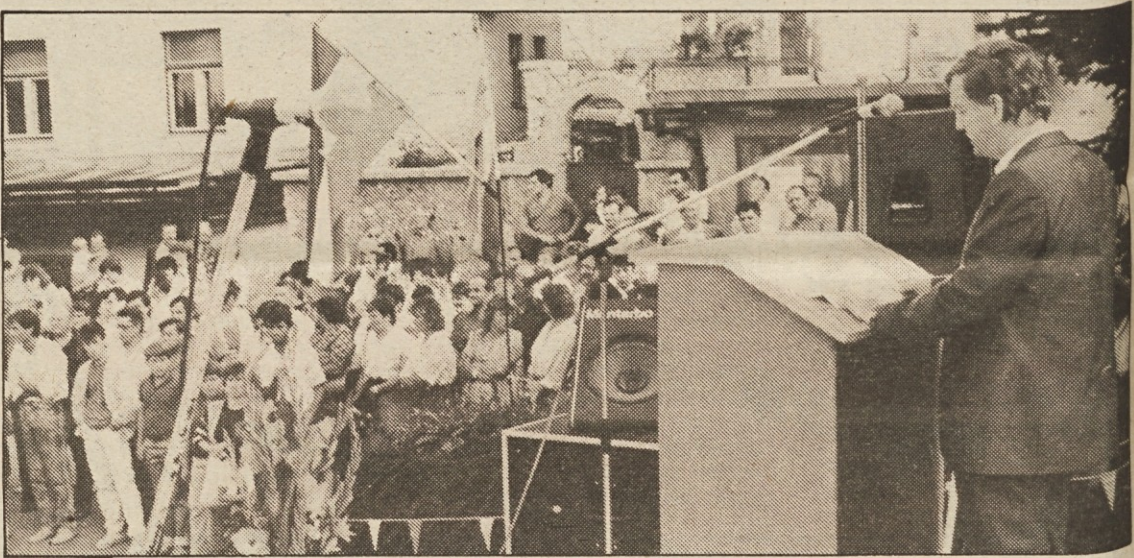
Franček Kavčič

REKLI SO...

Gmotni in družbeni položaj posameznika in vsake organizacije združenega dela mora temeljiti na delu in rezultatih dela in gospodarjenja, ne pa na takšnih ali drugačnih ukrepih tekoče in razvojne politike ali pa celo zlorabe in krašenja ustavnosti in zakonitosti. Le z doslednim uveljavljanjem tržnih zakonitosti in obenem z večjo vlogo delavcev pri sprejemanju odločitev na vseh ravneh je mogoče uveljaviti tudi večjo odgovornost vseh subjektov za lasten razvoj in skupen razvoj Jugoslavije.

Zato je naloga vseh, zlasti pa subjektivnih sil, da spodbudimo vse dejavnike uspešnega gospodarjenja in ustvarjamo možnosti za vsestranski in hitrejši razvoj. Pri tem je nezamenljiva vloga in odgovornost poslovnih in strokovnih delavcev v organizacijah združenega dela, ker brez jasnih dolgoročnih razvojnih usmeritev, oprtih na lastne moči, ni mogoč učinkovit spopad pri izboljšanju gospodarskih razmer. Zgolj z administrativnimi in omejevalnimi ukrepi, ki celo krepijo centralistično urejanje odnosov v združenem delu, ne bo mogoče iz sedanje krize.

Predvsem pa se bomo morali v vseh okoljih odločno spopasti z inflacijo. Posledice visoke inflacije so vse očitnejše tako na ekonomskem kot tudi na socialnem področju in tudi na vseh drugih. Zato je nujen odločen premik pri uresničevanju protinflacijskega programa, zlasti pa pri odpravljanju temeljnih žarišč stroškovne inflacije. Obvladovanje inflacije je cilj ekonomske politike, vendar pa dosedanja ukrepi niso povsem prilagojeni temu cilju in zato niso dali pričakovanih uspehov. Spopad s stvarnimi vzroki inflacije nas

še čaka, to pa nas zavezuje, da moramo kar najbolj trezno ugotavljati gmotne možnosti razvoja v prihodnje.

V zvezi sindikatov si bomo še naprej prizadevali, da bomo gospodarjenje, predvsem pa pridobivanje in delitev dohodka ter osebnih dohodkov urejali po samoupravnih poti. V vseh okoljih moramo urejevati delitve, tako, da se bo lahko kar najbolj uveljavilo načelo delitve po delu in rezultatih dela, tako, da bo nagrajeno samo delo, ki daje rezultate.

Socialna in materialna varnost delavcev postajata glede na sedanji razvoj vse pomembnejša naloga sindikatov. Že doslej smo v sindikatih dali vrsto pobud za ustrežnejšo uredi-

tev ekonomskih, pravnih in socialnih pogojev za uveljavljanje teh pravic delavcev. Nujno potrebna usmerjenost v delovanje trga, tehnično-tehnološko in programsko prenovu združenega dela vse bolj postavlja v ospredje ekonomske in tehnološke presežke. Čeprav se v sindikatih zavzemamo, da socialna varnost delavcev temelji predvsem na delu in rezultatih dela, pa vztrajamo, da je potrebno zagotoviti socialno varnost tudi delavcem, ki ostanejo brez dela.

Miha Ravnik
predsednik RS ZSS

na tradicionalnem srečanju
delavske solidarnosti v Kamniku, 10. 9. 1987

POVZEMAMO

Prisilna uprava v Smederevu

Smederevska železarna ni Agrokomerc, lahko pa bi bila srbski Obrovac. Po več kot dvajsetletni gradnji metalurškega velikana na bregu Donave se je republiška vlada začela spraševati, kako naprej. Zaradi ogromnih sredstev, vloženih vanj, mu bodo morali omogočiti takšno ali drugačno življenje. Vse o Metalurškem kombinatu Smederevo (MKS) je za NIN pojasnil Radenko Žunić, podpredsednik izvršnega sveta Srbije. Med Veliko Kladušo in Smederevom je glavna razlika ta, da je ves denar za železarno samo republiški. Vračanje 1,5 milijarde dolarjev dolga bo Srbija »federalizirala« s čisto vestjo, saj sodeluje v skupnem izvozu srbsko gospodarstvo s 25,6%, delež Srbije v skupnem dolgu Jugoslavije pa je manjši od petine. Račun je jasen, mar ne?

Če bi bili dolgovi MKS dinarski, bi se republiški izvršni svet in skupščina morda odločila za stečaj, tako pa to sploh ne pride

v poštev. Smederevo je treba rešiti, milijardo zelenih dolarjev pa vrniti v isti barvi. Na delu je že prisilna uprava z Lukom Mačkicem, predsednikom komiteja za blagovni promet Srbije na čelu, ki bo v 14 dneh povlekla črto pod vsemi računi v metalurškem kombinatu. Izvršni svet in skupščina pa bosta potem morala odgovoriti na vprašanje kako naprej.

Zdaj je načrt proizvodnje MKS slabši za 15,3%. V 1. polletju pa se je nabralo novih 55 milijard dinarjev izgub. Zakaj? Iz kombinata odgovarjajo, da vse zmogljivosti še niso usposobljene za popoln proizvodni proces, obstoječe pa obratujejo 70-odstotno. Lanski požar v hladni valjarni, ki je povzročil dvajset milijard škoda, pa je dodal piko na i.

Prisilna uprava mora ugotoviti, kako naj začne železarna ustvarjati dohodek, tako da bi čimprej začeli odplačevati dolgeve. Republiški izvršni svet ne skriva, da so poslali

ministrsko ekipo za prisilno upravo po slovenskem receptu. Ena od možnih rešitev bi bila tudi preusmeritev proizvodnje na avtomobilsko pločevino. Crvena zastava pa se boji zaradi (ne)kvalitete pločevine, ki bi jim lahko ogrozila izvozni program.

Kot posebno značilnost Smedereva bi lahko omenili, da se za mesto predsednika poslovnega odbora MKS poteguje precej kandidatov. Očitno je pri nas zelo vabljivo voditi neko gospodarsko organizacijo, ki je vredna 1,5 milijarde dolarjev in »bogvekoliko« dinarjev. Seveda ni pomembno, ali je pred vsoto + ali -.

Smederevska železarna je največja naložba v Srbiji, omeniti pa velja še 16 projektov, ki jih še gradijo, med njimi jih je kar 12 v elektrogospodarstvu. Republiški izvršni svet je ponosen, da se v njegovem mandatu ni nič investiralo, saj se ekipa televizije Beograd že pripravlja, da bo po Srbiji posnela »spisek srbskih neumnosti« z začetimi, a nedokončanimi objekti, praznimi tovarnami, velikimi in zgrešenimi naložbami ... Tako se bo izoblikovala prava slika o našem gospodarjenju, piše Dušan Sekulić.

Pred sejo predsedstva RS ZSS

NASILJE NAD OSEBNIMI DOHODKI

Toliko kot v Jugoslaviji eksperimentiramo z »ustreznimi« rešitvami na področju osebnih dohodkov in kolikor denarja napravimo za spremembe sistemov, delitve, družbenih dogovorov in samoupravnih sporazumov ter aktov v organizacijah združenega dela, niso druge države pripravile verjetno v vsej zgodovini za tarife in mezne pravilnike. Ta »jugoeksperiment« je pripeljal že tako daleč, da imajo delavci v organizacijah združenega dela samoupravljanje le še za urejanje osebnih dohodkov, vendar za zelo natančno določeno maso, ki jim jo predpisujejo dejavniki zunaj gospodarstva. Vendar se je tudi »samoupravljanje« sprevrglo v neverjetno laž: referendum pripravljamo zato, da zadostimo novim dogovorom in samoupravnim sporazumom, odgovorni pa zanj čisto določijo takšen rok, da se ne da skorajda nič več spremeniti. Če namreč referendum ne bi uspel, so delavci kaznovani tako, da lahko dobivajo 80 odstotkov lanskih povprečnih osebnih dohodkov, povečanih za stopnjo rasti življenjskih potrebščin.

Letošnje razpravljanje o sistemih za delitev in osebnih dohodkih sploh je bilo še posebej živčno. Živčno vojno sta povzročili zvezna vlada in skupščina že pred intervencijskimi zakoni o plačah, potlej z njimi, in končno so k temu prispevali svoje tudi oblikovalci novega družbenega dogovora o dohodku. Ta je zahteval poglobljene spremembe samoupravnih splošnih aktov. Novi obračunski zakon z nekaterimi nesmisli, zlasti v izvedbenem delu, povzroča neverjetne težave tistim organizacijam združenega dela, ki so zmeraj skrbela za lastna obratna sredstva; tiste pa, ki živijo s posojili, favorizira in jim omogoča celo hitrejšo rast osebnih dohodkov kot dobrim gospodarjem.

Najbolj tragično pri vsem tem pa je, da gospodarski subjekti danes praktično nimajo nobene avtonomije odločanja, pa čeprav jim ustava zagotavlja to pravico. Oče monetaristične šole v svetu Milton Friedman je pronicljivo ugotovil, da imajo vlade na Zahodu navadno šest do devet mesecev časa za velike poteze in spremembe. Zakaj? Kasneje so spremembe težje, če so sploh mogoče, ker pride do protinapada, saj se začasno razbite politične sile hitro reorganizirajo in se postavijo po robu spremembam, zagovorniki sprememb pa popustijo.

Koga skrbijo »visoki« OD v Sloveniji

Za takšno diagnozo političnih pravil igre je na Zahodu moč najti dosti primerov, v zadnjem času tudi nekatere v socialističnih deželah. Kaj takega pa ni moč trditi za razmere pri nas. Po vseh mogočih kongresih, ki so ponovno potrdili dolgoročni program gospodarske stabilizacije in dali izreden podarek tržno — blagovnemu gospodarstvu in s tem kajpak tudi mnogo večji avtonomiji podjetij, pravega koraka v to smer nismo naredili. Zdi se, da prevladuje nasilje statusa quo nad tistim, kar bi po kongresnih trasah moralo zaživeti.

Zato tudi jugoslovanski spori zaradi višine osebnih

ka. France Popit je tudi pri bil, da je vse to doseženo z osnovnimi sredstvi, katerih odpisanost je za 13 odstotkov večja od jugoslovanskega povprečja.

Pustimo tokrat ob strani tudi različno raven produktivnosti, organiziranosti proizvodnih in poslovnih procesov in vključenost slovenskega gospodarstva v mednarodno delitev dela, še posebej pa njegov pomen za izvoz. Vse to so dejavniki, ki presegajo jugoslovansko povprečje, pa naj jih merimo s še tako natančnimi merili. Nanje (ne)hote pozabljajo tudi razčlenjevalci slovenskih »visokih« plač, ki pa mimogrede opozorijo, da so tudi slovenski izdelki dražji kot drugod. Zato tudi očita Sloveniji, da precej pripomore k visoki inflaciji in pogosto s takšno ugotovitvijo zaključijo svoja »razmišljanja«. Kakor koli je to dvom-

ljiv argument proti »visokim« plačam v Sloveniji, pa je z vidika ekonomske logike resnici na ljubo ničen. Na trgu, mi pa se hočemo očitno iti tržno gospodarstvo, se nihče ne boji konkurence z visokimi cenami, pač pa tiste, ki vdira na tuji trg z nizkimi. Američane in zahodno Evropo ni strah Japoncev zato, ker hočejo z visokimi cenami prodreti na trg, temveč zato, ker poleg drugih stvari, ki »krasijo« japonske izdelke, prihajajo Japonci

na trg s sorazmerno nizkimi cenami in so zato konkurenčnejši. V sproščenih tržnih razmerah na enotnem jugoslovanskem trgu, na katerem ne bi smela veljati republiške meje za pretok blaga in storitev, se kupec lahko svobodno odloča za ta ali oni izdelek in poleg cene upošteva še kaj drugega, in če tega ni, je odločilna seveda zgolj cena. Konkurenca ima priložnost tiste z visokimi cenami krepko ogroziti, mar ne?

Problematične primerjave

Sicer pa se letos tudi v Sloveniji srečujemo z nepriemerljivostjo podatkov o gibanju osebnih dohodkov, akumulacije in vseh oblik porabe, saj smo letos »preživeli« spremembo obračunskega zakona, intervencijske zakone o omejevanju plač in skupne porabe ter tudi spremembe družbenega dogovora o dohodku. Stokovnjaki ugotavljajo, da oblikovanje sredstev za osebne dohodke še ne odraža uresničevanja družbenega dogovora o dohodku, povrh tega pa tudi še ni izdelana metodologija za primerjavo vseh finančnih podatkov lanskega in letošnjega leta. V resolucijo o družbenoekonomskem razvoju za letos smo zapisali, vendar ob upoštevanju »starega« obračunskega zakona, da bi ob 3,5-odstotni realni rasti družbenega proizvoda ter 2,6-odstotni rasti fizičnega obsega industrijske proizvodnje lahko povečali sredstva za bruto osebne dohodke v go-

prav precej nezanesljivo. Večjo zanesljivost kažejo podatki o razporejanju dohodka v prvem in drugem trimesečju, pa četudi je že v drugem trimesečju prišlo do prvih učinkov sprememb obračunskega sistema.

Po teh podatkih se je zmanjšal delež sredstev za osebne dohodke in skupno porabo v razporejenem dohodku v drugem trimesečju glede na prvo četrtletje letošnjega leta. V prvem trimesečju so ta sredstva predstavljala 54,8 odstotka, v drugem pa 53,9. Pri tem mora upoštevati, da je bilo razporejanje v prvem trimesečju v okvirih intervencijskega zakona, v drugem, julija pa so se organizacije združenega dela že »uskladile« z zahtevami družbenega dogovora o dohodku. Saj je moč zaznati celo rahlo rast deleža sredstev za akumulacijo.

Izgubarji v precepu

To so kajpak ocene za prvo polletje, ki pa resnici na ljubo spet dokazujejo, da z ukrepi počez pri omejevanju vseh vrst porabe ne dosegamo ciljev in da so učinki gospodarjenja in samostojnega odločanja delavcev v organizacijah združenega dela tudi o osebnih dohodkih boljši, predvsem pa mnogo bolj zdravi.

Zaskrbnjuje pa so podatki o izgubah. V 304 organizacijah združenega dela, v katerih je zaposlenih kar 71.509 delavcev, so se izgube povečale v primerjavi z lanskim prvim polletjem za

sredstev, osem odstotkov v strojni industriji itd. Za osebne dohodke v organizacijah z izgubo veljajo strožja merila tedaj, ko je izguba ugotovljena in organizacija nima sezonskega značaja proizvodnje oziroma če ne pridobi sredstev za kritje izgube ali za izplačilo višjih osebnih dohodkov, kot jih določa zakon. Med organizacijami združenega dela, ki so ob polletju imeli izgubo, je približno 20 odstotkov takih, ki spadajo med sezonske dejavnosti (turizem, kmetijstvo) in pričakovati je, da bodo ob devetmesečnem obračunu rezultati gospodarjenja ugodnejši. Razčlenjevalci našega gospodarjenja pa vendarle opozarjajo, da bo ob devetmesečnih obračunih sicer manj zgubarjev, vendar pa je moč glede na učinke obračunskega zakona v letošnjem letu pričakovati, da jih bo tudi tedaj še zmeraj veliko, kar pomeni, da bo precejšen del slovenskih delavcev prejemal osebne dohodke v skladu z zakonom o sanaciji, ki določa, da sme osebni dohodek v organizacijah, ki poslujejo z izgubo, znašati 80 odstotkov povprečnega osebnega dohodka v ozdu v preteklem letu, povečanega za rast življenjskih stroškov v SFRJ.

Usklajevanje zaradi usklajevanja ali notranjih potreb

Bržkone bo nekaj zagat pri razporejanju dohodka in gibanju osebnih dohodkov v družbenih dejavnostih, kjer prav te dni mrzlično pripravljajo referendum o uskladitvi samoupravnih aktov z družbenim dogovorom o dohodku. V resoluciji za letos je zapisano, da bodo ozdi družbenih dejavnosti letos upoštevali usklajeno raven osebnih dohodkov decembra 1986. leta in rast osebnih dohodkov v gospodarstvu ustrezne družbenopolitične skupnosti. Sredstva za osebne dohodke in skupno porabo delavcev v posameznih ozidih družbenih in drugih negospodarskih dejavnosti pa se morajo skladno z določili resolucije skladovati glede na izpolnjevanje programa dela in smotrnosti gospodarjenja z družbenimi sredstvi. V republiki bi morali narediti vse, da ne bi razvrednotili nekajletnih prizadevanj za usklajeno rast osebnih dohodkov družbenih dejavnosti z gospodarstvom, saj nam je šele konec lanskega leta uspelo doseči zadovoljivo raven osebnih dohodkov v teh dejavnostih po večletnem velikem razhajanju z gospodarstvom.

V družbi smo se končno »prebili« do novega družbenega dogovora, do dopolnitve samoupravnih spazumov dejavnosti in tudi samoupravnih splošnih aktov o delitvi v organizacijah združenega dela. Torej »pravila igre« imamo, upajmo, da tudi dalj časa veljavne, kazalo pa bi razmišljati, da nam pri spremembah samoupravnih aktov ne bo šlo zgolj za potrebne uskladitve z družbenimi listinami, temveč predvsem za kakovostnejše gospodarjenje v organizacijah združenega dela samih. Prav žalostno je opazovati ljudi, ki morajo z referendumi potrjevati vse te spremembe samo zaradi črke zakona ali dogovora, ne pa zategadelj, da bi oblikovali za svoje delovne skupnosti takšna merila za delitev, ki bodo spodbujala večjo proizvodnjo in boljše gospodarjenje.

Marjan Horvat

	INDEKSI IV-VI/87 I-III/87	Delež v razporejenem dohodku		Indeks deleža
		I-III/87	IV-VI/87	
razporejeni dohodek	122,2	100,0	100,0	-
doseženi dohodek	132,7	91,8	99,7	108,6
obveznosti za skupno in splošno porabo iz dohodka in iz OD	120,5	29,4	29,0	98,6
razporejeni bruto osebni dohodki	120,5	51,0	50,3	98,6
obračunani čisti osebni dohodki	121,5	36,0	35,7	99,2
razporejeni za skupno porabo	116,1	3,8	3,6	94,7
razporejeno za OD in skupno porabo	120,2	54,8	53,9	98,4
akumulacija	123,6	12,2	12,3	100,8

spodarstvu realno za 2,5 odstotka, ob 1,3-odstotni rasti zaposlenosti. Takšnih stopenj rasti seveda ne dosegamo, kar je objektivno glede na razmere v gospodarstvu in pogoje za gospodarjenja, vendar je moč pričakovati, da bo drugo polletje tudi zaradi nekaterih sistemskih sprememb pokazalo ugodnejše rezultate. Primerjanje vseh oblik porabe, tudi osebnih dohodkov, z lanskimi gibanji, je zaradi obračunskega sistema pravza-

skoraj 160 odstotkov. Nanje je precej vplival spremenjeni obračunski sistem, ki izhaja iz zakona o celotnem prihodku, saj je kar v 153 organizacijah izguba nižja od revalorizacijskih učinkov. V drugem trimesečju se sestava organizacij z izgubo ni bistveno spremenila, pretežni del ali skoraj 30 odstotkov slovenskih izgub tvori izgube v elektrogospodarstvu in premogovništvu, 13,4 odstotka znašajo izgube v proizvodnji prometnih

Slika: Sašo Bernardi

Kako je z razrednim bojem v praksi

ORODJARJI V TOMOSU BREZ SINDIKATA IN Z NJIM

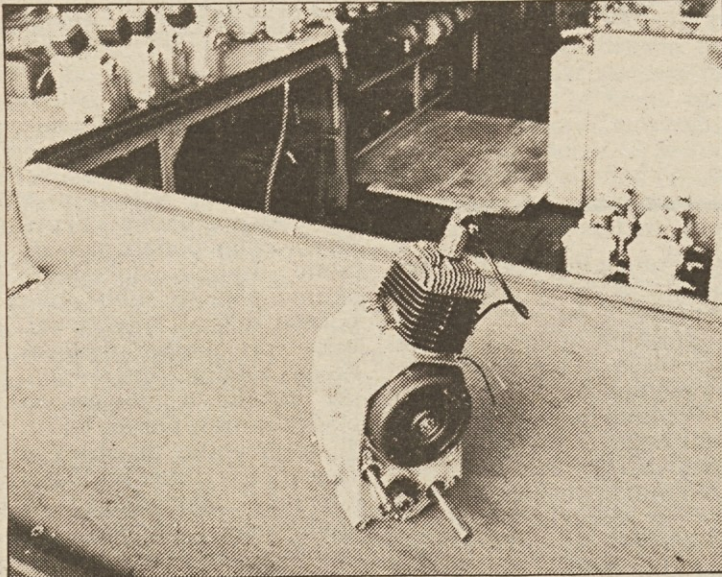
Ker orodjarji v Tomosu niso dobili tistega, za kar so bili prepričani, da jim pripada, so hoteli vzeti stvar v svoje roke. Najprej s štrajki in potem z bitko za svoj sindikat. Taka bitka se je na naših tleh običajno končala v papirnatih vojni, ki seveda traja, je videlati vroča – toda vsi vemo, kako malo prida je od še tako plamtečega papirja. Časi pa so se vendarle spremenili, gre pač za obstoj in ne več le za načelne razprave o tem, kaj je delavski razred, kaj in čigav je pravzaprav sindikat, kdo ima v našem sistemu oblast in podobno. Ko pa gre za obstoj, so stvari bolj korenite. Bolj trdi so tisti, ki zgubljajo in jim je tega dovolj in bolj trdi so seveda tisti, ki imajo oblast in jo hočejo obdržati ne glede na posledice. Kaj pa izid?

Orodjarji iz Tomosa so nam pisali, da so (še vedno) brez sindikata. »Zaradi nakopičenih težav, razvrednotenja orodjarne, nezadovoljstva, lažne informacije, zapiranja samoupravnih poti in mnogih drugih problemov je zbor delavcev tozda Orodjarna 25. 6. 1987 dal nezaupnico IO OOS.«

Pač niso bili zadovoljni z dejavnostjo odbora svojega sindikata, menili so, da je v njem premalo članov in da tudi ti niso prav izbrani. Za nezaupnico je na zboru glasovalo 111 članov tozda, le dva sta bila proti. En glas proti je dala predsednica IO OOS, ki ji delavci očitajo, da

je kot tajnica vodje tozda, na kratko rečeno, pristranska. Bila je tudi zapisničarka zbora in po pismu sodeč je z zapisnikom zavlačevala. Tudi ko so ga po več opozorilih le dobili, z njegovo vsebino niso bili zadovoljni. Orodjarji so ustanovili 9-člansko komisijo, ki je zapisnik pregledala, dopolnila in popravila in tak je potem zaokrožil po Tomosu in njegovih ter tudi občinskih družbenopolitičnih organizacijah.

Vse te zapletljave je potem kajpak ocenila tudi konferenca Tomosovega sindikata – delavci v pismu pravijo, da enostransko. Izšel je poročevalec – ki da je dal laž-

ne, popačene informacije. Orodjarji nam pišejo, da so jih s tem hoteli očrniti in ločiti od preostalega kolektiva. Toda delavci Tomosa da orodjarje poznajo, njihovo delo cenijo in se ne dajo naplahtati.

Štrajk za štrajkom

In ker so ti dogodki kar nekajkrat povzročili prekinitev dela v orodjarni, se je seveda vključil tudi občinski sindikalni svet in predlagal, »naj Orodjarna ustanovi komisijo, ki jo bo lahko uspešno zastopala pri dokončni ureditvi problemov.« Delavci so res izvolili svoje predstavnike, ki jim najbolje zaupajo. Vodja Orodjarne pa jih je nekaj dal na disciplinsko, ker je njihove poskuse razprav med delavci imenoval neformalno sestajanje.

»Te prijave so delavce orodjarne ponovno razkurile, še bolj pa dejstvo, da v teh težkih trenutkih sindikat tozda in DO ni stal na strani delavcev. Celo obsojal jih je.«

Tudi zato so delavci hoteli v izvršni odbor izbrati res svoje predstavnike. Toda, glej zlomka, prav ti so v disciplinskem postopku in zato bi menda ne smeli kandidirati. Orodjarji pišejo, da je to le nov poskus nagajanja in zavlačevanja:

»Sindikat orodjarne in Tomosa je v svoji prvi pomembni vlogi obrnil hrbet 146 delavcem, tudi tistim, ki so, na žalost, odšli. Za tak sindikat ni prostora! Ali naj ga še plačujemo?«

Občinski sindikat je dosleden

Naše raziskovanje vzrokov tega pisma se je začelo na Občinskem svetu ZSS v Kopru. Njegovo predsedstvo je o vsem tem sprejelo sklepe in stališča. Poglejmo le tista, ki se po svoje razlikujejo od podobnih ocen podobnih dogodkov. Občinski sindikat v bistvu zavrača ocene v Tomosu, da gre za skupino nezadovoljnežev. Meni, da gre za vzroke, ki so globljega izvora in se kopičijo že dolgo časa. So tudi notranjega značaja in ni pravih predlogov, posegov in delovanja vodstva v tozdu in DO ter drugih subjektivnih sil.

Poziva vse subjekte, naj se odločno uprejo tistim silam in težnjam ki hočejo zminirati problem z zavračanjem krivde na manjšo skupino delavcev v orodjarni.

V Tomosu smo najprej ugotovili, da so si orodjarji kljub strahu, ki veje iz njihovega pisma, le uspeli izboriti nov izvršni odbor. Od ponedeljka ga vodi Darko Bizjak. On je pravzaprav pojasnil vso zgodbo:

»Kje bi se vse začelo, če ne pri osebnih dohodkih?! Lani so nas kot ovce peljali na referendum, sprejeli smo nekaj novosti in težave so izbruhnile šele potem.

Delovodje so kmalu začeli opozarjati, da delavci menijo, da so jih zavedli in zato negodujejo. Vodja tozda ni reagiral, odlagal je vse skupaj in se delal slepega in gluhega. Vmes so za povrh suspendirali orodjarja, ki je sicer vedno nekaj drezal in se zavzemal za pravice, bil pa je delavec in strokovnjak, da mu ni para.

Cena stoječih strojev

Vrelo je in vrelo, vodja tozda pa še kar nič. Razen da je bil trmast, svojevoljen in je mislil, da ima o vsem lahko prav le on sam. Začeli so se štrajki, enkrat ves dan in večkrat po nekaj ur. Najhuje je bilo, ker je bilo pri vsem tem videti, kot da bi bili brez sindikata in brez vodje. Kaj bi drugega v takšnih razmerah, kot da so se zaostrovali medsebojni odnosi, da se je slabšalo razpoloženje in je kopnelo zaupanje. Delavci so začeli ugotavljati, da vse to povzroča velikansko škodo. Izgubljali smo najboljše ljudi, neverjetno dragi stroji, ki jih za povrh še težko dobiš, so stali brez dela. Namesto pravega odgovora jih je delovodja še dražil z milo rečeno nepremišljenimi izjavami.

Tako še vedno delamo daleč pod svojimi zmogljivostmi, z nelagodjem. Težko dobiš koga za potrebne nadure, med delavci in vodstvom je prepad vse globlji. Splošno mnenje je, da miru ne bo, dokler vodja tozda ne odide. Od delavcev je dobil nezaupnico. Vodstvo Tomosa pa ga podpira, v isti rog trobi tudi konferenca sindikata. Tako kljub nezaupnici ostaja, delavci pa zapuščajo orodjarno. Od 12 strožnic jih že 5 stoji, skoraj pol leta stojijo štanice. Orodjarji ne razumejo, da je tolikšna škoda bolj sprejemljiva kot pa vsaj poskus odstraniti oviro. Zveza mladine jih podpira, zveza komunistov tudi, izvršni odbor

sindikata zdaj prav tako, v tozdu seveda, kar pa je očitno premalo. Na ravni delovne organizacije mislijo pač drugače in začarani krog se noče odvrtni. Prekinitev dela ne vodijo nikamor, takšne godlja pa tudi ne. In razpoloženje v orodjarni je kar naprej tik pod vreliščem.»

Da je le red, pa čeprav slab

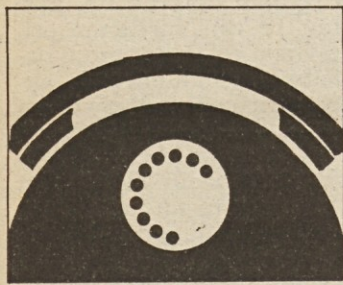
O smislu začaranega kroga smo povprašali tudi Majdo Kalužo, predsednico konference Tomosovega sindikata. Tudi ona meni, da se je začelo z nagrajevanjem, sledil je štrajk zaradi težav z obveščanjem, vse je zaostrišlo nekaj narobe prenešenih izjav in končalo se je z nezaupanjem v sindikat in vodjo tozda.

»Nekaj me pri vsem tem moti. Predsednico IO so prej dvakrat izvolili in nikoli ni bilo pripomb, da slabo dela. Tudi z vodjo tozda so bili menda zadovoljni dolgo časa in potem bi se ga kar naenkrat znebili. Enkrat je bilo krivo to, potem spet nekaj drugega in s tem je treba končati. Če pa je treba kaj rešiti, je treba rešiti po normalnih samoupravnih poteh. Ne vem, če je pošteno, da bi se vsa kopja zlomila na vodji tozda. Da pa prekinitev dela niso nobena rešitev in krnijo ugled tako orodjarne kot Tomosa, je pa menda tudi jasno. In tisti neformal-

ni sestanki. Vsak gotovo ne more kar tako z delovnega mesta. Nek red mora biti.«

In red je zdaj pač tak, kakršen vlada skoraj povsod. Težko je biti razsodnik v tako zapleteni zgodbi. Toda kaj, ko je tako zelo podobna toliko drugim. Delavcem enkrat prekipi, pa naj bo to zaradi plač ali česa drugega. Takrat skušajo vzeti samoupravljanje dobesedno in si izboriti svoj prav. To pa se kajpada ne sme zgoditi. Kam bi pa prišli?! Takrat se najde nešteto izgovorov, opravičil, kar je absurd, strukture se začno sklicevati na »normalne samoupravne poti.« Takrat pride maček iz vreče – delavci enostavno ne smejo imeti prav. Ne smejo zmagati. Ni važna škoda, ni važno, če stojijo stroji, če se štrajka... Ni važno, če je 100 ali 1.000 ljudi zadovoljnih s človekom, ki jih vodi. Važno je le, čigava obvelja. Kajti, tovariši, gre le za oblast. In ker jo imajo delavci že zapisano, naj bodo s tem zadovoljni in naj ne segajo od papirja naprej. Če pa sežejo, če jim uspe dobiti svoje predstavnike v svoj sindikat in če na občinskem svetu sindikata pravijo, da je tako tudi prav... No, kaj se rodi, če do tega pride, bomo pa iz Kopra in Tomosa slišali verjetno kaj hitro.

Ciril Brajer

KLIČEMO

063/24-420

– Tovariši Igor Ponikvar, zdaj pripravljajo referendume na katerih naj bi sprejeli in uskladili pravilnike o osebnih dohodkih delavcev v družbenih dejavnostih. V Celju so že decembra skušali izenačiti OD z gospodarstvom.

»Na spomladanskem posvetu z vodstvi osnovnih organizacij smo ugotovili, da nam je v Celju to tudi v resnici uspelo. Po takratnih načrtovanjih naj bi bili decembrski osebni dohodki podlaga za letošnje osebne dohodke, seveda ob upoštevanju rasti. Tako je gospodarstvo, računajoč od obdobja do obdobja v prvih treh mesecih doseglo 216 odstotno rast, v družbenih dejavnostih pa 242. Ob polletju je rast nekoliko pojenjala; v gospodarstvu je znašala 211, v družbenih dejavnostih pa 224. To kaže, da v Celju ohranjamo razmerje z gospodarstvom.«

– Koliko ste uspeli v družbenih dejavnostih uveljaviti nagrajevanje po delu in rezultatih dela?

»Tako smo dosegli, žal, le prvi del. To je kolikor toliko nagraditi delo, ne pa tudi rezultate dela, ker še vedno prevladujejo plače. Res pa je, da je nekaj količinskih premikov za dobro opravljeno delo.«

– Kaj ste torej v Celju dosegli?

»Dosegli smo to, da so najnižji osebni dohodki v večini primerov približno »realna« vrednost. Junija so že presegli 120.000 dinarjev, za septembrske OD bi morala ta višina znašati vsaj 140.000 dinarjev. V sindikatih se ne bi smeli zadovoljiti z nižjimi dohodki, saj slabše vrednotenje opravljenega dela za nas ni sprejemljivo.

Če tako gledamo na stvari, to še ni nič. Če pa se spomnimo sanacijskih ukrepov in naših programov ispred treh let, ki smo jih na sindikatih v Celju sprejeli, je opravljen velik korak naprej. To kažejo tudi primerjave z republiko ali podatki, da nas v osnovnem šolstvu uvrščajo takoj za Domžalami, ki so prve na lestvici in nas enačijo s Kranjem ali Zagorjem. Še večji napredek smo dosegli pri vrednotenju dela v zdravstvu, kjer je največji indeks rasti bil že v prvem trimesečju ali ob polletju za 21 točk nad gospodarstvom.«

– Zatorej v Celju ne pričakujejo težav ob referendumih, ki bi naj bili čez približno deset dni?

»Ugotovitve kažejo, da naš trud ni bil zaman, vsaj ne tam, kjer bodo na referendumih sprejeli spremembe in uskladijevali pravilnikov o delitvi osebnih dohodkov. Nekaj težav pa bodo imeli verjetno v tistih organizacijah, v katerih bodo iz različnih vzrokov šele zdaj sprejemali nov pravilnik in ne samo potrjevali spremembe in dopolnitve. Tam so že vroči jesenski dnevi in se še obetajo...«

J. S.

S seje republiškega odbora sindikata delavcev kovinske in elektroindustrije

MI BOMO ORGANIZIRALI ŠTRAJK

Z našimi sindikati se vendarle nekaj dogaja. To smo lahko ugotovili tudi na nedavni seji republiškega odbora sindikata delavcev kovinske in elektroindustrije, kjer je tekla beseda tudi o težkem položaju strojne industrije. Sindikalni delavci so kar po vrsti ugotavljali, da je težak položaj tovarn v prvi vrsti posledica nesmotrne in protislovne gospodarske politike. To naj bi še zlasti veljalo za ljubljanski Litostroj, ki ima izgubo samo zato, ker mu Narodna banka Jugoslavije že dalj časa dolguje več kot 25 milijard dinarjev. Sindikalisti so se naveličali poslušati najrazličnejše birokratske marnje in menili: »Litostroj naj toži vlado!«

Predsedlo pa jim je, ko so slišali, da so morali v Gostolu postaviti na cesto 50 delavcev. Vprašanje je bilo logično: ker bo takšnih Gostolov vedno več, se zmenimo, kaj bo delal sindikat. Beseda je dala besedo. Razpravljali so ugotovili, da naša dežela tone v katastrofo največ zaradi nesposobnih voditeljev. Razmišljali so, kako ugotavljati njihovo odgovornost. »Če bomo prevzemali vlogo vlade, Gospodarske zbornice in drugih ustanov, če se bomo še naprej šli velikega razčlenjevalca in iskalca gospodarskih rešitev, če bomo še naprej izgubljali moči na stoterih frontah, kot sindikat ne bomo nič naredili. Takole se zmenimo: prva skrb sindikata naj bo socialna

varnost delavcev. Če ne znajo tisti, ki so na odgovornih položajih, poskrbeti zanje, moramo zahtevati, naj odstopijo in svoja mesta prepustijo sposobnejšim,« so menili.

Potem pa so spet vprašali, kako bomo to zahtevali. O tem smo v naših vrstah govorili še ničlikokrat, pa se ni nič zgodilo. Delavci nam prav zato ne verjamejo nič več. Bomo pa štrajkali, če ne bo šlo drugače, se je oglasil predstavnik iz Raven na Koroškem. Mariborčan mu je pritrdil. Tako je, štrajkali bomo. Štrajk pa moramo organizirati, ker ga bodo sicer ljudje sami. Mi smo dolžni organizirati štrajk, in sicer že zato, ker smo za stanje, kakršno je, soodgovorni. Pač zato, ker vse to že tako dolgo gledamo.

Ugovarjal je le predsednik. Dejal je: »Naš cilj ni štrajk, temveč rešitev.« Toda sindikalni predstavniki iz tovarn se niso dali. Mariborčan je bil zelo jase: »Nas bodo jutri v Mariboru delavci vprašali, kaj smo se danes zmenili. Ti (predsednik, op.p.) boš jutri na predsedstvu in povej, kaj smo se danes zmenili.«

Tudi Ravenčan ni ostal tiho: »Res, tako daleč smo prišli, časi so takšni, da bomo morali prav mi organizirati štrajk!«

Časi kimajočih sindikalistov so očitno minili... Ali to komu kaj pove?

Ivo Kuljač

Prehrana delavcev med delom

STORILNOST GRE SKOZI ŽELODEC

Ce pravimo, da gre ljubezen skozi želodec, to toliko bolj drži za storilnost. To so drugod po svetu že zdavnaj dognali in skrbno načrtujejo prehranjevanje delavcev med delom, da bi tako povečali njihove delovne učinke. Tako, denomo, v torinskem Fiatu natančno določajo jedilnike za različne profile delavcev. Pri nas pa zvečine mečemo v isti koš prehrano umskih in fizičnih delavcev, tako da na koncu na eni ne drugi z njo niso zadovoljni.

»Vsak delavec bi moral imeti možnost zdravega in ustreznega prehranjevanja med delom,« meni Božena Čarič, ki se v republiških sindikatih ukvarja tudi s prehrano delavcev. Žal pa opravljene raziskave kažejo, da še ni povsod tako.

Boni za nakup živil

Po podatkih, ki so jih zbrali v republiških sindikatih, ima v Sloveniji zagotovljeno prehrano med delom 79,5 odstotka delavcev, to je nekaj nad osemstotisoč. Gotovinski regres prejema kakšnih 13 odstotkov, drugače se jih prehranjuje 6,6 odstotka, medtem ko je 1,2 odstotka delavcev brez regresa.

Skrb pa zbujata podatek, da se širi izdajanje vrednostnih bonov za posamičen nakup živil, namesto da bi jih delavci porabili za topli obrok. Po podatkih republiškega odbora sindikata delavcev v trgovini so danes samo na območju Ljubljane v prometu boni v skupni vrednosti približno 160 milijonov dinarjev mesečno, kar pa se ne bi smelo dogajati.

Po zveznem družbenem dogovoru namreč regresa za prehrano ne smejo izplačevati iz poslovnih stroškov, če prehrana med delom ni neposredno organizirana. To lahko store le v izjemnih primerih, ko zaradi narave dela tega ni moč izpeljati. Pobuda, naj se obrok regresa iz materialnih oziroma poslovnih stroškov, je prišla ravno iz vrst slovenskih sindikatov.

Žal pa še zmerom prepočasno prodira spoznanje o tem, da le organizirana in kakovostna prehrana med delom omogoča ohranjanje delavčeve sposobnosti na enakih ravni za časa celotnega delovnega procesa. Nad prehrano delavcev zamahnejo z roko celo v nekaterih najvišjih republiških telesih.

Se slabše pa je s prehrano osnovnošolskih otrok in še posebej srednješolske mladine. Tu namreč sploh nimamo organizirane prehrane, razen malice, in se vsak dijak znajde, kot pač ve in zna. Mlečne okrepčevalnice smo pozaprl, čeprav drugod po svetu – kjer so jih hkrati opustili davščin – dobro uspevajo. Potem pa se čudimo, zakaj je toliko srednješolcev bolehnih, slabovidnih in krivih hrbtenic.

Regres ne pokriva stroškov

Za vsakodnevni obrok med delom kar dobro poskrbijo v večjih proizvodnih organizacijah, medtem ko v manjših slabše. Premalo izkoriščajo možnost organiziranja dostavljanja hladnih malic delavcem na mizo na temelju pogodbe s trgovinskimi organizacijami. To bi bilo ustrezno zlasti za lažja

dela. Prav tako se premalo zatekajo k pripomočku za izračunavanje kalorične vrednosti obroka hrane med delom, glede na težo posamičnega opravila (ta pripomoček je bil objavljen v založbi Delavske enotnosti Knjižnica sindikati šte. 55 leta 1983).

Ceprav se že od leta 1985 naprej prehrana med delom za vse dalavce regresira iz materialnih oziroma poslovnih stroškov do zneska, ki ga določa zvezni družbeni dogovor, pa še zmerom 1,2 odstotka delavcev ne prejema regresa. V sindikatih ocenjujejo, da gre verjetno za revnejše manjše delovne organizacije, kar bi morali preveriti občinski sveti zveze sindikatov in jim kako pomagati.

Z regresom pa tudi ni mogoče v celoti pokriti vseh stroškov za obrok med delom. Zato so v številnih delovnih organizacijah vpeljali prispevek oziroma doplačilo delavcev k ceni obroka iz lastnih sredstev. To velja za približno 31 odstotkov vseh

zaposlenih. Delavci so s tem nezadovoljni, saj morajo k obroku – ki pogosto po njihovem mnenju tudi ni zadosti kakovosten – čedalje več doplačevati iz lastnega žepa. Pri tem niso iz trte zvite njihove pritožbe, da bi si iz lastnih sredstev za isti denar lahko kje drugje zagotovili precej boljšo malico.

Vprašanje kakovosti obroka je poglavje zase, saj bi moral ustrezati določenim strokovnim merilom. Pravilna prehrana pa ni odvisna samo od telesne teže delavca, od njegove starosti ali spola, ampak predvsem od težavnosti del in nalog, ki jih opravlja na svojem delovnem mestu. Normativi so izdelani za štiri kategorije delavcev: delavci na lahkih delih potrebujejo dnevno po 2093 kilojoulov, tisti na srednje težkih delih 3140, na težkih fizičnih delih 3768 in na zelo težkih fizičnih delih 4605 kilojoulov.

Dve tretjini delavcev ne zajtrkuje

Strokovne ustanove, ki občasno analizirajo količino, sestavo in higiensko primerenost obrokov med delom (to so zavodi za higieno in zdravstveno varstvo), so ugotovile, da na splošno pre-

hrana med delom po količini ni kritična. Ker pa več kot 60 odstotkov delavcev prihaja na delo brez zajtrka, pride dve do tri ure po začetku dela do znižanja sladkorja v krvi.

Te tešče prve ure dela zmanjšujejo pazljivost, povzročajo utrujenost in s tem tudi padec storilnosti. Tako nastajajo poškodbe pri delu na tistih delovnih mestih, kjer je potrebna večja zbratnost. Enake posledice povzroča tudi preobilen obrok med delom, saj neposredno po zaužitju zmanjšuje dotok krvi v možgane, ker se poveča dotok krvi v prebavila.

Zato prehrabeni strokovnjaki priporočajo, naj bi obroke med delom, razdelili na dva dela: na zajtrk, to je jutranji obrok, in na šibkejšo malico, to je dopolnilni obrok. Razveseljiva je novica, da v Slovenskih Konjicah kar dobra polovica delovnih organizacij ponudi svojim zaposlenim poleg malice tudi zajtrk. Vendar pa gre pri tem prejkone za izjemo. Drugod so namreč takšne delovne organizacije še bele vrane. V sindikatih pa menijo, da je to predvsem stvar organizacijskih sposobnosti po posamičnih občinah in seveda pravilnega razumevanja temeljnega namena prehrane med delom. Kot kaže, jemljejo to zadevo zvečine še nekako zlahka in samodejno.

Dokazano pa je, da so tisti delavci, ki použijejo manj kot tri obroke hrane dnevno oziroma se najejo »za naprej in za nazaj«, pogostejše debeli, imajo nemalokrat arterosklerotične težave, več je pri njih diabetesa in obolenj prebavil. Storilnost tistih delavcev, ki zaužijejo več kot štiri obroke dnevno, je večja kot pri onih, ki jih pospravijo manj. Po načelih zdrave prehrane pa velja, da je treba do 16. ure zaužiti 50 odstotkov vseh dnevnih energijskih potreb.

Šepav nadzor nad hrano

»V prehrani so največje kakovostne pomanjkljivosti v njeni biološki vrednosti,« opozarja Čaričeva. Pomembno je, da vsebuje prehrana odraslih vsaj 35 odstotkov beljakovin živalskega izvora. Pri ogljikovih hidratih se kaže izogibanje preveliki porabi sladkorja. Vsaj 50 odstotkov maščob pa naj izvira iz olja. Obrok mora nujno vsebovati potrebne količine vitaminov in rudinskih snovi – to pa je še posebej Ahilova peta našega prehranjevanja.

Žal pri nas ni zakonskega predpisa, ki bi vseboval zahtevo po sistematičnem nadzoru nad ustreznostjo prehrane med delom. Iz občasnih analiz sanitarnih inšpekcij je mogoče razbrati, da so tisti obroki, ki so namenjeni delavcem z lažjim fizičnim delom, zvečine preobilni: preveč so kalorični, premastni in premalo pestri. Velja pa seveda tudi obratno.

Raziskave, ki so jih opravili na vzorcu rudarjev in gradbenih delavcev, kažejo, da so obroki za težka in zelo težka dela tako kakovostno kot količinsko nezadostni. Še zlasti zbujata skrb to zaradi tega, ker je med temi delavci veliko takšnih iz drugih krajev, ki živijo v samskih domovih in jim je obrok med delom največkrat sploh edina topla hrana tistega dne.

Za te delavce vidijo strokovnjaki izhod v pripravljanju zajtrkov in ustreznih pestrih hladnih obrokov med delom, pa tudi v organiziranju toplih kosil po konča-

Gorenjski »disidenti«

V zadnjem času letijo čedalje pogostejše kritične puščice na Kranj in Škofjo Loko, ker ne poravnata predvidenih solidarnostnih obveznosti v zdravstvu. Znano je namreč, da so samoupravni sporazum o usklajevanju planov zdravstvenih skupnosti, katerega del je tudi sistem solidarnosti, sprejele vse zdravstvene skupnosti v Sloveniji, razen kranjske in škofojloške.

Kranjska skupščina zdravstvene skupnosti je ta sporazum kar trikrat zavrnila, podprla pa ga ni niti občinska skupščina. In zakaj tako? »To je protest proti sedanjemu sistemu solidarnosti, s katerim niso zadovoljni ne v razvitih ne v nerazvitih občinah,« nam je povedal predstavnik občinske zdravstvene skupnosti v Kranju.

Z novim sistemom solidarnosti, ki je v veljavi komajda leto dni, so odpravili dotle veljavno medobčinsko »regijsko solidarnost«. Zamenjala naj bi jo republiška. Po novem prispevajo za solidarnost vse občinske skupnosti po prispevni stopnji, ki jo Služba družbenega knjigovodstva samodejno obračunava in usmerja na zbirni način. Iz tako zbranih sredstev pa se tistim občinskim zdravstvenim skupnostim, ki so do solidarnosti upravičene, sproti nakazujejo dogovorjeni deleži.

Solidarnostni odnosi temeljijo na tako imenovanem zagotovljenem programu zdravstvenega varstva, ki se je v primerjavi s prejšnjim srednjeročnim obdobjem razširil. Zdaj zajema vse zdravstvene storitve pri odkrivanju, preprečevanju, zdravljenju in rehabilitaciji boleznih in poškodb. Gre skratka za to, da bi tudi s solidarnostnim sistemom postopoma bolj izenačili ravni zdravstvenega varstva v vsej Sloveniji.

Prav gotovo idealnega sistema solidarnosti ni – tudi poprejšnjega so kar naprej kritizirali. Eni se pritožujejo nad tem, da dajejo preveč, drugi spet, da prejemajo premalo, medtem ko tretji menijo, da tako tisti, ki prejemajo, kot tisti, ki dajejo, niso v enakopravnem položaju. Očitno je torej, da gre pri vsem tem za različne interese in potrebe – in da vsem ni mogoče docela ustreči.

Zaradi splošne družbene krize, še posebej pa zaradi intervencijskih zakonov, se razmere v našem zdravstvu čedalje bolj zastrujejo. Zdravstvene skupnosti se vse težje spopadajo z rdečimi številkami in ponekod že morajo krčiti nekatere pravice iz zdravstvenega varstva, kot jih zagotavlja zdajšnja zakonodaja.

Zato so glasovi proti »disidentom« iz Kranja in Škofje Loke čedalje glasnejši, saj ti dve občini s svojim oporečnim prenašata svoje obveznosti na druge, kar je krivično do drugih regij. V republiki pravijo, da bi bilo treba sprejeti ustrezen zakon, ki bi tudi ti občini zavezoval, da bi pokrivali svoje solidarnostne obveznosti v zdravstvu.

Vprašanje pa je, če bi takšna prisilna rešitev res odpravila nastala nesoglasja; kvečjemu bi jih še bolj poglobila. Bolj bi kazalo razčleniti dogajanje v vsem družbenem in gospodarskem sistemu ter poiskati morebitna boljša merila, s katerimi bi odpravili nezaupanje in dvome med prejemniki in dajalci solidarnostne pomoči.

Znani pregovor pravi, da ni nič tako dobro, da ne bi moglo biti še boljše. Vsekakor bi bilo treba zgrabiti bika za roge, torej začeti na začetku, to pa je, da bi si morali bolj prizadevati za ureditev razmer na nerazvitih območjih. V naši republiki smo se premagovanja težav nerazvitih občin dozdalej lotevali prepočasno in premalo načrtno, to pa je za sabo potegnili tudi nekatere ne do kraja dodelane »gasilske ukrepe«, kot je obstoječi sistem solidarnosti. Sistem, ki očitno ni pri srcu še komu drugemu kot gorenjskim »disidentom« in ki bi ga popravil načrtnejši razvoj nerazvitih območij te naše »najbolj razvite« republike.

M. F.

nem delu. Seveda pa se ta kosila ne bi regresirala iz družbenih sredstev.

Oporečnost živil narašča

K izboljševanju jedilnikov lahko veliko pripomore tudi sodelovanje med izvajalci in porabniki. V praksi so se obnesli interni prehrabeni sveti, ki dobro delujejo povsod tam, kjer sodelujoči obvladajo strokovne vidike zdrave prehrane.

Vendar pa so vsa ta prizadevanja zgolj bob ob steno, če tudi hrana ni pravilno pripravljena ali pa so živila oporečna. Podatki, ki govorijo o oporečnosti živil, naraščajo iz leta v leto. Tako je bilo leta 1982, denimo, 13,2 odstotka vzorcev hrane iz obratov družbene prehrane neustreznih, naslednje leto 14,9 odstotka in leta 1984 14,9 odstotka.

Vprašanje je, kako izboljšati prehrano delavcev med delom v teh kriznih časih. Ustreznejšo prehrano med delom je mogoče doseči s finančnimi olajšavami za

obrate družbene prehrane v primerjavi z obrati komercialnega gostinstva. Doseči jo je mogoče z boljšim izrabljanjem zmogljivosti in s pravo obrokov za sosednje delovne organizacije pa tudi z namensko porabo regresa in s preprečevanjem »tihega« vračanja trgovskih bonov.

Prav tako je boljše hrano mogoče doseči tudi z odpravljanjem izsiljenih sporazumov o višjih cenah živil, zlasti mesa, s strani dolgoročnih dobaviteljev obratov družbene prehrane, pa bi po mnenju sindikatov morali skleniti ustrezen sporazum z gostinskimi organizacijami, kot so to že naredili v Celju.

Naj sklenemo z besedami Božene Čarič: »Vse to so vprašanja, ki morajo zaradi širšega družbenega interesa dobiti podporo ne le zveze sindikatov, ampak vse družbe.« To pa kajpada zahteva tudi širša obzornja in znanja tistih, ki imajo škarje in platno v svojih rokah, oziroma, če ostanemo pri hrani, kuhalnico in zajemalko te naše družbe.

Marija Frančeskin

Od izgubarja do najboljšega v sozdu Kemija

MELAMIN SPET TRDNO V SEDLU

Vršilec dolžnosti direktorja kočevskega Melamina Dagmar Šuster je 31. julija takole sklenil zbor delavcev tega kolektiva: »Skupaj torej lahko ugotovimo:

1. nesreči (izgubi) smo se, hvala bogu, za las izognili,
2. Melamin naj se nikoli več ne vrne na staro, rakovo pot,

3. že devetmesečni rezultati bodo pokazali, kaj smo in kaj zmoremo. Obveščam vas, da bo kolegij predlagal delavskim svetom, ki se bodo sestali takoj pa zboru, da se osebni dohodki za julij povečajo, in sicer za 30 odstotkov.«

Delavci so si oddahnili. Končno je prišel tolikanj pričakovani preobrat. Melamin je namreč v prvem trimesečju letos globoko zagazil v rdeče številke. Izgube so naračunali za več kot 400 milijonov dinarjev, kar je bilo več, kot so znašali osebni dohodki vseh delavcev. Kako je lahko prišlo do tega?

Dagmar Šuster: »Izguba ni priletela z neba. Ni od včeraj. Prišla je kot posledica dolgoletnih slabosti, ki so tako zamajale delovno organizacijo, da bi jo lahko doletelo celo najhuje, likvidacija! Najslabše je bilo (in je še vedno) na kadrovskem področju. Melaminu manjkajo nekateri vodstveni in še zlasti vodilni delavci. Hkrati prenekateri delavci niso na tistih mestih, ki bi sicer ustrezala njihovim sposob-

nostim in potrebam tovarne. Posamezniki so precenjeni, spet drugi podcenjeni.

V takšnih razmerah je konec minulega leta najavil (predčasni) odhod bivši direktor delovne organizacije. Tedaj so prišli na dan zdrhe, prepiri in druge nečednosti. Kliče so največ časa porabile v bitkah za oblast, v kuhinjah in neusmiljenih bojih za oblast, za delo pa je zmanjkovalo časa. Podjetje je drselo strmo navzdol. Da bi bila slika popolna, mora upoštevati, da so se gospodarske razmere v tem času hitro zaostrovale, posebej z novim obračunskim sistemom, ki je Melaminovo poslovanje takoj spravil pod gladino. Res pa je, da bi imel Melamin izgubo že lani, če bi že takrat veljali novi zakoni...«

In zdaj si oglejmo cvetko iz kadrovske kuhinje. Nekdo iz Melamina je kandidiral za direktorja. Hišna politika ga je podprla, občinska koordinacija tudi. Razpisna komisija je delavskemu svetu že predlagala, da ga sprejme, delavski svet pa ga ni potrdil. »Vedoč, da bomo na sozdu pomagali«, razčlenjuje Dagmar Šuster, »se je delavski svet obrnil na soz. Mene so imenovali za vršilca dolžnosti direktorja, člana poslovnega odbora sozda (Kemija) za pomočnika direktorja, Martin Kopač pa je prevzel komercialno.«

Izvoz

Melamin je do konca avgusta izvozil za 2.778.000 dolarjev ali za 148 odstotkov več kot v enakem obdobju lani, glede na načrt pa za 116 odstotkov več. Računajo, da bo izvoz znašal ob koncu leta štiri milijone dolarjev, kar je za tako majhno delovno skupnost in ob dejstvu, da Kočevci pred leti sploh niso izvažali, nedvomno lep dosežek.

In še enega cvetka: družbena pravobranilka je menila, da je vse, kar so v tem primeru naredili v Melaminu, nezakonito. Vložila je tožbo pri sodišču združene dela v Ljubljani. Sodišče ji ni dalo prav. Dagmar Šuster se jezi: »Družbeni pravobranilec samoupravljanja ima dve bistveni nalogi: varovati družbeno lastnino in samoupravljanje. Zanimivo je, da družbena pravobranilka samoupravljanja ni ukrepala tedaj, ko je nastajala izguba, temveč šele potem, ko smo jo skušali odpraviti.«

»V takšnih okoliščinah smo torej ljudje s sozda prišli v Melamin in takoj zasukali rokave. Zastavili smo si tri poglobitvene cilje: tekoče sanirati proizvodnjo, ustvariti sistem dela, ki bo zagotavljal trajno dobre rezultate, in poiskati ustrezne ka-

drovske rešitve. Lahko rečem,« poudarja »da smo v razmeroma kratkem času precej storili. To kažejo tudi rezultati. Julija smo povečali obseg proizvodnje za 27 odstotkov, indeks prodaje v tem mesecu pa je glede na enako lansko obdobje znašal 281. Podobno je bilo avgusta. Proizvodnja se je povečala za 25 odstotkov, indeks prodaje pa je bil 344.

Kako nam je to uspelo? Predvsem z občutnim zmanjšanjem stroškov. Ko sem prišel v Melamin, sem jim takoj povedal: »Ali bomo za 20 odstotkov povečali proizvodnjo, ali pa bomo takoj odpustili 20 delavcev.« Delavci so sprejeli to miselnost. Nadure smo v kratkem času zmanjšali za petkrat, bolniške smo prepolovili, izboljšala se je delovna disciplina. Ni šlo lahko, toda danes dnevno spremljamo proizvodnjo, prodajo, število prisotnih in odsotnih delavcev. Sestanki niso v delovnem času. Rečem lahko, da bodo poslovni rezultati po devetih mesecih zanesljivo dobri in ni razlogov, da ne bi bili taki tudi ob koncu leta. Celo to si upam trditi, da bo Melamin ob devetmesečju po rezultatih celo najboljši v sozdu.«

V Melaminu so torej odločno pretrgali popkovino z nedelom in neresnostjo. Dagmar Šuster je prepričan, da je bil za to že skrajni čas, sicer bi šel Melamin rakom žvižgat, kar bi bila za Kočevce in njegove prebivalce nepopravljiva škoda. Hkrati so

dokazali, da se da zgolj z večjo delovno vnašo, dobrim vodenjem, boljšo organizacijo in delovno disciplino dejansko rešiti delovno skupnost pred propadom.

A to zanesljivo ni vse.

»Nikakor,« pravi Šuster. »Naš cilj je sodobna, visoka akumulativna tovarna. To sodi v dolgoročno sanacijo podjetja, ki jo bomo opredelili v novem srednjeročnem načrtu razvoja. V njem bo-

Dagmar Šuster

Vršilec dolžnosti direktorja Melamina Dagmar Šuster hkrati opravlja dolžnosti direktorja sozda Kemije. Spričo tega si lahko samo mislimo, kako poteka njegov delovni dan. Kot nam je sam dejal, vstane pred šesto, leže pa šele po enajsti zvečer. Če vemo, da Dagmar ob vsem tem še dirka za Donit Olimpijo, potem gre res za trdoživnega moža.

mo prebrali, selekcionirali proizvodne programe. Obdržali bomo dovolj akumulativne, druge pa postopoma opuščali. Dobre bomo tehnološko posodobili. Hkrati bomo v sedanjih programih razvijali nove. Mislimo, da je treba, na primer, v proizvodnji melaminskih smol delati več vrst smol, posebej tiste, ki zahtevajo več znanja, ki sodijo v višje cenovne razrede, ki jih zdaj uvažamo itd. Kajpak bomo ob tem razvi-

jali tudi popolnoma nove programe.«

K temu je treba pridjati tudi novo, racionalnejšo organiziranost, s katero se pravi zdaj ukvarja skupina strokovnjakov. Njene ugotovitve so presenetljive: 391 delavcev je zdaj v treh tozdih in DSSS. Kot pravi Dagmar Šuster, za to ni niti ekonomskih niti tehnoloških razlogov. In če ni niti enih niti drugih, potem gotovo ni niti samoupravnih. Trditvi v prid govorijo številne neumnosti. Znotraj Melamina je več kot 40 internih računov. Kakih 50 ljudi je do sedaj odobraval izdatke. Samoupravnih organov je več kot 100. Nekateri niso popolni, ker v tozdih zanje preprosto ni dovolj ljudi. Itd. Kakšna bo organiziranost, še ni jasno, jasno kot beli dan pa je, da bo brez tozдов. Če pa bodo tozdi ostali, takšni, kakršni so zdaj, ne bodo nikoli več.

Če ob vsem tem upoštevamo še kadrovske sanacije, kar pomeni, da bodo v Melaminu prišli novi vodilni ljudje, da bodo znotraj marsikoga prerazporedili, da bodo poslej posvetili več skrbi za šolanje lastnih strokovnjakov, potem že zdaj lahko zapišemo: Melamin utegne biti kaj kmalu sodobna industrijska naprava, ki bo v ponos Kočevcem kot njihovevemu sozdu Kemija, ki jih v najtežjih časih ni pustil na cedilu, kot se sicer marsikje dogaja.

Ivo Kuljaš

Mura Murska Sobota

TUDI »BOGATI« ŠTRAJKAJO

Zgodilo se je pravzaprav to, česar nihče ali skoraj nihče med opazovalci velikih poslovnih uspehov mursko-soboške Mure ni pričakoval. Peščica izmed več kot šest tisoč zaposlenih, okoli 350 delavcev v tozdih Ženski plašči in Moška oblačila, se je odločila za štrajk. Razlog: po njihovem prepričanju prenizki avgustovski osebni dohodki, prizadetost zaradi odnosov med delavci in tehničnim osebjem v proizvodnji, pripombe na nagrajevanje v likalnici, seveda primerjalno z delom v šivalnici itd. Vsak štrajk ima seveda tudi nekaj »spremljajočih« prvin, ki vse skupaj le še pospešijo. Delavci v Muri so namreč opozorili tudi na vrsto drugih stvari, ki so zunaj tovarniških plotov, vendar pa jih vse bolj prizadeva. Nikakor niso za uravnolovko pri delitvi osebnih dohodkov prav v času, ko je draginja tako neusmiljena. Ker preživijo za šivalnimi stroji in likalniki ure in ure, če je potrebno tudi ponoči, želijo biti za to tudi primerno nagrajeni. Zato se nikakor nočejo primerjati z delavci v sosesčini ali s katerikoli, ki delajo slabo, imajo izgube iz leta v leto, kljub vsemu pa lepo živijo, vsaj s tako visokimi prejemki, kot jih imajo v Muri.

Štrajk v Muri prav gotovo ne pomeni, da je največji pomurski kolektiv s šest tisoč zaposlenimi v krizi. Nikakor. Prej bi lahko dejali nasprotno: to, da je Mura v samem vrhu svetovne konfekcijske mode, da se nikakor še ne spušča iz vrha in da

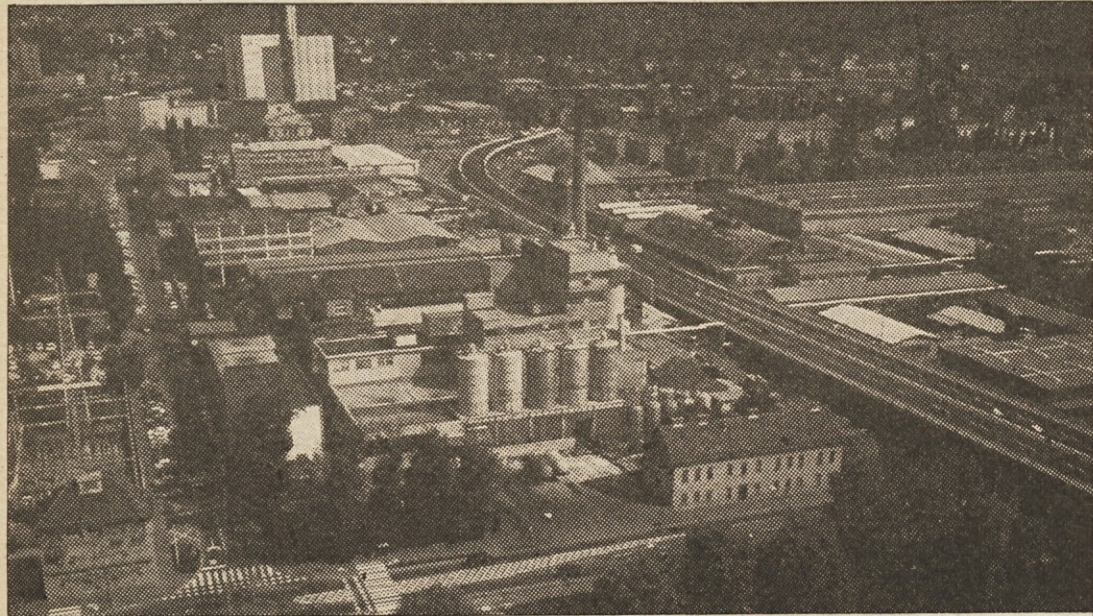
precejšen dohodek ustvarja prav z izvozom (letos rekordnih 40 milijonov dolarjev), kar zagotavlja poslovno uspešnost. Tu, v prepričanju, morda tudi samovšečnosti, se je očitno kaj zataknilo v sicer velikem Muri nem kolesju. Delavci so pripravljeni precej žrtvovati, vsa ta leta razumejo preganjanje, prave pritiske, da je pač potrebno srajco, hlače in obleko za tujega kupca zašiti hitro in tudi najbolje, pa čeprav čez noč, kajti čas je zlato, oziroma marke v Muri nem primeru. Vendar pa so tu, očitno, nekateri pretiravali. Mislimo na tiste, ki so po tehnični plati odgovorni za proizvodnjo. Delavci so za delo, hitro in tudi naporno delo, so pa proti temu, da pri tem nekateri pozabljajo na osnovne človeške odnose, ravnanja ali norme. Če vse te pripombe vsaj deloma držijo, potem so v Muri naredili napako, ki se zdalec ni majhna. Čudimo pa se delavcem, ki so prav v zadnjem obdobju veliko denarja namenili ne samo za humanizacijo dela, ampak tudi za družbeni standard. Toda kot na dlani je, da se človeškega, spoštivega ravnanja oziroma vedenja ne da pridobiti niti v šoli ne kupiti za denar.

Nekateri so se celo čudili, ko so slišali za štrajk Muri nih delavcev, češ, saj dobro zaslužijo. V omenjenih tozdih je bila povprečna avgustovska plača skoraj 210 tisočakov. Delavci trdijo, da bi morali zaslužiti več, ker so avgusta garali, da so izpolnili vse proizvodne načr-

te, kar še posebej velja za izvoz. Izplačilo je bilo očitno premajhno, kljub temu da so vrednost točke povečali za četrtnino. Dejansko so dobili samo za sedem odstotkov višje osebne dohodke od julijskih, ker so bili julija na kolektivnem dopustu, kar ne prinaša stimulacije in podobno. Avgusta so delali dodatno soboto, da so zbrali sto milijonov dinarjev po moči za prizadeto Goričko. Vse to se je seveda poznalo v plačilni kuverti in delavce razburilo, verjetno tudi zato, ker so slabo obveščeni: ali po krivdi odgovornih ljudi ali posameznega človeka v Muri ali pa so za to krivi sami. Težko je namreč razumeti trditve delavcev, da je med šest tisoč zaposlenimi kar poldrugi tisočakov neproduktivne režije, v resnici pa je v delovni skupnosti zaposlenih le 230 delavcev, med njimi šoferji tovornjakov, le osemnajst delavcev »neproduktivne« režije bo letos realiziralo fantastičnih 40 milijonov dolarjev izvoza na zlatevni trg, vse finančne zavede v milijardah ureja samo 29 ljudi.

Zato kljub vsemu ne kaže idealizirati življenja tudi v tako uspešnem kolektivu, kot je Mura. To je potrdil tudi prvi takšen protest delavcev. Vse skupaj pa gre jemati kot izkušnjo, predvsem v Muri, za prihodnost, ne bo stalnica uspešnosti ne bo pretrgala, ampak nadaljevala. To je za Pomurje in celotno družbo še kako pomembno. Vsi vemo, zakaj.

Ivan Gerenčar

Zlatorogovih sto let

Delavci mariborskega Zlatoroga so konec minulega tedna skupaj s prebivalci svojega mesta proslavili obletnico, s katero se lahko pohvali malokatero podjetje pri nas: stoletnico tovarne. Železniška povezava med Dunajem in Trstom je zagotovila industrijski razcvet Maribora in tako je bila tam že leta 1887 registrirana tovarna Dragutin Broz, izdelovanje mil. Ta se je 32 let kasneje preimenovala v Zlatorog in tako se tovarna imenuje še danes. Milarna je tedaj za mnoge pomenila pravo revolucijo, saj je pranje s pepelom nadomestilo terpentinovino milo. To milo je imelo stiliziran znak zlatoroga, po katerem je tovarna dobila ime. Ta znak je bil že v stari Jugoslaviji sinonim za dobra mila, njen zaščitni znak pa je ostal do današnjih dni, ko je tovarna znana po mnogih drugih kakovostnih kemičnih izdelkih: kozmetiki, detergentih in drugih toaletnih izdelkih.

Povojno obdobje je Zlatorogu prineslo

napredek na vseh področjih. Tovarna je bila porušena med bombnim napadom in jo je bilo treba postaviti na novo. Novi pa so bili tudi delovni in organizacijski odnosi v tovarni. Leta 1950 so dobili prvi delavski svet, v sedemdesetih letih pa se je tovarna organizirala v pet temeljnih organizacij združenega dela in tako je še danes.

V vseh teh letih so rodovi Zlatorogovih delavcev znali v mnogih preizkušnjah najti pravo pot naprej. Precejšnje težave jih tarejo tudi danes, zlasti neustrezna politika cen, ki jim na silo jemlje dohodek in zmanjšuje vrednost njihovega dela. Čeprav so največji jugoslovanski izvoznik detergentov, imajo velike težave pri nakupu surovin in drugega materiala, kar povzroča neustrezni zunanjetrgovinski predpisi.

V Zlatorogu so trdno odločeni, da bodo težavam kos tudi v prihodnjih sto letih.

Ali je bila odločitev za posodobitev tovarne obutve v Mariboru pretehtana

NA KOPITO ALI V STEČAJ

Mariborčani, odgovorni za uspešnost poslovanja združenega dela v mestu in občinah pod Pohorjem, so dobili novo kost, ki jo sedaj pridno glodajo po uradnih in neuradnih sestankih. Gre za delovno organizacijo ženske obutve Lileta, ki je lanske poslovno leto sklenila z izgubo (več kot 400 milijonov dinarjev), ob letošnjem polletju, ko kolektiv uresničuje (?) sanacijski program, pa je minusa že za 427 milijonov dinarjev in očitno s sanacijo ne bo nič.

O tem, kaj bo z mariborskim Liletom je razmišljal tudi mariborski mestni izvršni svet in na minuli seji je bilo v razpravi večkrat slišati, da bi mu lahko »pomagali« z ukrepi družbenega varstva. Bolj korajžni so omenjali celo možnost stečaja, predsednika IS Ivan Cuk pa je dejal kar naravnost: »Če sanacija ne bo uspela, bo treba razmišljati tudi o stečaju. Sicer pa bo treba Liletu solidarnostno pomagati v okviru Maribora«.

Da bi kaj več izvedeli o težavah delavcev, ki so po posodobitvi (leta 1985), ko so zgradili novo tovarno in z naložbo 230 milijonov napovedali nov poslovni boom

še za obratna sredstva pa nekaj sposobnih delavcev – in mir, da bi se lahko posvetili delu!»

Po mnenju direktorja Rojka je za Liletove čevlje na domačem in tujem trgu dovolj »prostora«. Na leto izdelajo 750.000 parov ženske obutve, v jugoslovanskih razmerah pa to pomeni (če odbijemo izvoz) 0,7 odstotka celotne obutvene proizvodnje, v Sloveniji nekoliko več – okoli 3 odstotka. Na domačem tržišču bi lahko prodali 350.000 parov čevljev, drugo polovico pa izvozili. Po lanskem izgubi so se dela lotili zelo temeljito: od maja letos so se samoupravno reorganizirali, pomembne poslovne funkcije (marketing, izvoz, prodajo itn.) so prenesli v delovno skupnost, na pomoč so tudi poklicali strokovnjake iz zavoda za produktivnost dela, precej jim pomaga tudi skupina izvedencev iz gospodarske zbornice – celo tujega modelarja so najeli za oblikovanje letošnje zimsko-spomladanske kolekcije ženske obutve, ki je že pri kupcih in si obeta velik in uspešen finančni zalogaj.

»Nekatere težave lahko premagamo sami že v nekaj mesecih, za rešitev drugih

jali tudi s Tomislavom Polancem, predsednikom konference zveze sindikatov, ki zatrjuje, da so delavci Lileta temeljito seznanjeni s položajem, pripravljeni pa so tudi sami kaj prispevati, da bi iz sedanje godlje hitreje splavali. Na skupnem sestanku so se komunisti in mladinci dogovorili za zaostritev odgovornosti pri uresničevanju sanacijskega programa, še vedno niso

Friderik Rojko, prvi mož Lileta: »Stečaj ne pride v poštev...«

Pogled na mariborsko tovarno ženske obutve Lileta iz ptičje perspektive, s katero so tudi težave videti mnogo manjše. Bo šla tovarna, ki je veljala 300 milijonov dinarjev, v stečaj?

na domačem in tujem trgu, smo se oglašili pri glavnemu direktorju Frideriku Rojku. Ta je med drugim dejal:

»Dajte nam čas in denar!«

»Že leta 1984 je bil Lileta v velikih težavah. Takrat bi se morali odločiti, ali zapremo vrata tovarne ali ne. Družbena skupnost mesta in regije je odločila, da Maribor mora imeti svojo tovarno čevljev in sedaj jo ima. Danes si predstavniki te družbene skupnosti ne morejo zatiskati oči pred našimi problemi in težavami. Po izjavah strokovnjakov, ki pri nas iščejo možnost za boljše poslovanje, imamo vse možnosti, da se izvlečemo iz težav. Potrebujemo pa čas in denar. Kakšnih petsto milijonov dinarjev bi potrebovali

vprišani pa bomo morali čakati tudi leta. Tako bi nujno potrebovali pet usnjarskih inženirjev, ki jih bomo morali sami izšolati, to pa zahteva čas. Že od leta 1983 namenimo posebno pozornost kadrom in tako smo letos že dobili 13 obutvenih tehnologov, ki so se šolali ob delu. Moti nas, da kot zgubarji ne moremo bolje plačevati pridnih delavcev. Zato imamo veliko fluktuacijo. Vsi bežijo od nizkih osebnih dohodkov in tega ne moremo sami rešiti. Saj smo poskušali z osebnimi ocenami uspešnosti delavcem nekoliko popraviti plače, pa nam je referendum v enem tozdu propadel in tako z nagrajevanjem ne bo nič. Stečaj naše firme ne pride v poštev, nikakor ne,« je sklenil Friderik Rojko.

V Liletu smo se pogovar-

V Mariboru je znašal lani bruto OD delavca v gospodarstvu 162.447 dinarjev, v Liletovem tozdu Obutev 108.461 dinarjev. V letošnjem polletju se je razmerje še poslabšalo, saj je povprečni bruto OD kar za 39,9 odstotka manjši kot v mariborskem gospodarstvu. Gospodarstvo Maribora 267.042 dinarjev, Liletoz 160.520 dinarjev.

– Za Lileto je značilna izredno visoka fluktuacija /mesečno tudi do 10,2 odstotka/, dnevno pa je povprečno odsotna skoraj petina vseh zaposlenih.

– Skoraj tričetrt zaposlenih je mladih žensk brez kvalifikacij. Najnižji OD v prvem polletju je znašal 86.000, povprečni okoli 150.000, najvišji OD, ki ga dobiva verjetno direktor, je znašal 400.000 dinarjev.

urejeni odnosi med tozdi, temeljito pa bodo obračunali tudi s posamezniki, ki se nečejo držati sklepov.

Glavni »krivec«, da je mariborski Lileta v javnosti ponovno na rešetih, je nesporno predsednik medobčinskega sveta ZSS za Podravje Vlado Haas, ki ga že dalj časa »motijo« izredno nizki osebni dohodki zaposlenih, saj skoraj petina zaposlenih v Liletu dobiva zajamčeni OD, kar je zanje vsekakor premalo.

»Najtežje vprašanje v Liletu so nizki osebni dohodki. Po lanskem izgubi in letošnjem sanacijskem programu smo pričakovali, da se bodo stvari izboljšale. Lani so OD v Liletu zaostajali za povprečjem mariborskega gospodarstva za 33,3 odstotka, letos ob polletju pa zaostajajo že za 39,9 odstotka. Sanacija na račun plač delavcev sindikati ne bomo dovolili in zato smo rekli, da tako ne gre več naprej. Vsi tudi vemo, da bo zakon izgubarmen še bolj oklestil že tako nizke OD. O poslovanju in izjavi direktorja, da bodo v zadnjem četrtletju nadoknadili zamujeno, pa samo tole: iz ocene o družbenoekonomskem položaju delavcev Lileta, ki smo jo izdelali v sindikatih, je videti, da bi morali v Liletu glede na sanacijski program v drugem polletju za 14 krat povečati čisti dohodek. To pa je navadna utopijska, ki ji ne bi smel nihče nasedati.«

Mariborski sindikati so bili tudi pobudniki konference sindikata v Liletu, na kateri so se dogovorili za enotno sindikalno akcijo. Zahtevali so naj se takoj preneha razprte med vodilnimi in vodstvenimi delavci, kajti to ne pelje nikamor. Če se direktor Rojko in vodilni delavci Biber ne pobotata, potem lahko oba gresta, so ostro reagirali, direktorju pa so še posebej naložili, naj pripravi natančno poročilo o poteku sanacijskega programa s priimki in imeni tistih, ki se ga ne držijo.

Na izvršnem svetu občine Maribor Pobrežje so že na začetku leta pripravili podrobno analizo o poslovanju Lileta, vendar nam poročilo ni bilo dostopno, ker je odgovorna tovarišica na bolniški. Po zagotovitvi Karla Žuglja, predsednika IS Maribor Pobrežje, pa bo odločitev o usodi Lileta padla te dni. Tudi on je omenjal možnost ukrepa družbenega varstva, na izvršnem svetu pa so že siti nenehnih obljub direktorja Rojka, da se bodo stvari izboljšale, poslovni voz Lileta pa še kar drvi navzdol.

Bržkone so sedanje težave mariborskega Lileta samo vrh ledene gore. Z izgubo nad 427 milijoni dinarjev (ob polletju, sedaj je vsekakor že večja), ki naj bi jo solidarno pokrilo mariborsko združeno delo, so zares rekorderji med izgubarji. Nekdo pa se bo v Mariboru le moral vendarle vprašati, na kakšnih ekonomskih argumentih je slonela odločitev za posodobitev tovarne – že res, da so imeli srečo, ker so dobili nove zidove zaradi gradnje hitre ceste – zakaj traja iskanje novega proizvodnega programa tako dolgo, zakaj nihče odločno ne poseže v razprtije med vodilnimi in glavne krivce odstrani, javnost pa bi tudi rada vedela, kdo je naplatil avtorja slavnostnega govora, ko so odprli novo tovarno leta 1985, in sladkih obljub, kam vse bodo izvažali čevlje in kako se bodo z novo naložbo povzpeli med svetovno najuspešnejše...

Srečko Logar

Kako gre ljubljanskemu gospodarstvu

ZA PRAVE SPREMEMBE NE ZMORE MOČI

Izgube ljubljanskega gospodarstva so, če jih primerjamo s tistimi v prvem polletju lani, večje kar za 561 odstotkov! V prvih šestih mesecih letos je 31 organizacij združenega dela »pridelalo« triindvajset milijard dinarjev izgube. Okrog devet desetih je je v Litostroju, Elektrogospodarstvu, Adrij Airwaysu, Avtotehni-Novih Iskrh. Več kot polovico teh devetdesetih odstotkov izgub ljubljanskega gospodarstva ima Litostroji; ta je zaradi različnih vzrokov za tako slabe gospodarske dosežke, že nekaj časa deležen precejšnje pozornosti. Če bi ga lahko v tej neizprosni statistiki službe družbenega knjigovodstva zaradi izjemnega položaja in vzrokov zanj preskočili, bi bili v Ljubljani v primerjavi z enakim obdobjem lani samo za kakih 280 odstotkov pod vo do... Če pa upoštevamo še okrog stodontno inflacijo in vpliv novega obačunskega zakona, te izgube ne bi bile tako grozljiva pošast. A pustimo te ne povsem resne špekulacije v nemar, kajti slabši so tudi izvozni dosežki, pa čeprav je ljubljansko gospodarstvo povečalo pokritost konvertibilnega uvoza z izvozom od 72 na 94 odstotkov. Žal pa je to rezultat zmanjšanja uvoza opreme in reprodukcijekega materiala, kar se že pozna v proizvodnji, razvoju in nekonkurenčnosti v mednarodni menjavi.

Rast dohodka sicer presega rast celotnega prihodka. K tej (pozitivni) nelogičnosti je največji delež prispevala v Ljubljani močno zastopana trgovina z relativno nizkimi stroški, svoje pa je dodal tudi novi obračunski sistem, ki je najmanj prizadel prav trgovino. Zelo pa zaskrbljuje izjemno nizka akumulacija. V industriji je kar za 12 odstotkov nižja, če jo primerjamo z lanskim prvim polletjem! Vse to seveda vpliva tudi na naložbene odločitve. Ljubljansko gospodarstvo gradi sicer veliko objektov, nekaj več kot petsto. Skoraj polovica letih pa ne dosega predračunske vrednosti 50 milijonov dinarjev.

Gibanja so torej vse prej kot obetavna; proizvodna in akumulativna raven se tako izrazito znižujeta, da resolucijskih ciljev tudi s čarovnijsko ne bi bilo mogoče doseči. O čudežih, čaranjih in premetenih čarodejih pa te dni tako ali tako veliko slišimo in beremo. Vendar pa bi sleherni novi, boljši dosežek v statističnih računih in relativnih številčnih razmerjih pomenil velik napredek. Saj veste, da če sem lani pridelal šest krompirjev, letos pa samo tri, je to petdeset odstotkov manj. Prihodnje leto, ko bo ob aktiviranju vseh še neodkritih potencialov na mojem vrtu zraslo pet krompir-

jev – bo to šestinšestdeset odstotkov več! To pa ni od muh, kajne!

Ob vsem tem pa postaja očitno, da je največji problem razvojna strategija slehernega gospodarskega subjekta in vsega ljubljanskega združenega dela. Ob vsem spoštovanju in upoštevanju zablod naše ekonomske politike pač ne moremo mimo dejstva, da živi pretežni del proizvodnih potencialov v Ljubljani vse preveč od danes do jutri, iz meseca v mesec, samo da bo za plače.

Na nedavni seji predsedstva MK ZKS Ljubljana (ponedeljek, 7. septembra) so povedali, da so pred letom dni govorili o podobni temi in skoraj do odstotka natančno napovedali tak razvoj dogodkov. Splet se je pokazal, da smo pri nas dobri »diagnostiki in prognostiki«, za dejanske spremembe pa nimamo moči in volje pa tudi z znanjem se ne moremo pohvaliti (ali vsaj z njegovo učinkovito uporabo ne). Kaj delajo v strokovnih in razvojnih službah na različnih ravneh in pri ali v različnih subjektih in institucijah? Končno pa tudi – kaj delajo v združbi ali zbornici ljubljanskega gospodarstva? Kje in kako je mogoče uveljaviti odgovornost – tudi tisto, za katero vse manj radi slišimo in se ji reče komunistična in ne več partijska? Na vprašanje, kaj stori, bržčas res ni mogoče odgovorjati splošnoveljavno in z ravni političnega foruma terapevtsko posegati v gospodarske subjekte. A tudi ni mogoče dovoliti, da bi se uresničeval nekoliko spreobrnjen in zlorabljen pregovor o karavani in bevskejocih psih. Pred štirinajstimi dnevi ga je v Vjesnikovi prilogi Sedem dni zapisal Joža Vlahovič: »Karavane lajajo, življenje pa je vse bolj pasje...«

Andrej Pengov Bitenc

UTRIP

Zbirka
priročnikov

• prevodi
kvalitetnih
tujih uspešnic.

Delavska enotnost

Ljubljana,
Celovška 43,
telefon 320-403

Življenje v KS Žiri

TOVARNE ŽIVIJO S KRAJEM, KRAJ PA Z NJIMI

Če kogakoli v Škofji Loki vprašate, kaj ve o Žireh, bo rekel: »Žirovci so nekaj posebnega!« Mestece Žiri je stisnjeno med Polhograjske dolomite in Idrijsko hribovje prav na konec Poljanske doline, od koder odhiti na svojo pot poljanski del Sore, ki ima mnogo imen. Sovra in Račeva postaneta samo Sora, ki se kmalu preimenuje v Poljanščico. Žirovce pa kot da to ne zanima...

Včasih je KS Žiri, ki trenutno šteje okrog 4.000 krajanov, pripadala občini Logatec, še prej pa Idriji. Vendar je del Žirovcev kmalu uvidel, da se jim bo bolje godilo na gorenjski strani in so razpisali referendum. Odločili so se za Škofjo Loko. Tako so si predvsem izboljšali prometno povezavo s svetom. Del krajanov pa ni bil za spojitve s škofjeloško občino. Vzroki verjetno niso bili čustveni, ampak gmotne narave. Mnogo črnila je bilo razlitega zaradi tega, mnogo glasilk poškodovanih, rezultat pa nič. Pravzaprav še slabši, saj je zaradi teh polemik zastal razvoj KS; namesto da bi gradili na zemlji, so v oblakih. Kljub temu je

skupščina KS ujela enega od zadnjih vlakov in začela posodabljanje objektov in graditi nove.

Potovanje iz Škofje Loke v Žiri je vredno posebne zgodbe. Če si šofer avtobusa z drzno vožnjo po poljanskih ovinkih nabere vsaj pet minut prednosti, se mirno ustavi v občestni gostilni in spi kavo. Vse skupaj je kar nekako dobrosrčno. V zadnjem času je bila cesta Škofja Loka - Žiri znana predvsem zaradi odseka med Trebijo in Žirimi, ki so ga temeljito obnovili in prevlekli z novo asfaltno plastjo, tako da sedaj ni »najsibša v Jugoslaviji«. Cesta, ki so jo Žirovci potrebovali kot Sahara vode, začuda ni posegla v že-

pe krajanov. Financirali sta jo republika in občina, zgradilo pa Primorje iz Ajdovščine. Zdaj je na vrsti še asfaltiranje makadamske ceste do Idrije, ki jo bodo prav tako kreditirali drugi in bodo šli stroški mimo Žirov.

Nenehno v stiku s kraji

»O novi cesti vse najboljše, povedati pa vam o njej ne morem veliko, ker ni bila naša skrb,« mi je že takoj na začetku povedal Vinko Kopač, tajnik KS. Vinko je del triumvirata, ki praktično drži pokonci KS. Poleg njega še dve tajnici, ki se trudita na vso moč. »Stiki s kraji so živi, celo nekoliko preveč, saj je dela veliko, nas pa malo,« mi skuša razložiti položaj. »Profesionalnega predsednika nimamo, saj so bile volitve prepozne, tako da smo kar na hitro izvolili predsednika skupščine in predsednika nekaterih drugih organov. Moram pa reči,

da so se vsi hitro vključili v delo, in da ni težav. Naš predsednik Rado Bogataj je tudi direktor Kladivarja, in je danes na žalost službeno zadržan. Vinko Kopač precej dela in si prizadeva za razvoj kraja. Iz gradbišča pri pokopališču gre v novo sosesko, kjer fantje iz Primorja Ajdovščina pridno delajo, od tam v Alpino, Kladivar... Njegova pisarna je bolj ali manj prazna. Nenehno je v stiku s kraji in tovarnami. »Z vsemi DO v KS smo podpisali samoupravni sporazum o financiranju KS, ki je veljal do lani, letos pa smo ga malce spremenili. Šlo je za to, da so DO poleg vseh dajatev namenjali še 4% iz bruto OD za KS. Lani septembra smo jih tako razdelili, da gredo 3% nam, odstotek pa na občino za financiranje vseh KS v občini. Posredno se nekaj denarja spet vrne k nam. Drugi vir je samoprispevek v srednjeročnem obdobju 1986-1991,

znaša pa 1,5% od neto OD. Zbran denar bodo porabili za izgradnjo pločnikov in za obnovo regionalne ceste skozi Žiri, od potoka Rakulka do Sore. Ob konicah so ceste podobne Čopovi ulici ob novoletnem sejmu, le da se pešcem priključijo še avtomobili, tovornjaki, traktorji...

Pravi čudež je, da doslej še ni prišlo do hujših prometnih nesreč.

Predračun predvideva dvesto starih milijard, s samopriskom jih bodo zbrali 13, preostalo pa bo dodala KS. Prva stopnja bo končana do konca oktobra, druga pa bo odvisna od denarja.

»Vodno gospodarstvo Kranj bo opravilo regulacijo reke Sore, sredstva pa bo zagotovila območna vodna skupnost. Obenem z regulacijo bodo opravili groba zemeljska dela za manjše kopališče, v katerem se bodo lahko namakali otroci. Čaka nas tudi gradnja treh plastičnih skakalnic, ene večje in dveh manjših. Trenutno gradimo garažo na pokopališču, stalno pa skrbimo za vzdrževanje prek dvesto km poti, asfaltirani pa je moramo še 4.500 m². Dolgčas nam ni,«

Žiri so verjetno ena največjih krajevnih skupnosti, nimajo pa banke, dostojne veleblagovnice, pošta je v izredno majhnem prostoru, še pravega lokala nimajo.

»Idejni projekti za veleblagovnico obstajajo. O gradnji že dolgo govorijo in prav zato, ker ni odvisna od nas samih, se stvari zapletajo. Blagovni center bo postavil konzorcij investitorjev, ki bodo imeli v njem svoje prostore. Delati naj bi začeli marca prihodnje leto in pred iztekom leta tudi dokončali. Okrog 1.600 m² uporabnega prostora si bodo razdelili ABC Loka, Ljubljanska banka, Ptt, prodajalni čevljev Alpina in tekstila Kokra.«

Edinstveno financiranje

Kdor malo bolje pozna Žiri, njegove prebivalce in kmete s hribov, hitro spozna povezanost združenega dela in kraja. Delavec in občan se ne razlikujeta, saj imata isti položaj. »Odnose med kraji in delovnimi organizacijami ugotavljamo s samoupravnimi sporazumi, skupnimi naložbami, soglaganji naše skupno dobro. Vsa vlaga zase in za drugega, denar ostane doma, tako da ni nihče prikrajšan. Nihče ne plačuje zama, vsak vidi sadove svojega dela. Takšno zbiranje denarja je edinstveno. V Kranju, na posvetu o financiranju krajevnih skupnosti v gorenjskih občinah, so ljudje iz republike o tem šele razmišljali. Mi smo bili tiho in smo si mislili svo-

SMER HAMBURG - ALTONA

(Iz romana, ki bo izšel prihodnje leto pri Prešernovi družbi)

Nazadnje je Kleinschmidt prosil Maksa, naj pozabi na to, kar se mu je zgodilo, saj se je v bistvu še dobro izmazal, in naj ne išče možnosti, da bi se maščeval. Priznal je, da se boji, da bi lahko teroristi tudi njemu kako škodovali. Slišal je že za primere, da so požigali hiše ali razbijali delavnice podjetnikom, ki se niso pokorili zahtevam, naj tega ali onega gostujočega delavca odpustijo. Maks ga je pomiril z zagotovilo, da sploh ne razmišlja o maščevanju, ker se je vsej organizaciji tako ali tako nemogoče maščevati. Rošlina nova skupina pa je bila najbrž le kolesce večjega stroja, ki ni delovalo po svoji volji. Kovač si je po tem vidno oddahnil in nato napotil Maksa nazaj v posteljo, češ naj si še nekoliko zaliže rane in se spočije.

Maks pa je pomislil, da je najbrž popolnoma vseeno, tudi če kaj izgubi, saj v igri za male vloge, kot jo je predlagal Šako, ne bi mogel izgubiti posebnega veliko, obenem pa bi tako ali tako izgubljali denar, ki je bil namenjen za gostišče ob jezeru, in ki zdaj nekako ni imel več zanj nobene prave vrednosti...

»Da stavimo moj kofar na koljena,« se je znova oglašil Sejo in hkrati že vstal, snel s police precej velik kovček, ki so si ga nato namestili na kolena.

Obenem je vstal tudi Mirko zaklenil vrata in kupe in potegnil čeznje rjavo zaveso. Ko je znova sedel, je, kot da želi pojasniti Maksu, namignil proti vratom: »Ne treba baš svako da nas gleda!«

Šaka je odprl zavojček s kartami in odbral tri jockerje, nato pa začel mešati preostale karte. Hkrati je pojasnjeval. Igramo s malim špilom pošto smo samo četvorica. Imamo dakle karte od sedmice do kečeva. I da bude odmah jasno: igramo za male pare odnosno čip je denar. Tako može svako da startuje, a licitirati se može, koliko ko hoče. I još to: tris je jači od kente, a sedmica su kao par, tris ili poker jače od kečeva. Najjača boja je herc, onda slijede karo, pik i tref. To bi valjda bilo sve. Mogu li da podijelim?« Ker sta prikimala Sejo in Mirko je prikimal še Maks in Šaka je položil premešane karte na kovček. Mirko je prevzdignil, Šaka pa je začel deliti.

Maks je dobil v roke štiri srca, osmico, desetko, damo ter asa in pikovo sedmico. Kot vsi drugi je tudi on vložil v banko sredi kovčka dinar in odložil pikovo sedmico. Sejo je želel menjati tri karte, tako da je Maks predvideval, da ima v rokah par, Mirko dve, tako da je Maks sodil, da ima najbrž v roki tris, Šaka pa je zamenjal kar štiri karte. Maks je po ponovni delitvi dobil še srčevo sedmico in tako že v prvi igri dobil barvo. Sejo je zvišal igro za tri dinarje, Mirko je izenačil, Maks pa izenačil in zvišal še za pet dinarjev. Šaka je odstopil, Sejo in Mirko pa sta s odločila, da izenačita. Ko so pokazali karte, je imel Sejo par dveh kraljev, Mirko dva para: dva asa in dve devetki. Tako je Maks prvo igro dobil. Nato je delil Sejo. Maks je tokrat dobil samo par

v asih, vendar je vseeno odgovoril Mirku, ki je že prvič zvišal za starega tisočaka. Ko pa je še za tisočaka zvišal Sejo, medtem ko je Šaka znova odstopil, je odstopil tudi Maks in igro je dobil Mirko s parom dveh dam. Maks je tako uvidel, da je bil preveč previden, in da so igralci radi tvegajo. V tretji igri je tvegati tudi on in s trisom v rokah višal dvakrat za dva stara tisočaka in tako vložil kar pet tisočakov, ker je za tisočaka vmes zvišal tudi Sejo, dobil pa je igro Šaka, ki je imel v rokah ful. Ob tej igri je Maks prvič pomislil, da je Sejo zviševal vlogo s slabimi kartami nalašč zato, da je potegnil v igro Maksa, ki je prvi višal, ker je najbrž vedel, da ima Šaka dobre karte. Ta misel pa ga ni odvrgla od igre. Nasprotno. Sklenil je, da bo poslej pazljivejši in bolj pozoren na to, ali si morda dajejo kakšna znamenja, obenem pa, da bo tudi on, ko bo imel dobre karte stavil tako, da jih bo vendarle zvelkel v igro. Že v naslednji igri je dobil spet tris asov. Vložil je dvakrat po starega tisočaka, vendar se je odzval samo Sejo in Maks je dobil. Dobil je tudi naslednjo igro, ko je imel samo dva para. Pač pa je nato dobil v roke ful in dvakrat zvišal po starega tisočaka, nato še za dva, četrtič pa je vrgel na kovček že bankovec za deset starih tisočakov. Odzval se je samo Šaka in izkazalo se je, da je imel v rokah močnejši ful kot Maks.

Maks se je že razvnel. Medtem je tudi še dvakrat nekoliko odpil iz steklenice in že neke pred Kramjem je prvič vrgel na kovček bankovec za petdeset starih tisočakov. To pa je bil tudi njegov zadnji dinarski bankovec. Tudi tokrat je izgubil in tako je naslednjič vstopil v igro še z kovancem za dinar, višal pa že za deset mark. Odločil se je, da bo igral na vse ali nič. Igra ga je vlekla, ker se mu je zdelo, da so s tudi Šaka, Sejo in Mirko razvneli. Bil je zelo pozoren, vendar ni opazil, da bi si dajali kakršnakoli znamenja, čeprav je še vedno imel občutek, da kdo od njih večkrat namerno viša, kadar ima drug dobre karte v roki. Največkrat se je to zgodilo tedaj, kadar je imel dobre karte tudi Maks, vendar vseeno preslabe, da bi bil boljši od vseh treh. Jezilo ga je ravno to, da je slutil, da ga varajo in se nekoliko dogovarjajo med igro, on pa ni mogel ugotoviti kako. Hkrati pa jih je želel premagati. Vsak svoj dobiček je sprejemal z velikim zadovoljstvom, kot nekakšno znamenje premoči. Izgube pa so ga jezile zato, ker je bil premagan in ne zavoljo denarja, ki ga je izgubljal. Igra je postajala vse bolj divja. Že pred Jesenicami so se dogovorili, da povišajo začetno vlogo na deset starih tisočakov oziroma na marko. Ker Maks ni več imel dinarjev, pa tudi Sejo jih je zmanjkovalo, čeprav se je k njemu preselilo že precej Maksovih mark. Pred mejo so za nekaj časa skrili karte in denar, ko pa so bile carinske in policijske kontrole mimo, so nadaljevali v igro in že kmalu po Beljaku so ponovno povišali začetno vlogo na pet mark oziroma na petdeset starih tisočakov. Istočasno so tudi odprli drugo steklenico manastirke. Kmalu nato je Maks

prvič zvišal vlogo za tisoč mark, kajti v rokah je imel poker v asih. Šaka je mirno položil svoje karte na kovček. »Odstopiš?« je vprašal Maks, ki ga je sla igre že popolnoma obsedla in roke so se mu kar tresle od vznemirjenosti, ali bo kdo enačil ali ne.

»Nikako,« je odgovoril mirno Šaka. Vstal. Snel s police svojo poslovno torbo, jo odprl in vzel iz nje šop bankovcev po tisoč mark. »Vidim, da si odlučio na ostru igru i meni je to drago.« Položil je bankovec za tisoč mark k Maksovevemu na sredo kovčka in priložil še enega za tisoč mark. Sejo in Mirko sta odstopila. Maks pa je izenačil Šakovo zvišanje in še enkrat zvišal za tisoč mark. Enako mirno kot prej je Šaka še enkrat izenačil z bankovcem za tisoč mark in obenem vprašal Maksa, kaj ima v rokah. Maks je položil na kovček svoje štiri ase.

»Znao sam,« je rekel Šaka in ob Maksove štiri ase položil svoje štiri sedmice, nato pa enako mirno pobral denar s kovčka.

Tako je Maks v eni igri izgubil tritisoč mark, več kot v vseh igrah dotlej. Ob tem je tudi prvič pomislil, da lahko izgubi do Münchna tudi vse, kar še ima. Toda ob tej misli ga ni obšel strah in tudi na previdnost ni pomislil. Nasprotno! Sla po tveganju je v hipu postala še bolj razbrzdana in še bolj ga je vleklo v naslednjo igro. Prav nič ni obžaloval izgube, čeprav je za hip pomislil, da bi za tritisoč mark moral v Nemčiji garati ves mesec, in da bi za ta denar lahko kupil skoraj pol opeke, če bi lahko zidal svoje gostišče. Pravzaprav si je tedaj že želel, da bi v resnici vse izgubil, vendar v igri in s kartami v rokah. Zato je hitro sam zmešal karte za naslednjo igro, v kateri je znova stavil tisoč mark in znova izgubil. Tudi tokrat v spopadu s Šako.

Igra je bila vse bolj ostra. Ne samo za Maksa, ki je vmes enkrat celo dobil tri tisoč mark, potem, ko jih je že vsaj dvajset tisoč izgubil. Nato je znova zapovrstjo izgubljal. Igra je bila kljub vsemu napeta in dražljiva tudi za one tri in Maks je užival, ko je opazoval krivonosega Mirka, ki mu je znoj curkoma lil po licih in za vrat, ko je ugibal, ali naj se odzove na Maksov izziv ali ne...

Začelo se je daniti. Medtem ko je Sejo odpiral tretjo steklenico manastirke, se je Maks ozrl skozi okno. Vlak je prav tedaj zaviral, kajti peljali so se mimo postaje, na kateri je z velikimi črnimi črkami pisalo Badgastein. Nato so znova pili in spet nadaljevali z igro. Kakšne četrte ure za tem je Maksu zmanjkalo gotovine tudi v markah in prosil je Šako, če mu odkupi ček za pet tisoč mark. Šaka si je ček pozorno ogledal in ga plačal z desetimi bankovci po petsto mark. Nato so z igro nadaljevali v istem tempu in z enako visokimi vložki. Vrata na hodnik so imeli še vedno zagnjena z rjavo zaveso, okno pa so odgnili, ker so medtem v vlaklu že ugasnili luči. Maks je po vnovčenju prvega čeka najprej dvakrat dobil igro in s tem tudi dva tisoč mark. Nato pa v eni igri s Sejom s fulom v rokah izgubil štiri tisoč mark. Tako je moral kmalu zamenjati še drugi in še tretji ček za pet tisoč mark za gotovino, ki jo je potem z enako ihto kot poprej izgubljal. Zdaj že skoraj ni bilo več igre, v kateri Maks ne bi sodeloval do konca, naj je imel kaj v rokah ali ne. Kvečjemu tedaj, ko je imel samo en par in še tega nižjega od dam, je odstopil že v začetku. Sto mark pa je vložil tudi samo s parom kraljev v rokah. Ko je zamenjal za gotovino še četrti in peti ček za pet tisoč mark, je njegova izguba znašala že okrog sto tisoč mark. Nekje pred Salzburgom je Maks vprašal Šako, če mu odkupi še šesti ček, ker je želel izenačiti Sejovo zvišanje za dva tisoč mark. Vtem je Sejo nenadoma odložil svoje karte in kovček, se za hip zagledal v Maksa in potem v Šako, ki je že šel bankovce po petsto mark in s čudno zamišljenim glasom vprašal: »A šta, ako je on neki provokator?«

je. Tovarne živijo s krajem, kraj pa z njimi.

»Lahko je vam,« sem pripomnil, »ko je ljudem krajevna skupnost dom in delovno mesto. Kdo bo, recimo v Ljubljani, dajal od svojega zaslužka za razvoj krajevni skupnosti, v kateri je tovarna, živi pa drugje? Nihče!« »Verjetno je to pomemben dejavnik, a pogledjmo drug primer. Ko so v republiki referendum za samoprispevek padali po tekočem traku, smo ga mi speljali za obnovo strogega središča Žirov. Veste, kje so bili skoraj najboljši rezultati? V hribih, kjer ljudje ne bodo imeli koristi od obnove mesta. Rezultat je bil sicer 58,35%, speljali smo ga pa le.«

Svojevrstni primer so ti Žirovci. Ne morejo se ločiti od svojega kraja, pa naj študirajo v Ljubljani, se šolajo v Škofji Loki ali delajo v Logatcu. Le redkokateremu dekletu zunaj Žirov je uspelo speljati v zakonski jarem Žirovca in da kasneje nista živela v Žireh. »Veliko se jih vrača domov. Le redkokateri hiša v oddaljenejših vaseh je opuščena. Mladi so tako vzgojeni, navadijo se na rojstni kraj, na sosedo, na krajevno skupnost. Občina pomaga takim odročnim krajem graditi vodovod, saj prispeva zanj 80-odstotkov, posamezniki pa preostalo. Ko smo postavljali telefon-

sko omrežje, je vsak krajan, ki je bil pri moči, prostovoljno kopal jarke za kable. Vsi, ki so se odzvali, so morali opraviti 50 ur dela. Tako smo ogromno privarčevali. Prostovoljno smo zgradili tudi nekaj gasilskih domov v Žireh in okolici.«

Žirovci so kot velika družina. Večina ima doma nekaj zemlje, nekateri tudi živino, kdor nima nič, pa pomaga drugim. Mladi so v glavnem na športnih igriščih, pri tabornikih ...

Demoklejev meč za Žirovce pa je rudnik urana v drobovju Žirovskega vrha. Vinko Kopač ni hotel tega komentirati, saj so o tem pisal že drugi na dolgo in široko. »Nekateri strokovnjaki pravijo, da ni nevarno, drugi pa svarijo, mi pa gledamo gozdove, ki umirajo, in pijemo vodo, ki ni zdrava. Bolj se ubadamo z »vidnimi« težavami. Ena je smetišče Razkovec, ki je na meji med nami in Idrijo, druga pa je onesnaževanje Sore. Čistilna naprava obratuje 130-odstotno in vprašanje je, koliko časa bo še zdržala.«

Krajevna skupnost očitno ne nastopa s pozicij oblasti, ne prisvaja si tistega, kar ji ne gre, ampak se skuša ljudem približati, jim pomagati, svetovati ... »Preveč hvalliti se ne mislimo. Skušamo čimveč narediti za krajane in ljudem, oceno pa naj da

narod, ne mi,« je zaključil Vinko Kopač.

Kaj pravijo ljudje

Po odgovor sem šel kar v žirovskega velikanu Alpino. To je majhna tovarna z velikimi dosežki. Dober izvoznik in zato dodatno v težavah. »Nič dobrega se ne izcimi, če devize stresamo v isti žakelj, potem pa na nje čakamo v vrsti. Več izvažamo, manj deviz imamo. To je narobe svet,« se je hudoval Janko Rupnik, predsednik sindikata Alpine. »Na eni strani govorijo, prosijo, rotijo, naj zvečamo produktiv-

nost, na drugi pa razsipajo ogromna sredstva. Kako naj bodo potem delavci stimulirani za delo? Če oblast ni sposobna ločiti zrnja od plev, potem delavci mečejo vse v isti koš. Vedo samo to, da niso krivi za razmere in vse manj zaupajo DPO, saj so med gospodarskimi kriminalci tudi komunisti in sindikalni delavci.«

»Veliko delavcev sodeluje v organih Krajevne skupnosti, ki gredo krajanom na roko z razvijanjem infrastrukture in vsestransko pomočjo. Navadili smo se nanjo in brez nje ne gre. Pri plačevanju samoprispevkov delavci

razmišljajo dolgoročno. Naši delavci zaupajo krajevni skupnosti in direktorjem, nič več po samoupravljanju kot sistemu. Gospodarji prevečkrat poskrbijo zase in premalokrat za družbo. »Novačenje« delavcev za samoupravne organe je vse bolj težavno, saj mislijo, da jih bo kdo žejne popeljal čez vodo. Sestankov je veliko, malo pa plodnih.«

Pa smo spet tam. Vedno se vračava k isti temi. Brez konca in kraja, kot v začaranem krogu. Delavci so vse bolj vznemirjeni in jim ni vseeno, kaj se dogaja. Vodilnim vse manj zaupajo, saj

voz še bolj potiskajo v blato, namesto da bi ga iz njega izvlekli. Bodo mlade moči kaj zalegle?

»Z mladimi je v Alpini bolj slabo. V Žireh imamo čevlarsko tehnično šolo za študij ob delu, ki je oddelek kranjske čevlarske šole. Težave so s kvalificiranim kadrom, saj za čevlarski poklic ni zanimanja. »Če ne boš priden, boš šel pa za suštarja,« grozijo mame otrokom. Vsako leto razpišemo nova delovna mesta in študijske, odziv pa je slab. Delovne razmere niso težke, a v neposredni proizvodnji je treba delati na normo. Po plačah se ne moremo primerjati s kovinarji, čeprav dobro poslujemo. Za malo denarja – malo muzike. Povprečna plača v 1. polletju je bila okrog 182.000 dinarjev. Ni malo, pa tudi veliko ni.

Kaj pravi o povezanosti med krajevno skupnostjo in delovnimi organizacijami Tone Sink, izmenovodja v tozdu Proizvodnja? »KS je bolj delavna kot pred desetimi leti. Če bi bila takrat taka, kot je zdaj bi imeli marsikaj.« Če... »Včasih je bilo denarja veliko, gospodarji pa slabi, zdaj pa je ravno nasprotno... Če bomo samopriskpeke dobro vnovčili in bo uspeh viden, ne bo težav. Jasno pa je, da v Žireh brez samopriskpeka ne bo nič.«

Igor Drakulić

Panorama Žirov

Šaki je roka zastala v zraku. Nato je položil bankovec, ki ga je držal v njej, k ostalim in se počasi obrnil proti Maksu. Maks je razločno začutil napetost, ki je zavladovala v zadimljenem kupeju, polnem smrada po znoju in slivovki. Šaka ga je nepremično gledal; Maksu se je zdelo, kot da se mu ženice čudno lesketajo. Potem so se Šakove ustnice raztegnile v komaj opazni nasmešek. Odkimal je: »Nije... A ko smije na taj način da provocira Šaku? Zna se da Šaka golom rukom ubija ljude...«

»Odkle mu tolike pare?« je znova vprašal Sejo. Maks se je posmešnil. Ne vprašanju, sebi, ki je dvanajst let garal pri Kleinschmidt in sanjal o gostišču ob jezeru, o vrtu, v katerem naj bi pod smrekami sedeli turisti in jedli prleške gibanice in pili Janževce iz okoliških vinogradov... Zdaj pa je vse to šlo v nič. »Pare su moje,« je skoraj zarenčal in v navalu jeze ob spominu na Pečnika in na vse tiste, ki so ravnali kot jim je ukazal Pečnik...

»Pa naravno, tvoje su,« je pomenljivo pritrdil Šaka. Nato se je obrnil k Seju: »Šta ti je, bolan? Ima takvih ljudi. Ko to zna zašto on igra, kao što igra ali pare su prave i on je pravi...« Za hip je Šaka še pomislil. Potem pa je potisnil bankovce pred Maksa. Vzel je ček in nato rekel z nekoliko topeljšim glasom: »Slišaj, Makse, možemo i da prestanemo. Dovoljno si se nagubio...«

»Ni govora!« je zavrnil predlog Maks in nemudoma položil štiri bankovce v sredo kovčka. Vi nimate pravice nehati z igro, ker dobivate, jaz pa ne želim nehati!«

Šaka je skomignil z rameni in odložil karte. Maks pa je tudi to igro izgubil in ravno tako naslednjo, v kateri je vložil preostalih tri tisoč mark hkrati. Tako je med prvimi hišami Salzburga moral zamenjati še sedmi ček za pet tisoč mark.

Do postaje je izgubil še štiri tisoč mark. Obenem pa so pred postajo odprli še četrto steklenico manastirke, nato pa spet pospravili karte in denar v žepe, ker se je bližala policijska in carinska kontrola.

Takoj za mejo so nadaljevali z igro in Maks je potem, ko je zamenjal tudi osmi ček za pet tisoč mark, vložil v eno igro vseh pet tisoč mark naenkrat in jih tudi izgubil. Poslej je samo še izgubljal in obenem zahteval, da še naprej igrajo tako, kot so začeli, ko je Šaka predlagal »nežnejšo igro«. Zdaj je bilo že docela jasno, da igrajo vsi trije proti njemu, in da dva od njih vedno samo spodbudita igro z manjšimi začetnimi vložki, nato pa se spopade z Maksom tisti, ki ima najboljše karte. Če pa so ugotovili, da ima Maks v rokah dobre karte, močnejše od vseh treh, so vedno vsi trije odstopili. Maks je slutil, da sleparijo, le da ni vedel, kako. Vsekakor pa od Salzburga dalje ni dobil več niti ene igre, naj je stavil petsto ali pet tisoč mark. Njegovo bogastvo, s katerim se je odpeljal iz Ljubljane, je tako do sedme ure drgetajoč od sle, da se reši še zadnjih mark, ki so bile namenjene za gradnjo gostišča ob jezeru, ves znojen in na smrt utrujen, je prosil Šako, naj mu zamenja še zadnji ček za pet tisoč mark. Šaka, ki je videl, da je Maks iztgrgal iz knjižice zadnji ček, tokrat ni niti segel po denar, temveč je znova rekel: »Slišaj, bolan Maks, mi jesmo lopovi, to sad več znaš, ali ipak imamo srca. Uzeli smo ti sve, ali nečemo da te ubijemo. Svati to! Prestani!«

»Slišaj čoveka!« se je oglasil še Mirko. »Pa ti si nam ipak zemljak. Svima nam je Jugovina majka, makar bila i nemila... Prestani i zadrži barem nešto!«

»Neću ništa!« je Maks nehote pribil v srbohrvaščini. »Jaz sem za muško igro do konca! Rekel sem vam že, da vi nimate pravice nehati. Samo jaz, ki izgubljam, lahko rečem, kdaj bo konec!«

»Dobro,« je znova skomignil Šaka in odštel Maksu še zadnjih deset bankovcev po petsto mark. Nato pa se je

premisllil, vzal enega nazaj in ga zamenjal s petimi po sto mark.

Maks je tokrat prvič preštel denar, ki mu ga je naštel Šaka in medtem mimogrede opazil, da je vlak peljal mimo postaje Holzkirchen. Tako je vedel, da so že precej blizu Münchna in isti hip je sklenil, da ne bo izstopil v Münchnu, temveč bo ostal v vlaku in se odpeljal naprej, dokler sprevidniki ne bodo odkrili, da se vozi brez vozovnice in ga nato najbrž na prvi postaji vrgli iz vlaka. Ob misli, da bi se morda lahko uspel pritihtapiti brez vozovnice celo do končne postaje Hamburg-Altona, se je Maks celo nasmešnil svojem optimizmu. Misel pa se mu je zdela vabljliva, saj v Hamburgu še nikoli ni bil.

Vlak je že zapeljal v predmestje Münchna, ko je Maks izgubil še zadnji bankovec za petsto mark. Od Holzkirchna do tod je izgubljal počasi, ker so oni trije začeli pošteno igrati, tako da je Maks celo nekajkrat dobil po sto, dvesto, tristo mark, je pa zato sam izsilil igre, v katerih je izgubil po petsto in več. Šaka, Sejo in Mirko so igrali ves ta čas molče, vendar ga niso več sleparili... Po tej zadnji igri za petsto mark je Maksu ostal samo še bankovec za sto mark...

Čeprav je Šaka videl, da ima Maks pred seboj še stotaka, je vseeno začel pospravljati karte, kot da se jim že mudi. Obenem je tudi rekel: »Stižemo u Minhen. Sad stvarno moramo da prestanemo.«

»Postaja je še daleč,« je ugovarjal Maks in potegnil karte k sebi. »Se za pet iger imamo časa in ne samo za eno!«

»Pa šta je tebi, čovječe!« se je razjezil Šaka. »Zašto to radiš?«

»Moja stvar!« se je kljubovalno posmešnil Maks, ves poln čudnega zadovoljstva. Bil je pravzaprav ponosen nase in vesel, da prihaja v Nemčijo tako rekoč brez vsega, kar je pred osmimi meseci vse drugače razporejen nesel od tod. Zdelo se mu je, da je bila vrnitev možna samo na ta način, če se je moral vrniti... Saj sem že prej rekel, da bomo nehali, ko bom jaz to rekel!« je še enkrat poudaril. Medtem je že tudi zmešal karte, čeprav ni bil on na vrsti za deljenje.

Dobil je par osmic in par fantov in pikovega kralja. Odvrgel je tri karte: fanta, osmico in kralja. V zameno je dobil sedmico, desetko in križvega kralja. Šaka je takoj odvrgel svoje karte, Sejo je zvišal vlogo za sto mark, Mirko pa je tudi odvrgel karte. Maks, ki ni imel v rokah tako rekoč nič, je vendarle izenačil Sejovo vlogo in pokazal karte. Tudi Sejo ni imel nikakršne kombinacije, toda imel je srčevega kralja in po pravilu višje barve je dobil Sejo še zadnji Maksov bankovec za sto mark.

»Zdaj pa lahko nehamo,« je rekel Maks in porinil razmetane karte proti Šaki, ki jih je počasi pospravil in jih nato spet stlačil v ovoj iz tenke lepenke z napisom: »Ferd Piatnik et sohne, Wien XIV.«

Odgovoril mu ni nihče. Minuto, dve so vsi povsem mirno sedeli in gledali skozi okno. Maks je čutil, da jim je nerodno, in da mu ne želijo pogledati v oči. Bil je prepoln nekakšnega zmagoslavja ob misli, da najbrž nikoli v življenju ne bodo razumeli, zakaj jim je sam vsilil več kot milijardo in pol v starih dinarjih, denar za katerega bi bilo mogoče kupiti lepo hišo. Sam pa se je zdaj počutil svobodnega, kot da ga je ta denar omejeval in težil. Izognil se je nevarnosti, da bi moral ob vsaki marki, ki bi jo izdal, vedno pomisliti, da je bila nemanjena za nekaj, čemur je posvetil dvanajset let življenja, ne da bi potem to dobil...

Vlak je že odpeljal mimo južne münchenske postaje in zavil proti glavni. Šaka, Sejo in Mirko, vsi z izrazitimi podočnjaki in čez noč zraslimi bradami, so se začeli odpravljati. Zapenjali so zadržge na svojih torbah, si brisali obraze z osvežilnimi robčki in Mirko je izpil še zadnji požirek manastirke iz četrte steklenice. Maks pa je mirno sedel in gledal, kako se odpravljajo. Že tik pred postajo se

je Šaka ozrl proti njemu in vprašal: »Što se ne spremaš? U Minhenu smo.«

»Jaz ne grem dol,« je odvrnil z vzvišenim nasmehom. Ta hip ga je bilo eno samo zmagoslavje in ena sama vzvišenost nad vsem in vsemi.

»Kako to?« se je začudil Šaka. »Pa i ti imaš kartu do Minhena.«

Maks pa še odgovoril ni. Samo skomignil je z rameni in se še enkrat vzvišeno posmešnil kot malo prej.

Šaka je zmajal z glavo. Za hip je pogledal Sejo in Mirka, ki sta bila že pri vratih in sta enako začudeno strmela v Maksa. Nato se je celo sklonil k njemu, mu položil roko na ramo in z glasom, v katerem je zvenela skrb, skušal pregovoriti Maksa: »Slišaj, bolan! Ova noć je stvarno bila luda ali nemoj zbog nje i ti da poludiš! Slišaj, sidži s nama! Vidi, ja jesam bitanga. Priznajem. Krao sam, ubijao, pljačkao ali... Slišaj, podži s nama i ja ću se lično pobrinuti da preživis dok opet ne zaradiš. Imaš valjda posao ovdje...«

Maks pa je samo odkimal. Nato je prijel Šakovo roko in si jo snel z ramena ter se mimo njega presedel ob okno.

»Nemaš posla!« se je začudil Šaka in se znova ozrl proti Seju in Mirku, ki sta že postajala nestrpna, ker je vlak že stal na postaji. »Kako to, bogati, nemaš posla? Pa gdje onda ideš?« se je zjezil Šaka, najbrž zato, ker ni nič razumel. Ker mu Maks ni odgovoril, se je še bolj razburil: »Nemoj samo reći, da smo ti nešto skrivili. Niko te nije tjerao da igraš sa nama! Niko te nije zvao u kupe! Niko...«

Maks pa je odmahnil z roko in se zasmel, čeprav hripavo, ker je imel grlo kar požgano od kajenja in slivovke: »Niste me vi premagali. Jaz sam sem izgubil. Ne domišljajte si, da ste zmagali! Jaz sem zmagal!«

Šaka je strmela vanj, kot da govori z norcem. Izza vrat ga je poklical Sejo... Se hip, dva je strmela v Maksa, nato pa stisnil ustnice, skomignil in opsoval: »Ma jebi ga, bolan!« Nato je naglo odšel.

Maks je negibno obsedel ob oknu. Opazoval je vrvenje vzdolž vlaka. Sele zdaj, ko so oni trije sleparji, nemara celo roparji, izginili z njegovim denarjem, si je končno oddahnil. Čakal je samo še na to, kdaj bo vlak odpeljal z münchenske postaje, ker je vedel, da bo poslej vse njegovo dotedanje življenje z vsakim pragom, ki bo ostal za vlakom, bolj oddaljeno, z vsakim pragom bolj biveš in celo že nekoliko pozabljeno, kot je upal. Ni imel ne dala, ne denarja in ne načrtov in prav to se mu je zdelo najbolj primerno za začetek življenja, ki ga ni želel posvetiti nikomur in ničemu, razen temu, da živi. Zdaj je končno samo bil. Dosegel je, kar je prej kdajpakdaj komaj zaslužil, da bi se bilo treba vsakemu dnevu posebej in na novo posvetiti in čim manj dni žrtvovati za nek daljni dan, ki naj bi nekoč nekje bil tak in tak, če bi ga bilo sploh moč doseči. Zdaj je že slutil, da bo takoj, čim vlak odpelje s postaje, zaspal in vedel je, da bo tokrat v snu užival kot še nikoli, saj je bila že ta slutnja ugodna kot le malokdaj dotleje...

Oglasil se je postajni napovedovalec. Pozval je potnike, naj takoj vstopijo, ker bo Balkan-ekspres nadaljeval vožnjo proti Frankfurtu, Kasselu, Hannoveru in končni postaji Hamburg-Altona. Maks se je z neko vedro radovednostjo vprašal, kako daleč se bo uspel pripeljati brez vozovnice. V tem pa se je vlak že premaknil. Najprej je bilo čutiti sunek, nato sprva še obotavljivo pospeševanje proti izhodu s postaje, kmalu pa so kolesa že ujela tisti običajni ritem prehodov s tračnice na tračnico, ki mu je bil v tem trenutku ljub bolj kot kakršnakoli glasba. Stisnil se je v kot ob oknu in naslonil glavo ob tapacirano naslonjalo nad klopjo. Zakril si je obraz z rjavo zaveso, ki je hudo smrdela po dimu in hlapih slivovke, zaprl oči in si kot v uspavanko zasepetal: »Saj prihodnosti ni... Šteje samo sedanjost...«

Konec

Suhe vodovodne pipe na Obali

UPIRAJO OČI PROTI LJUBLJANI, NAMESTO DA BI SE LOTILI DELA

Če obalno območje v prihodnjih letih ne bo temeljito spremenilo odnosa do preskrbe z vodo, se utegne gospodarski razvoj regije popolnoma ustaviti, odpadle bodo vse naložbe, ki so povezane z večjo porabo vode. Takšna ugotovitev je po letošnji krizi, ki pa je le ponovitev lanske in v bolj izraziti obliki tistih iz preteklih let, povsem trdna in se na srečo vse bolj uveljavlja tudi v glavah gospodarstvenikov. To velja predvsem za tiste, ki letošnji razpad vodovodnega sistema najbolj občutijo na lastni koži, za turistične delavce. Dogodki avgusta, ko so na Obali uvedli kar tretjo stopnjo omejitve porabe vode (prepo-vedano tuširanje na plažah, 20-odstotno zmanjšanje porabe...) so obalnemu turizmu prinesli škodo, ki se ne kaže le v predčasnem odhodu številnih tujih turistov, njihovem protestu pri plačevanju storitev – nekateri so zahtevali 25-odstotno znižanje cen – temveč tudi v oceni, ki si jo bodo o naši turistični ponudbi ustvarili z lepimi razglednicami in pisanim propagandnim gradivom. Če se turist že sprijazni z gnečo in luknjami na cestah in neprijaznostjo gostincev, so suhe pipe in tuši v kopalnicah ter na plažah zadnje, kar je pripravljen sprejeti.

Izvirni greh, ki je obalno območje letos pripeljal v najhujšo zagato doslej, je treba iskati dokaj daleč, saj se razteza čez vse povojno obdobje. Za časa naglega, za desetletja zakasnela začetka razvoja tega dela Slovenije, je bila voda – tako

Za hitrejšo zbiranje sredstev so se na Obali odločili še za posebno obliko združevanja: delovne organizacije, ki letno porabijo več kot 10.000 kubičnih metrov vode, morajo k plačnemu znesku dodati še 40 odstotkov zneska, večji porabniki pa 60. Takšnega samoupravnega sporazuma skorajda nihče od velikih porabnikov ni podpisal (to velja tudi za turizem) in seveda te obveznosti ne izpolnjuje. Enako velja tudi za dodatno, 0,8-odstotno združevanje povratnih sredstev... od načelnosti do dejanj je korak očitno kar dolg.

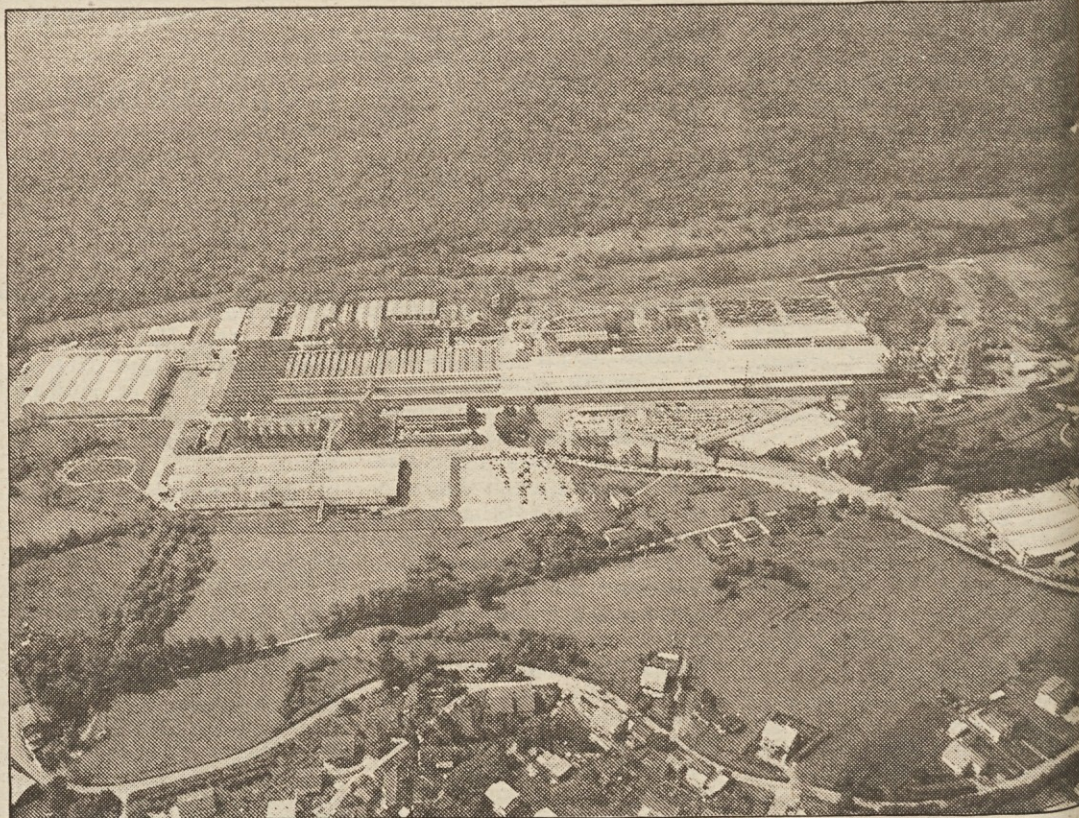
kot ceste in druga infrastruktura – nekje na repu tistih potreb, ki so imele v družbenih načrtih ugodno prednostno mesto. Skrb za vodo je bila pač prepuščena vodovodarjem in njihovim – od Italije podedovanim – zastarelim napravam. Vprašanje je seveda, ali so slednji res naredili vse, da bi šla vodna oskrba vstirc z naraščajočimi potrebami gospodarstva in gospodinjstev. Na svoj račun lahko v slabih 30 letih pripišejo povečanje zanjete na izviru Rižane, ureditev zanjete v Sečoveljah in sovlaganja v zajetje Gradole v hrvaški Istri. Čeprav večkrat oporekamo, češ da gre le za začasno rešitev, je bilo sodelovanje z istrskimi vodovodarji v preteklih letih za Obalo odločilno: iz sosednje republike (sečoveljski izvir črpa vodo na drugi strani republiške meje) sedaj dobiva Obala več kot polovico pitne vode. Žal pa se pogodba počasi izteka in že sredi devetdesetih let naj bi se ta vir razpolovil, leta 2005 pa popolnoma usahnil.

In kako so se na obalnem sisu za vodno oskrbo, rižanskem vodovodu in obalnem izvršnem svetu, ki mu je poverjena skrb za urejanje skupnih problemov, lotili tega vprašanja, ko je pred leti prva kriza že pokazala zobe? Ne gre jim odrekati uspehov v izgradnji višinskega vodovoda, ki je vodo pripeljal v večino vasi podeželja, z vzporednim cevovodom so omogočili pretok vode od Veleke nad Portorožem do Izole, zaustavilo pa se je pri zagotavljanju primarnih

vodnih virov. Naložbe so drage, pripravljenost gospodarstva in prebivalcev, da nase prevzamejo breme novih gradenj, pa dokaj pičila. O tem najbolje priča lanski referendum, ko so občani zavrnil 1-odstotni samoprisepek za ureditev vodne oskrbe, gospodarstvo pa nič kaj rado ne izpolnjuje obveznosti, ki jih je prevzelo s podpisom temeljev plana obalnega vodnega sisa: namenjanje 1,5 odstotka čistega dohodka. Kako si lahko razlagamo takšen odnos do življenjsko pomembnega vprašanja? Občani trdijo, da Rižanski vodovod malomarno ravna z vodo (v resnici se je po rešetastih ceveh izgubi 38 odstotkov), upešano gospodarstvo vsaj načelno zagovarja drugačen prijem: voda naj končno dobi svojo pravo ceno, ki jo bo združeno delo pač vneslo v svoje stroške. Razumljivo je, da se za to zavzemajo predvsem relativno majhni porabniki vode, večji pa že tarnajo, da je voda predraga. In tukaj smo verjetno pri eni od resnic sedanje vodne zagate na Obali: voda je bila vsa desetletja doslej nekakšna poceni socialna dobrina, ki ni omogočala posodobitve in razširitve omrežja, sedaj pa je kar naenkrat na ceno vode nemogoče prevreči stroške, ki bi bili potrebni za ureditev novih vodnih virov. Kratkovidnost torej, ki sedaj, ko je prišla na plan, zahteva prave finančne vragolije za zaokrožitev strahovito težkih finančnih konstrukcij.

In kako naprej? Pod pritiskom položaja zadnjih let so se na Obali lotili kratkoročnih ukrepov in takšnih posegov, ki bi tudi v prihodnje ugotavljali primeren življenjski standard in družbeni razvoj. Podatki o porabi pričajo, da bo to območje leta 1995 imelo samo 330 litrov vode na sekundo, potrebovalo pa je bo vsaj dvakrat toliko. Geološke raziskave so pokazale, da bi bilo nad izvirom Rižane moč načrpati vsaj 600 litrov vode na sekundo, seveda pa bi jo bilo potrebno spraviti tudi do porabnikov. Ta problem se je pokazal že letos, ko je bila vodarna v Rižani, nad katero so letos uredili izdatnejše črpališče, polna, vse vode pa po šibkem cevovodu niso mogli speljati do Kopra. zato je prav nov, 11-kilometrski cevovod, vreden po cenah iz letošnje pomladi 13 milijard, pravi korak k ureditvi vodne oskrbe. S sredstvi, zbranimi na Obali (vanje se steka tudi del turistične takse), tega ne bo moč narediti, zato so pogledi vse bolj uprti v Ljubljano. Ob morju namreč predvsem turistični delavci pravijo, da turizem ni le stvar regije, temveč širše družbe. Tipajoči poskusi so segli tudi do posojil, ki bi jih bilo mogoče dobiti pri svetovni banki za razvoj – govor je o 20 milijonih dolarjev. Na pomoč naj bi priskočila tudi vojska, ki je zgledno sodelovala pri gradnji vodovoda na Krasu, kajti menda je le dozorelo spoznanje, da v takšnem položaju ne gre pričakovati prihodnjega poletja.

Miran Kljun

Meblo, Nova Gorica

Skrb za zdravo bivanje pri vas doma

Iverne plošče E 1

Plošče s čimmanj formaldehidnega lepila.

Neprijeten vonj, ki je značilen za novo pohištvo, draži nosno in očesno sluznico. Ta vonj oddajajo iverke, iz katerih je izdelano pohištvo. V iverkah je namreč lepilo, ki vsebuje formaldehid, po lepljenju pa nekaj prostih formaldehidnih delcev uhaja v okolje kot plin ostrega dražljivega vonja.

Iverne plošče so zato po nemških normah

razvrščene v več skupin glede na količino formaldehidnega lepila.

V Meblu so začeli izdelovati tako imenovane iverne plošče E 1 (torej plošče, ki imajo po zahodnonemških normah najmanj formaldehidnih lepil) in v pohištvu Mebla so zdaj vgrajene le še plošče s klasifikacijo E 1. Neprijeten vonj je zdaj močno zmanjšan.

Meblo je začelo izdelovati plošče E 1 aprila letos in kot prvi in edini v Jugoslaviji.

industrija pohištva
in opreme
65001 nova gorica
jugoslavija
tel.: 065/22-611
telex: 343 16 MEBLO YU

Vzmetnice jogi iz naravnih snovi

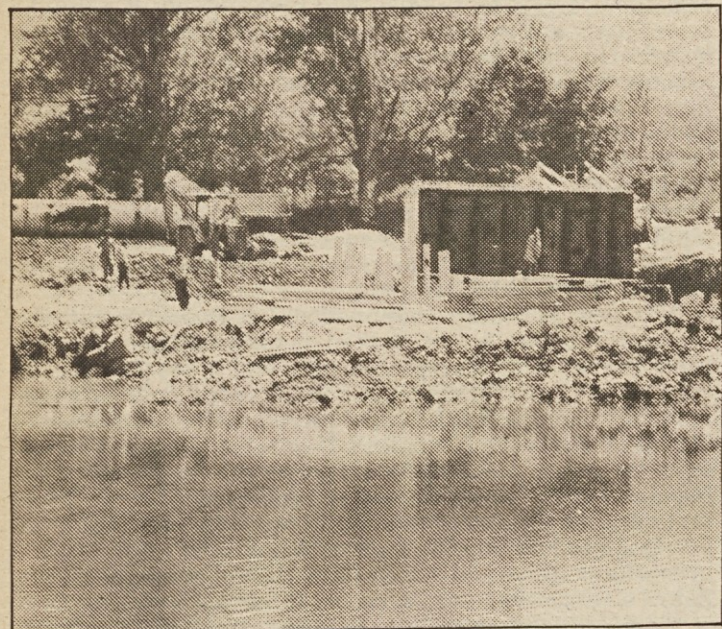
Pred četrto stoletje so v Meblu začeli izdelovati vzmetnice jogi, letos pa dve novi vzmetnici: jogi-termal in jogi-olimp. Ti imata vse potrebne prvine za dobro in zdravo spanje.

Naravne snovi v vzmetnici odlično vpijajo in oddajajo vlago in tako vzdržujejo pravo temperaturo telesa. Na eni strani so bombažna vla-

kna, ki poleti prijetno hladijo, na drugi pa plast volnenih vlaken, ki nas pozimi grejejo.

Telo se med spanjem nenehno premika in spreminja položaj. Jogi vzmetnice pa so narejene tako, da se ležišče telesu nenehno prilagaja. Vzmetnice termal imajo vzmetna jedra različnih trdot, da si lahko izberete primerno ležišče: trdo, poltrdo ali mehko.

OA Delavske enotnosti

Vode enad izvirom Rižane sicer dovolj, toda kje dobiti 13 milijard za cevovod do Kopra?

Ameriški sindikati (3)

KONFLIKT ALI SODELOVANJE

Piše: Matjaž Šinkovec

Matjaž Šinkovec, sekretar odbora RS ZSS za mednarodne odnose, je pred časom v ZDA kot gost ameriške vlade nekaj tednov preučeval delovne odnose in sindikalno gibanje in imel okrog petdeset pogovorov s predstavniki vladnih organov, sindikatov, univerz in drugih ustanov na različnih ravneh, ki se ukvarjajo z delovnimi odnosi. To državo je prepotoval več kot 5000 km od vzhoda proti zahodu in 2000 km od seveda proti jugu.

V ZDA je stavka orodje sindikata, ki ga uporablja predvsem ob preteku veljavnosti kolektivne pogodbe in ob pogajanju za novo. Sindikat, ki je v preteklosti želel vedno več Gompersovega kruha in masla, si je za novo pogodbeno obdobje običajno zadajal višje cilje tako glede mezd kot raznih ugodnosti, kot jih je bil delodajalec pripravljen sprejeti. Tako so se pogajanja pogosto spreverjala ali v stavko, ki jo je oklical sindikat, ali pa v izprtje (lock out), delodajalčevo maslo, ki je skušal tako prisiliti sindikat k razumnejšemu ravnanju. V letih blaginje in stalnega gospodarskega vzpona, kljub večjim ali manjšim sporom, je uspelo sindikatom izboriti za svetovne razmere izredno visoke mezdre ter številne ugodnosti za svoje članstvo.

V zadnjih letih pa je prišlo v odnosih med sindikatom in delodajalci do dramatičnih sprememb. Padajoča konkurenčnost klasičnih ameriških industrij (jeklarske, avtomobilске, gumarske itd.) in vse večja konkurenčnost novindustrializiranih držav, skupaj z gospodarsko recesijo poznih sedemdesetih in zgodnjih osemdesetih let, so prisilile delavce in delodajalce, da so spremenili medsebojne odnose. Obenem pa so postali nesindikalizirani delodajalci, ki plačujejo povprečno 33% nižje mezdre od sindikaliziranih in dajejo slabše ugodnosti, vse konkurenčnejši s sindikaliziranimi delodajalci.

Delodajalci so začeli postavljati sindikatom nove slabše pogoje, namesto da bi bilo to narobe.

Jules Balog, strokovnjak za industrijske odnose iz Urada za odnose med sindikati in management v Ministrstvu za delo v Washingtonu, mi je dejal:

»Prav danes se začena stavka pristaniških delavcev na Vzhodni obali; z delodajalci, ki so zahtevali znižanje od 17 dolarjev na 12 do 14 na uro, se niso uspeli dogovoriti. Ta trenutek je v ZDA 123 stavk, po naših podatkih seveda. To ni veliko glede na slabe pogoje, ki jih delodajalci ponujajo. Sindikati se vse bolj zavedajo, da morajo v sedanjih razmerah pristajati tudi na zmanjševanje mezd, če bi vztrajanje na enakih ali večjih povzročilo polom delodajalca na trgu. V tem primeru bi bili še na slabšem. Vedno več podjetij je tudi pripravljeno delavcem razkriti finančni položaj podjetja, da se lahko prepričajo v realnost zahtev. Po deregulaciji civilnega letalstva v ZDA ima sedaj vsaka letalska družba svoje mezdre. Tako na primer dobi pilot velikega uspešnega Uniteda, nekdanj največje komercialne letalske družbe na svetu, po stari pogodbi 125.000 dolarjev letno, pilot na neki drugi, manjši, pa le 25.000.«

Ves čas pogajanj pa ni prepuščen zgolj delodajalcem in sindikatom. V ZDA deluje ogromen aparat, ki se ukvarja s temi kočljivimi odnosi. Pomembno vlogo pri tem ima Ministrstvo za delo, ki zaposluje kar 17.000 ljudi po vsej državi. Tu je še že omenjeni

Državni odbor za delovne odnose (ki zaposluje 2800 ljudi v svojih uradih po ZDA), ki se neodvisno vključi v reševanje problemov med strankama šele na pritožbo ene od njiju.

»Teh je,« pove Joe Moore iz omenjenega urada, »do 30.000 letno; večino rešijo v regionalnih uradih, nekatere pa na najvišji ravni, v Washingtonu. Teh zadev bi bilo seveda neprimerno več, če bi sami reševali probleme, ki jih poznamo, vendar jih ne smemo.«

Na kratko si lahko ogledamo vzroke za stavko, kot jih je zabeležilo ministrstvo za delo:

mezdre	66,6%
delovna pravila	10,8%
varnost sindikata in organizacije	6,6%
varnost delovnega mesta	5,1%

Kako izriniti sindikat

Hal Stack, direktor Centra za delovne odnose univerze Wayne State v Detroitu, meni: »V bistvu gre v najnovejših zahtevah delodajalcev za storo željo po opustitvi sindikatov. Eden izmed načinov ob sklepanju novih pogodb je tudi, da poleg zmanjšanja mezd in zamrznitve beneficij na primer v zdravstvu, uvedejo dvoplastne mezdre. Novi delavci dobijo tako 40% manjše plače, ki jih ponekod polagoma uskladijo s plačami drugih zaposlenih, drugod pa ne. S tem se povečuje nezaupanje delavcev v sindikat.«

Izprti delavci v Brooklynu niso hoteli sprejeti predlaganih sprememb delovnih pravil: daljšega delovnega časa in doplačila za zdravstveno zavarovanje.

Sandardni postopek pa se večkrat ponavlja: delodajalec zahteva četrtno nižje mezdre. Sindikat vstopi v stavko. Delodajalec najame stavkokaze. Če uspe z njimi eno leto voditi proizvodnjo, lahko pride do glasovanja o tem ali sindikat še predstavlja delavce. Ponavadi tako uspe izriniti sindikat iz firme.

Vse pogostejši so primeri, da delodajalci najemajo posebne advokatske agencije, ki poznajo tisoč in en način za izrinjanje sindikatov. So drage, vendar se takšen postopek kmalu izplača. Nesindikalizirani delavci so precej cenejši, njihove ugodnosti izredno šibke, z njimi se lahko dela kot z ovčami, dobiček podjetja je seveda večji.

V drugi polovici sedemdesetih let so se nekateri delodajalci krepko spoprijeli z delavci: to so bili pridelovalci kalifornijske solate, lastniki Washington Posta ter ladjedelnica v Virginiji. Kljub temu da gre za različne konce ZDA, so imeli vsi ti primeri skupni povezovalni člen: vsem delodajalcem je svetovala ista advokatska firma. Danes rastejo kot gobe po dežju seminarji, na katerih poučujejo predstavnike delodajalcev, kako izriniti sindikat; vse več univerz prireja tečaje pod krinko seminarjev o delovnih odnosih, posebej močno so se vključila združenja delodajalcev in glavne ameriške sindikalizirane korporacije. Bitka še traja, sadov pa še ni moč predvideti.

Dr. Louis Ferman, raziskovalni direktor Inštituta za delovne in industrijske odnose Michiganske univerze v Ann Arborju, je zavrnil možnost, da bi se njegova ustanova ukvarjala s strokovno pomočjo pri izrivanju sindikatov. »Ukvarjamo se predvsem s kooperativno platjo odnosov med managementom in delavci. Ob negativnih pojavih je treba videti tudi drugo plat medalje, ko management želi delati z ljudmi in ne proti njim, saj je tako rezultat mnogo boljši.«

UAW – sindikat avtomobilskih delavcev in Ford (podobno je tudi pri General Motorsu, so mi zatrldili sindikalisti iz te firme) sta ustanovila skupni razvojno-izobraževalni center, ki se prvič v Fordovi zgodovini skuša obrniti v prihodnost in videti, kakšne delavce bodo v prihodnje potrebovali. To koristi tako delodajalcu kot sindikatu, zatrjujeta sodirektorja George Volsa (Ford) in Rick Martinez (UAW): »Trenutno se sicer bolj kot s tem ukvarjamo s težavami delavcev, ki jih je Ford moral odpustiti. Leta 1982 se je firma prvič zavedla, da je odpuščen delavec več kot kos mesa, ki se ga odvrže, ko se ga ne potrebuje več. Zato smo razvili vrsto programov za prekvalifikacijo delavcev in jim damo možnost prezaposlovanja.«

Nadaljevanje prihodnjic

Kako ujeti svet? Program RR.

Obljube nas ne bodo nikamor pripeljale.
Potrebujemo čisto konkretne rešitve za številne probleme.

Južna Koreja – Uvoz dovoljen samo izvoznikom

V obdobju graditve industrijske baze je bil prost uvoz (oziroma prostejši uvoz) dovoljen samo izvoznikom ali tistim industrijam, ki jih je vlada na osnovi svojega plana ocenila kot strateško pomembne. Razvoj domače industrije je bil na domačem trgu sicer zaščiteno pred tujo konkurenco, vendar z različnimi mehanizmi stimulacije (in prisile) ves čas usmerjen v izvoz. Tako je Koreja uspešno razvila celo vrsto industrij – v prvi fazi osnovanih na uporabi cenene in številne delovne sile, kasneje pa vse bolj na uporabi visoke stopnje izobraženosti svojih delavcev, ki je omogočilo hitro obvladovanje novih tehnologij in proizvodnih procesov.

Značilen primer je npr. elektronska industrija. V začetku je bila

glavna dejavnost te industrije asemblaža ali testiranje drugod izdelanih polprevodnikov na osnovi podpogodbe. Danes pa je ta industrija v določenih segmentih elektronske industrije že sposobna konkurirati Japonski in ZDA v proizvodnji polprevodnikov, ki je tehnično-tehnološko prav gotovo ena najbolj zahtevnih. Goldstar je v začetku letošnjega leta prvi razvil 256-klostatični RAM čip, ki je dvakrat hitrejši kot tisti, ki ga izdeluje Toshiba ali Hitachi in za kakšnih 17% manjši. Teh 50 nanosekund, kolikor znaša razlika v hitrosti med Goldstarovim čipom in njegovimi konkurenti, bodo drugi proizvajalci morda hitro dosegli, vendar je pri tem pomembno dejstvo, da se je Republiki Koreji uspelo prebiti v svetovni vrh z lastno tehnologijo.

Maja Košak v 6. št. RR

Ste v vašem podjetju prišli do kakšne posebej zanimive rešitve?

Ste drugače organizirali proizvodnjo, odkrili nov marketinški prijem, obvladali nov izdelek, osvojili tuje trge?

Če ste, nas pokličite.

Vaš uspeh naj koristi tudi drugim.

Da bomo preživeli.

Revija za razvoj izdaja

Delavska enotnost

Izbrani eseji iz knjige Matjaža Kmecla Slovenska postna premišljanja (Cankarjeva založba v Ljubljani, 1987)

O KULTURNIKIH, POLITIKIH IN BASTARDIH

Bastard sem in zmené, vsaj za precejšen del slovenskega javnega mnenja: sumljiv intelektualac in sumljiv politik, prodana duša za ene in bogve če ne potuhnjene razredni sovražnik za druge, nič poštenega – kajti tista polovica intelektualca, ki bi lahko bila kaj vredna, se je zapisala političnemu hudiču, druga polovica, ki bi lahko bila resnično »naša«, pa se vdinja latentnemu razrednemu sovražniku, kar intelektualci »nedvomno« so.

Pred leti sem bil na nekem jugoslovanskem strokovnem kongresu povabljen k slovesni večerji, ki jo je prirejal visoki politični funkcionar: bilo nas je kar nekaj, lepo nabranih in prešteti po republiškem ključu, kot je navada in kot se spodobi. Zbrali smo se v prostoru pred slavnostno sobano in čakali na gostitelja. Seveda nismo molčali, eden izmed srbskih kolegov nas je zabaval z različnimi šalami in slovenskim ušesom šale v Vukovem jeziku zvenijo še mnogo bolj smešno. Povrhu smo bili nehoti malce vznemirjeni, navsezadnje nismo bili navajeni, da bi vsak dan večerjali s tako visokim človekom, morda je bil smeh zato še za odtenek glasnejši. – Sredi hahljanja me potem nekdo pocuka za roko in ko se okrenem, ugledam majhno, očalasto, strogo bitje, ki me vpraša:

»Kako se vi pišete?«
Mislim sem, da je strogi možiček od protokola in da nas bo začel razposajati okrog mize, zato sem mu pač sporočil svoje ime. On pa me je skozi očala ukoril s pogledom, ki je bil še strožji, skoraj sovražen in mi med stisnjenimi zobmi pribil:

»Sem si kar mislil. Obnašati se je treba priložnosti primerno!«

Kot bi me zalil: a zdaj pa policija in pedagogika! Zasegla me je užaljenost – nič glasnejši nisem bil od drugih, bil sem tudi gost, toda očitno me je varnostni vzgojitelj po bogve kakšnem ključu izbral za ustrahovanje in okomandiranje. Požrl sem slino, zajel sapo, da bi kaj rekel, toda možičel je že zginit v gneči slavnostnih in veselih čakalcev. Zgrožen in besen sem hotel pri priti protestirati in oditi s prizorišča, gruča pa se je tisti trenutek premaknila, potihnila, prišel je gostitelj, nasmejan in slovesen, uglasen in prijazen, stlačil so me za mizo. Začele so se govorice in zdravice, med njimi pa sem ves čas lahko gledal, kako je moj strahovalec za osebnost mizo s prizganimi svečami – na prehodu iz restavracije v naš prostor – sedel in večerjal kot kak burmanski ali melanezijski knez, in v tej podobi očitno skrbel, da ne bi v slavnostno bližino prišla še kakšna neolikana zadeva. Ves čas sem bil napet, prežal sem na trenutek, ko bom lahko dovolj neopazno in brez kravala stopil tja in se pogovoril z njim, kaj in kako je mislil s tistim »sem si kar mislil«, in drugega več, toda govori so se gnetli eden za drugim, celo med jedjo ni bilo miru. Ko se mi je končno le zazdelo, da bi šlo, pa je gostitelj že vstal, se naglo in uglajeno poslovil in prav tako urno odšel. Edino, kar sem lahko še storil, je bila pritožba njegovemu podpredsedniku, ki sem ga povrhu celo nekaj malega poznal, ta pa me je potolažil: »Nič se ne boj! Nič se ti ne bo zgodilo!« – Ja, ampak, se mi je vse uprlo, saj ne gre za to, naj me zapro, naj se mi zgodi, če kdo misli, da se je šalam, celo nepolitičnim, pri nas prepovedano smejati! Za osnovne manire gre: Ali je kdajkoli kakšen kralj v zgodovini nad svoje goste za uvod poslal hlapca, da bi jih žalil? Ali ni to resnični, nepolepšani odnos politike do inteligence – navsezadnje sem bil tisti čas dekan na fakulteti. – Takoj naslednjega dne sem napisal v gostiteljev kabinet užaljeno pismo s prošnjo, naj me ne vabi nikamor več, če bodo zadeve povezane s tovrstnimi lekcijami. Lepo sem ga pozdravil. – Odgovora ni bilo nikoli prav nobene, ne pojasnila ne opravičila, po znancih sem precej kasneje zvedel, da je šef kabineta utemeljeval poseg z mojo pijanostjo. O bog, tudi to je šablona o intelektualcih – da so kar naprej pijani, še posebej, če se jih zbere več na kup! Jaz pa še za slovesno večerjo iz otročjega kljubovanja nisem spil ne požirka ne snedel grizljaja! Jeza se mi je sprevrgla v slovesno bridkost in ideološko tezo: takšen je torej resnično odnos politike do kulture – sprenevedav podcenjujoč,

kvečjemu okrasen, zadnji varnostnik je dragocenejši in pomembnejši. Naj kdo misli o preobčutljivosti, kar hoče, mogoče tudi res sem, in zamerljiv, toda dovolj nenavadno je pa le bilo – in z nekoliko manjšo fineso tudi.

Druga izkušnja. Ob priložnosti se je znan slovenski pisatelj, ki ga povrhu kot umetnika zelo cenim, oglašil v Naših razgledih z obsežno, krščansko uglašeno razpravo o izključevalnosti med politiko in kulturo, o krščanskosti slovenske kulture in o hudičevi grešnosti slovenske politike. Shema o tem je znana: politiki so povrsti omejeni, žandarsko nasilni možje, ki strežejo po vsakršni svobodi kulturnikom in umetnikom – ti pa so brez izjeme subtilni, pametni, daljnovidni in seveda preganjani kot zgodnji kristjani, prisposoda in večno utelešenje kristusovih mučencev. Kot bastarna nesreča, ki ji ne verjamejo ne s te ne z one strani, sem se malo poprej prignal na galejo politike in tako v pisateljevi shemi poimenkoval pristal med političnimi butci in nasilniki. Seveda nisem niti približno prepričan, da vlada politiki ena sama sveta nedolžnost, ali da politiki niso prav nikoli delali med kulturniki reda s pretežko, samopašno gruntarsko roko, da niso pred časom v zanosu adolescentne oblasti šarili po umetnostih kot velike živali v porcelanski trgovini in da se je zato nabralo precej resnih dolgov – prej nasprotno: sam sem imel kar nekaj neprijetnih izkušenj – in to kot predmet, ne kot storilec. Toda že od nekdaj sem prepričan, da tudi kulturno – umetniške srenje ni mogoče posploševati v eno samo nadarjenost, pokončno bistroidnost in genialno subtilnost: kaj vse se gnete v njej, koliko polnadarjenosti in nenadarjenosti, nastopštva in neumnosti! Življenje se izogiba enostavnosti in bogve da je med kulturniki prav toliko jalovosti in pomožnosti kot med politiki. – Na slovenskih tleh se ta pomožnost še najpogosteje pojavlja v obliki nekakšne shematske alibičnosti, nekoliko preglasne ali že kar kričave trpnosti in v osnovi brčkone tudi izvira iz značilne slovenske preteklosti. Ker smo bili od pamtveka pod tujimi oblastmi, je bila sleherna politika kajpada tuja in zato nevarna – če pa je bila slovenska, je bila inferiorna. Skupnost se je ohranjala s kulturno in moralno energijo, za katero pa povsod prvenstveno skrbil del ljudstva, ki se mu pravi izobraženstvo. Iz dolgotrajnih stanj se je izoblikoval preprost obrazec: tuja oblast in naša kultura, politika je zato izvirno nevarna. Predstava o takšni protivni, jasno in nedvomno razmejeni dvojnosti se ob podpori različnih sprotih lipotek nadaljuje mirno, lenobno, militantno in zraven sterilni iz polpretekle zgodovine, ko je še imela osnove, v današnje generacije.

Kar je še posebej zanimivo, pa je to, da jo je brez posebnega oklevanja in pomisleka vzel tudi dobršen del politike, ki do izobra-

BUNA: Iz cikla Ujetniki svobode

ženstva ne vidi drugega mogočega razmerja kot kolerično, apriorno prestižnost, sumničje in celo sovraštvo. Kulturna sfera je s takšnimi predstavami dobesedno prepojena. – Kadarkoli jo seveda obračamo, je skrajno muzejska, nerodovitna, primitivna, bolj primerna za športno pretepanje kot dialog ali sodelovanje. – Včasih so fantje na Štajerskem večernega prihajalca, ki ni pozdravil, nadržil in potem pretepli, ker se jim je zdelo, da je slabih manir in potreben učinkovite vzgoje. Če pa je slučajno pozdravil, so ga nadržli, ker se vtika v njihovo družbo, in jih je tudi dobil z lato po glavi: analogija folklorne logike, globoko zakoreninjene v slovensko dušo.

Kakorkoli že, slovenskemu pisatelju sem na kratko odgovoril in ga spomnil prvega med naglavnimi grehi. Za odgovor sem dobil zasebno pismo, ki me je osupnilo po svojem notranjem in zunanem slogu:

»Sodeč po vaši intervenciji v zadnji številki Naših razgledov, je vaš moralni čut že tako zamaknjen, da vam moram napisati nekaj prav nič krščanskih besed.

Tragikomično je namreč, da si upate kot človek, ki je sedel in sedi na ministrskem stolčku, torej na položaju zaradi položaja samega, očitati napuh meni, ki sem in ostajam v glavnem pisateljski hudič. Prav grozljivo je, da si upate ob tem sprenevedavo polemizirati v jeziku civilne družbe, ne da bi hoteli vedeti, v kakšni družbi dejansko živite in komu pravzaprav ministrirate.

Ta vaša civilna družba je namreč taka, da se pri pisatelju, ki javno prebere enega svojih esejev, že tri dni po branju oglasi mestni inšpektor za delo in mu sporoči, da je dolžan v skladu s samoupravnimi akti opraviti v svoji delovni organizaciji reelekcijo direktorskega mesta, seveda s podporo občinske socialistične zveze, kar praktično pomeni, da ne sme biti več direktor delovne skupnosti;

da temu pisatelju, ki je sicer začetnik mednarodnega mladinskega nogometnega turnirja v počastitev narodnega heroja – in ki je doslej že sedemkrat povabil na turnir tudi Ruse, peti dan po branju eseja sporočijo s političnega vrha, da ne more biti član delegacije nogometnega kluba, ki potuje v Sovjetsko zvezo, če hoče, da bodo tja odpotovali vsaj mladi nogometaši;

da temu istemu pisatelju, ki so mu naročili uvodni esej za bilten ob petdesetletnici Planice, sedmi dan po branju sporočijo, da njegov esej kljub temu, da si je organizacijski odbor priskrbel o njem celo pozitivno mišljenje samega predsednika Društva slovenskih pisateljev, žal ne more biti natisnjen v slavnostnem biltenu;

da deveti dan po branju občinski župan skliče vse njegove najožje sodelavce in jim naloži, da tega pisatelja ne smejo več delegirati v nobeno družbeno telo...

In tako naprej, deseti in enajsti in trinajsti dan...

Vi torej lahko še kar naprej govorite in pišete v jeziku civilizirane družbe, pa tudi v tistem splošnem političnem jeziku, ki ste se

ga že priučili in ki vsaj navidez ne prinaša nikomur nič hudega. Tudi minister ste zaradi mene še lahko, čeprav je to trenutek, ko tenkovestnejši izobraženci izstopajo celo iz partije. Vedeti pa morate vsaj to, da ste v okviru političnega konteksta, v katerem nastopate in ki ste si ga sami izbrali, ne glede na vaše liberalistično duhovičenje le kulturnopolitična šema, ki nevede služi zlu.

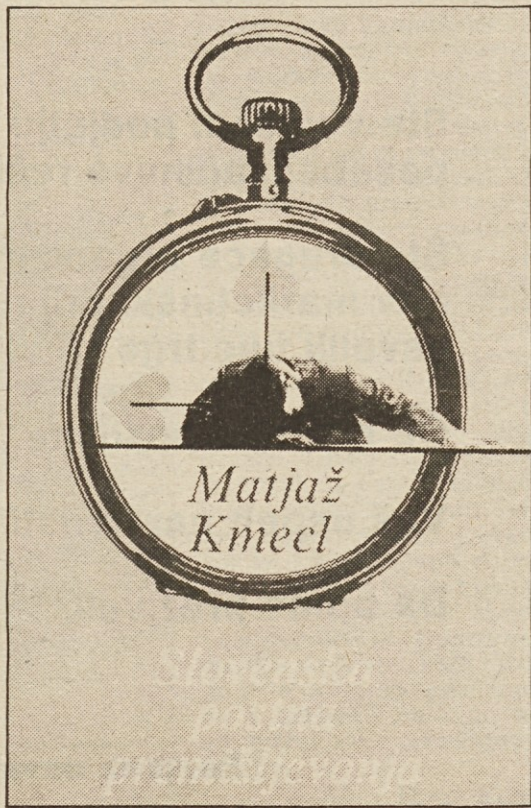
In ker skoraj ne morem več računati z vašo razrahljano osebno vestjo, vam moram še povedati, zakaj in od kod ta vaša sramotna nevednost. Zaradi napuha, lakomnosti in morda še kakšnega drugega naglavnega greha.

Seveda je človek po takšnem pismu potr. Naenkrat sem bil kriv vsega, celo težav v mladinskem nogometu in turnej v Sovjetsko zvezo. Kot da je ta družba zares v vseh najmanjših podrobnostih urejevana z enega samega mesta, kjer v vsej mogočni nepomembnosti tiči tudi moja malenkost; tu določamo, kdaj bomo komu napovedali vojno, kdo bo pisal članke v različne biltene in sploh vse po vrsti. Resnici na ljubo – nekaj več sem vedel samo o članku za planiški bilten. Prirediteljem ni bil všeč in so me po golem naključju celo nagovarjali, naj jim pomagam in napišem drugega – meni pa se je zdel zanimiv in dober, drugega ali celo boljšega sploh ne bi znal napisati. Moj pisatelj se žal ni domislil, da je bilo prvotno vabilo za pisanje navsezadnje tudi nestrnanje z naročenim izdelkom; koliko je tega že bilo in koliko še bo, ne da bi to bila bogve kakšna družbena krivica. – Kolikor sem mogel, sem se tudi pozanimal, ali je ta »ubogi pisateljski hudič« vsaj ostal na položaju »direktorskega mesta«, od koder ga je tretji dan preganjal inšpektor. Ostal je – in – veliko presenečenje – »občinski faktorji« so bili z njim čisto zadovoljni.

Kaj je torej bilo to pismo: preprosta in nekoliko banalna spozaba, kolerični trenutek, militantna hipokrizija, zanimivo dete pisateljske domišljije, ki nerazvoljivo spremeša resničnost in izmišljenost? Vrnil sem ga podpisane mu pismu z izraženim sumom, da je nekdo izrabil njegovo ime, ker se pisanje nikakor ne sklada z intelektualno in moralno podobo, kot jo pozna slovenska javnost iz njegovih objav. Mogoče ga celo res je. – Odgovora ali pojasnila ni bilo nikoli nobenega, tako kot ga tudi iz kabineta visokega funkcionarja nikoli ni bilo – v tem sta si bila oba dogodka močno podobna. Zdal sem kajpada lahko neveselo razmišljal o odnosu slovenskih kulturnikov do politike.

Seveda bo kdo mislil, da se mi je pripetila neprijetna izjema, nekaj kar se lahko zmeraj zgodi, tudi v najboljših družinah. Toda skoraj isti čas sta me s povsem druge strani po časopisih preganjal dva ultralevičarska filozofa z očitki oportunitizma, domobranstva, rožmanstva, potuhnenosti in podobnih nečednosti, znani blejski postrevolucionar pa je nekaterim državnimiškimi obiskovalcem, ki ga radi poslušajo, razlagal, da sem klerikalec in liberalističen desničar, pravzaprav kontrarevolucionar z desničarskih pozicij in da bi takšne bilo treba postreliti – Tarasu Kermaunerju pa nekaj dni zatem, da sem agent udbe, potuhnjena policijska nevarnost in denunciant poštenih in pokončnih izobražencev. – Kako bi bilo potem tisto pismo naključje? Bilo je pravilo, opredmeten in ubeseden odnos do bastarda.

(Nadaljevanje prihodnjik)

- KNJIGE
- SLIKE
- REVIE
- ČASOPISI
- LEPA DARILA

VSE TO
IN ŠE VEČ
V KNJIGARNI
DELAVSKE
ENOTNOSTI,
Ljubljana,
Tavčarjeva 5
Telefon 317-870

Delavska enotnost

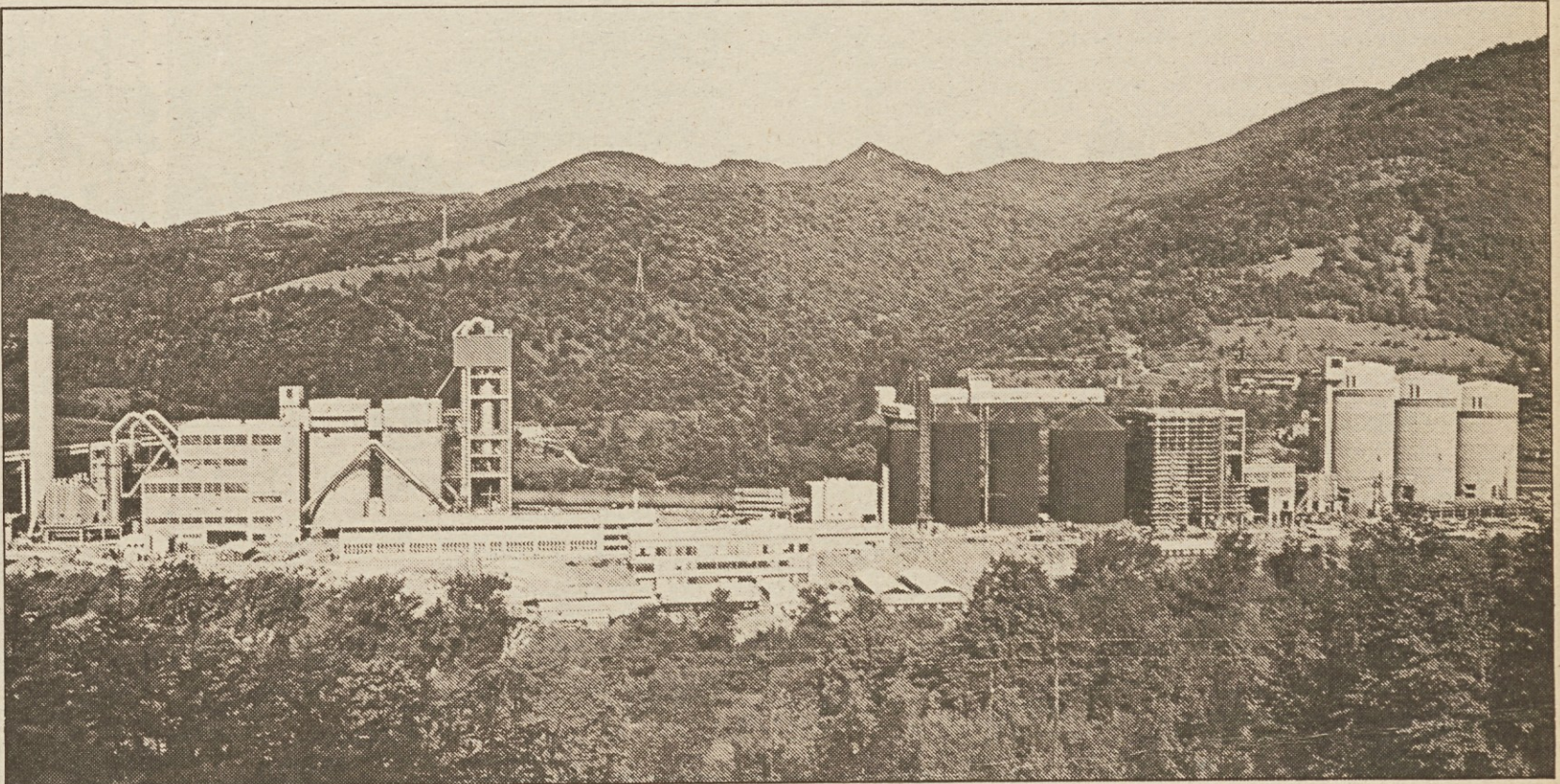
Salonit, Anhovo

Salonit Anhovo spada med vodilne proizvajalce gradbenega materiala v Jugoslaviji. V proizvodnji in prodaji cementa ter cementnih in azbestnih izdelkov ima 65-letno izročilo. Salonit je bil ustanovljen leta 1921, ko je začela obratovati cementarna in je bil postavljen prvi stroj za proizvodnjo plošč, po letu 1931 pa so začeli tudi (sicer ročno) izdelovati cevi.

Tovarna Salonit je sicer zvesta trem osnovnim programom, ki so jih vpeljali že pred sedemdesetimi leti zaradi lege Anhovega. Ta del Soške doline je bogat s kvalitetnimi laporji in tudi železnica, ki je bila speljana po dolini, je omogočala prevoz težkih tovorov do morja in v Evropo.

V dolgi zgodovini so imeli vrsto uspehov in neuspehov, toda z voljo in pridnostjo so Anhovci premagali vse težave. Najpomembnejši mejniki v razvoju podjetja, če odštejemo tiste povojne, ko je cementarna postala najprej jugoslovansko podjetje, potem pa med prvimi v Jugoslaviji prešla v roke neposrednih proizvajalcev, so bili:

- 1961 so zgradili sodobno cementarno, ki je bila za takratne čase energetska varčna in manjši onesnaževalec okolja, zdaj pa ni več.

Program za zdravo okolje

- 1971 so postavili sodobno stroja za proizvodnjo azbestno cementnih plošč in cevi (še danes ta stroja obratujeta)

- 1977 so zgradili novo cementarno. Omeniti velja tudi leto 1961, ko so med prvimi v Evropi začeli izdelovati azbestno-cementne izdelke po avtoklavnem postopku, torej so skrajšali izdelovanje oziroma sušenje teh izdelkov od 28 dni na 12 ur. Še danes je Salonit iz Anhovega edini proizvajalec azbestno-cementnih izdelkov pri nas, ki uporablja ta sistem.

Zdaj v Anhovem izdelajo letno okrog 1.100.000 ton raznih cementov (portland, specialnih in maltita), okrog 46.000 ton azbestno-cementnih cevi (od 80 do 1300 mm premera), kar bi, preračunano na 200-milimetrske cevi, zneslo okrog 1100 kilometrov tlačnih (torej vodovodnih in namakalnih) in kanalizacijskih cevi ter 80.000 ton azbestno-cementnih plošč, kar bi, preračunano v običajne valovite plošče znašalo pet milijonov kvadratnih metrov.

V dislociranem obratu v Brežicah pa izdelajo osemnajst milijonov kosov silikatne opeke in nakopičijo okrog 120.000 ton kremenčevih peskov in keramične gline.

Letni prihodek Salonita Anhovo je okrog šestdeset milijard dinarjev, izvozijo pa za okrog deset milijonov dolarjev. V izvoz gre v tretjo po velikosti v Jugoslaviji, za Dalmacijo-cementom in Beočinom) – 70 odstotkov, plošče izvažajo le še v Italijo, medtem ko so največji porabniki cevi veliki domači namakalni sistemi.

Pred približno petnajstimi leti pa se je začela svetovna averzija proti azbestu. Pri tem v Anhovem poudarjajo, da je azbest predvsem nevaren za tistega, ki ga izdeluje, za uporabnike pa je, razen pri brušenju ali žaganju, nenevaren. Zato so že pred leti začeli vgrajevati čistilne naprave, tako da je nekoč siva dolina okrog Anhovega spet dobila naravne barve, pa tudi Soča ni več kanal za odplake.

To lahko popestri sledeča anekdota. Ko je pred leti Anhovo obiskal sedanji član predsedstva CK ZKJ Čkrebič, ki je doma sicer iz Beoči-

na in mu je torej siva narava »blizu«, je najprej vprašal, zakaj ta dan v Anhovem ne delajo? Ni mogel verjeti, da lahko (pri nas) cementarna dela brez prahu.

Kljub temu pa v Anhovem z zaščito okolja niso zadovoljni. Iščejo nove možnosti in tehnologije, s katerimi bi postopno odpravili azbest iz svojih izdelkov, obenem pa prihranili energijo.

Salonit Anhovo je za to srednjeročno obdobje pripravil tri večje naložbe, ki pomenijo tehnološko posodabljanje proizvodnje, energetske varčevanje, izvozno usmeritev z novimi izdelki, predvsem pa odločilen poseg v zaščito okolja delavcev Salonita.

Preusmeritev v proizvodnjo izdelkov brez azbesta je potrebna zaradi rakotvornosti azbesta, ki razen pljučnega raka povzroča tudi druga obolenja, recimo azbestozo. Prav zaradi tega je v Salonitu kar 300 delovnih invalidov, kar pomeni skoraj 12 odstotkov zaposlenih (v Salonitu je zaposlenih 2364 delavcev in še 120 v tozdu v Brežicah). Med upokojevci pa je bilo v zadnjih štirih letih invalidsko upokojenih 56,6 odstotka. Ta odstotek je kljub večji skrbi za zdravstveno zaščito in rednim zdravniškim pregledom še vedno v porastu. Zato Salonit Anhovo nenehno izboljšuje delovne razmere, kar seveda terja velika finančna sredstva. To gre v breme delavcev, kajti na zveznem zavodu za cene anhovcem nočejo priznati za strošek milijardo novih dinarjev, kolikor so vložili v varstvo okolja.

Sicer pa je za bolezn, ki jih povzroča azbest, doslej zbolelo 70 delavcev, 23 jih je še vedno v delovnem razmerju, vendar so stalno v bolniškem staležu, na sodišču pa je vloženih 15 zahtevkov za izplačilo enkratne odškodnine v višini pet milijonov dinarjev oziroma deset milijonov dinarjev z zahtevkom za izplačilno rento. Vse to povzroča veliko prerazporeditev delavcev k drugim delom, visoko fluktuacijo, otežuje organizacijo dela in odvrča mlade delavce, da bi se zaposlili v Salonitu.

Zboljšanje varstva okolja zahteva filtrirne naprave za vodo in zrak, nov način dela z azbestom, odvoz azbestnih odpadkov v zabo-

nikih, odlagališča, poznejšo sanacijo odlagališč itd. To pa je povezano z velikimi stroški, ki jih ob sedanjí akumulaciji Salonit nima. Preusmeritev proizvodnje narekuje tudi velika izrabljenost osnovnih sredstev (70 do 80 odstotna) in velika energetska potratnost te opreme. Zato se Salonit Anhovo pripravlja najprej za naložbo v energijo. Tu imajo v mislih **premog**. V zadnjih letih je energija iz premoga po svetovnih cenah celo do 40 odstotkov cenejša od drugih. Ker pa so cementarne veliki porabniki energije (peči v cementarni Skale porabijo 85 MW, v Polju pa 20 MW), pomeni torej uvedba premoga velik prihranek na enoto proizvoda. Gre za antracit iz Sovjetske zveze, ki ima okrog dva odstotka žvepla, pa še to žveplo se pri praženju laporja veže s cementom, tako da je pravzaprav že tehnološki postopek nekakšen filter za ozračje.

Ta naložba je že delno izpeljana; kurilne naprave na obeh omenjenih pečeh so že nared oziroma lahko kurijo kombinirano s premogom, plinom in kurilnim oljem. Nimajo pa še dovolj mlinov za premog, pri čemer pa bodo tako za mletje kot tudi prevoz premoga in skladiščenje uporabili že dosedanje naprave in objekte.

Ker se je že na Zahodu pokazalo, da so zaščitni ukrepi proti azbestu tako dragi, da ogrožajo donosnost tovrstnih izdelkov, so se tudi v Salonitu Anhovo začeli ozirati za novimi tehnologijami, pri čemer naj bi pri **proizvodnji plošč** nadomestili azbestna vlakna s celuloznimi ali pa umetnimi. V celulozna vlakna so se usmerili Danci, Avstralci, Britanci in Belgijci. V Anhovem so se odločili za celulozno različico, saj bodo lahko tri linije od štirih predelali za tovrstno proizvodnjo. Odkupiti morajo le prešo za valovite plošče, saj je treba pri teh ploščah s prešanjem doseči primerno odpornost. Naložba po sedanjih računih znaša štiri milijarde dinarjev.

Zahtevnejša pa je tehnologija za cevi brez azbestnih vlaken. V Anhovem so se odločili za cevi tesal. To so poliesterske cevi, ojačane s steklenimi vlakni, kot polnilo pa je dodan kremenčev pesek. V Anhovem so v pogovorih s firmo Hobas, ki je v tej tehnologiji prišla najdlje, seveda pa je naložba v te naprave (vrteči se

kalup, ogrevanje itd) treba vložiti več sredstev (okrog 12 milijard dinarjev), kar pa bi bilo kljub temu zelo mamljivo, saj gre za skoraj izključno domače materiale (doslej so v Anhovem morali uvažati za 5–6 milijonov dolarjev reprodukcij-skega materiala predvsem azbesta. Kljub temu da so že podpisali pogodbo za nakup know howa in da imajo tujega sovlagatelja (40 odstotkov investicije), ki bi mu vrnil denar z izvozom v ZDA, pa v Anhovem še ne morejo prepričati naših finančnih ustanov o upravičenosti naložbe, sami pa seveda nimajo dovolj denarja zanjo.

Ko govorimo o nadaljnjih usmeritvah, seveda ne smemo pozabiti veliko znanja, ki so ga vložili v **cement geodur** (za naftne vrtnice). Ta zahteva hitro cementacijo v velikih globinah, torej pri visokih temperaturah. Tu je Salonit nadomestil uvoz in je zdaj edini proizvajalec tovrstnega cementa v Jugoslaviji. INA–Nafta gas ga letno porabi blizu dva milijona ton.

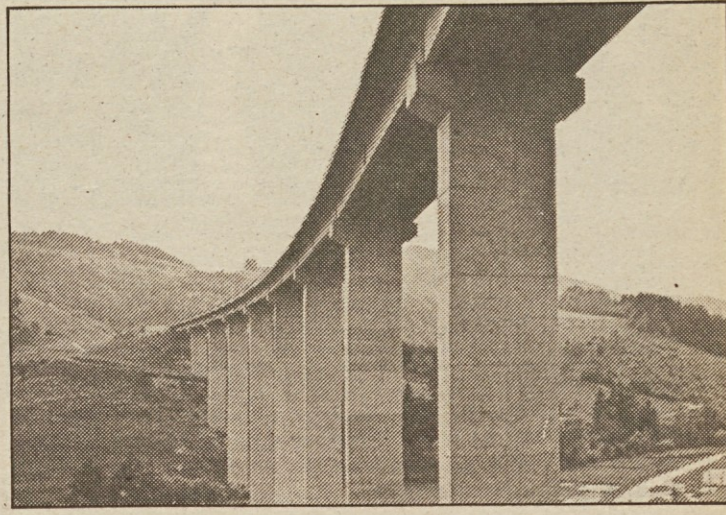
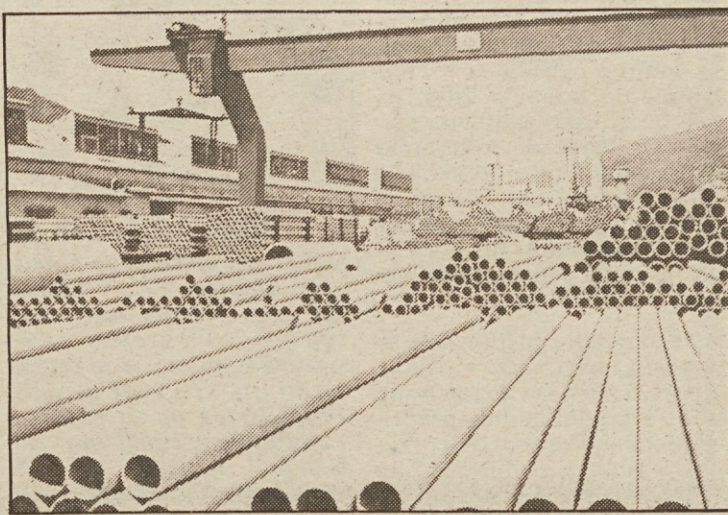
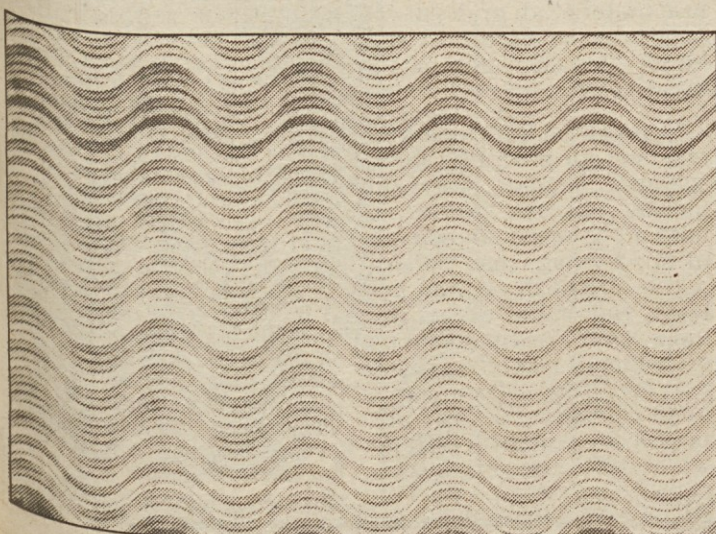
Plod lastnega znanja so tudi **aditivi adihil** za cement. To so praškasti dodatki, ki zavlačujejo ali pospešujejo strjevanje. Tudi te dodatke smo prej morali uvažati.

Salonit Anhovo bo še naprej delal tudi izdelke iz **sinterdolomita** (material za izdelavo opeke za železarne, torej toplotno visoko odporne opeke). Izdeloval bo tudi izolacijo **aplama** na podlagi kalcijevih silikatov. Ta izolacijski material je uporaben do temperatur 900 stopinj Celzija. Podoben je vidasilu, le da je povsem brez azbestnih vlaken. To snov iz amorfnih krmenenice iz Ruš, celuloznih vlaken in dodatkov, ki so skrivnost, so v Anhovem izdelali skupaj z inštitutom Boris Kidrič iz Ljubljane.

Izdelovali pa bodo še ferrosal, ognjeodporne prešane elemente iz mletega krommagnezita ali šamota za toplotno tehniko (vložki za peči za centralno ogrevanje, dimne tuljave itd).

S takšnim čistim proizvodnim programom torej Salonit Anhovo stoji na pragu 21. stoletja in prav ta mu zagotavlja, da bo lahko vstopil v novo poindustrijsko dobo.

OA Delavske enotnosti

Voda postaja bolj hladna, zato je na blazini topleje... Slika: Joco Žnidaršič

Delovno poletje v Gozdni šoli Partizana Slovenije v Mozirju

PRISPEVEK K ZDRAVEMU NAČINU ŽIVLJENJA

Letos prvič dvodnevni posvet o vadbi starejših in invalidnih oseb

Na prostrani jasi ob Savinji postavijo vsako leto preproste taborniške šotore, v katerih je prostora za 80 oseb. Tu imajo travnata igrišča, učilnico pod streho, lično brunarico, kuhinjo in sanitarije s prhami. Ob prostoru za taborni oženj je v senci košatih dreves še ena predavalnica. Ustanovo imenujejo Gozdna šola Partizana Slovenije. Iz Mozirja je pol ure hoda, pot vas vodi mimo Savinjskega gaja.

Leto za letom prihajajo v

Mozirje tečajniki, ki se izobražujejo za amaterske vaditelje pri društvih Partizan, prihajajo pa tudi študentje telesne vzgoje iz Ljubljane in Maribora, animatorji za športno rekreacijo in drugi. Tu so ugodne možnosti za športne dejavnosti v naravi, za športno orientiranje, osvežitve v Savinji in začetniško vadbo v kajaku.

Prvi gostje gozdne šole so bili letos študentje fakultete za telesno kulturo iz Ljubljane in pedagoške akademije

iz Maribora. Potem so bili začetniški in nadaljevalni tečaji za vaditelje mladinskih oddelkov društev Partizan. Ti dobijo vselej ustrezno strokovno literaturo o teoriji in metodiki telesne vzgoje, osnovah športne medicine in podobnem, kar jim olajša pripravo na zaključne izpite.

Letos so imeli v gosteh 30 pionirk Partizana iz Pirana, o katerih pripovedujejo, da so bile kot tabornice tako marljive, delovne in disciplinirane, da so bile vsem v veselje. Zadnje so bile na vrsti atletske pionirske selekcije iz Celja in Titovega Velenja. Partizan Slovenije se je spomnil svojih dolgoletnih sodelavcev, predavateljev in vaditeljev, ki so prihajali v Mozirje od vsega začetka. Skoraj vsi so se odzvali povabilu, si ogledali noveše pridobitve (zidana kuhinja, obednica pod streho, tlakovana pota) in se pogovorili o nekdanjem in sedanjem delu.

V Gozdni šoli je bil letos prvič dvodnevni posvet o rekreativni vadbi starejših in invalidnih oseb. Ni dvoma, da je prijetna in ne preveč zahtevna telesna vadba tudi njim potrebna, vendar pa terja od animatorjev in vaditeljev posebno znanje glede izbora vaj in odmerjanja obremenitve.

Zlasti je važno pridobiti ljudi za »domače naloge«, to je za: vsakdanjo vadbo doma, za jutranjo pretegovanje, gimnastiko, živahno hojo in telesno delo. O kondiciji namreč ne odloča to, kar opravimo kdaj pa kdaj, pa naj bo še tako zahtevna planska tura ali kolesarski izlet, odločilnega pomena so vsakdanje gibalne navade. O posebnih izkušnjah z rekreacijo invalidov je poročal predsednik Partizana Slovenije Vili Medved.

Iz mozirske gozdne šole se vračajo tečajniki v svoja društva z novim znanjem pa tudi s poglobljenim pripravljenjem za vzgojno delo. Njihovo znanje ni omejeno na gibalne veščine, v gozdni šo-

li slišijo tudi marsikaj koristnega za zdrav način življenja. Predavatelji jih skušajo prepričati o škodljivosti kajenja in pitja alkoholnih pijač. Marsikdo zve šele v mozirski predavalnici, da so vsi vrhunski športniki nekdajci. Marsikomu je tudi novo, da mora že od mladosti naprej paziti na normalno telesno težo.

Po malem sprejemajo tečajniki nove poglede na telesno kulturo, ki ni samo hitro tekanje, pravilno skakanje, mojstrsko ravnanje z žogo, temveč tudi pravilna prehrana, primerna pijača, udobno oblačenje (obutev) prekinjanje sedenja (minute za zdravje!), kar najboljši odnos do telesnega dela, varstvo narave in še marsikaj, kar spada k zdravemu načinu življenja.

Drago Ulaga

Kultura prehranjevanja

Zgodovina prehrane pogosto kaže, da uživa debeluh raje koncentrirana živila kot manj koncentrirana — piše dr. Dražgost Pokorn v svoji knjigi Vitki živijo dlje. Debeluh raje izbira ocrt krompir, mastno meso, salamo, čokolado, sladkarije in podobno. Mršavi ljudje pa radi segajo po sadju, pustem mesu, zelenjavi in podobnih jedeh. Zato pri vzdrževanju pravilne telesne teže ni tako pomembno koliko zaužijemo, temveč predvsem kaj. Bistvene so kalorije. Spomnimo se živil enake količinske, a precej različne kalorične vrednosti: 100 gramov kumar vsebuje na primer 17 kalorij, 100 gramov orehov pa 651, to je skoraj 40-krat toliko!

Otroci staršev, ki uživajo visokokalorično hrano, so pogosto debeli vse življenje. Pravilna prehrabena vzgoja in navajanje na kulturno prehranjevanje imata torej že v zgodnji mladosti pomembno vlogo pri vzdrževanju pravilne telesne teže. Zelo neodgovorno je siliti otroke k pretiranemu uživanju hrane in povezovali ljubezen do njih s pridnim pospravljanjem visokokalorične hrane. Mladim ljudem, ki so si nabrali že v zgodnji mladosti preveč maščobnih celic, namreč grozi, da bodo vse življenje predebili in da se jim bo nekulturno prehranjevanje poznalo do pozne starosti. Seveda se kaže pomen dietnih navad tudi po obdobju rasti, po prehodu večje telesne in duševne aktivnosti v obdobje lagodnega življenja, na primer po opravljenem velikem delu, po življenjsko pomembnem izpitu in podobnem. Med rastjo in večjo telesno psihično aktivnostjo si človek privzgoji določene prehrabne navade, ki potlej ostanejo tudi v času lagodnega življenja.

Strokovnjaki opozarjajo, da tudi človekov temperament, ki je tesno povezan s telesnim ustrojem, vpliva na tek. Razdražljivi, nemirni, živčni ljudje porabijo več kalorij kot mirni in hladnokrvni, ki jih nič ne spravi s tira.

A. U.

Na Vršič je jurišalo prek 740 kolesarjev

KLOBUK Z GLAVE PRED »FRANEKI« IN REKREATIVCI

»Tile, franeki,« so pa res od hudiča!« se je prejšnjo soboto kar nekajkrat slišalo po spodnjih prostorih kranjskogorskega hotela Lek.

Kompliment je veljal neudnim zagnancem iz kolesarskega društva Rok-Franek, ki so na štart 9. juriša na Vršič privabili več kot 740 rekreativcev iz vseh koncev in krajev Slovenije, pa tudi iz nekaterih drugih republik in zamejstva. Planincem, ki so se tega sončnega dne odpravljali v gore, je pogled na tolikšno karavano jemal sapo, zardevali pa so tudi jugoslovanski reprezentanti, ki so se prav tedaj odpravljali v Beljak na svetovno prvenstvo v cestni vožnji za posameznike. »Vsaka jim čast!« je nastopajoče pospremil na pot Jure Pavlič, ta hip naš »naj« kolesar, ki pa mu tokrat (najbrž tudi prvič) ni veljala tolikšna pozornost številnih gledalcev kot pa rekreativcem.

In potem je karavana krenila navzgor proti 1611 m visokemu Vršiču. Osemsto metrov višinske razlike so tako ali drugače zmogli vsi, in si »z zmago nad samim seboj« prislužili zlahko kolajno, zadovoljni obrazi domala vseh nastopajočih pa so pomenili največje priznanje marljivim »frankom«, ki so z jurišem na Vršič pripravili eno najlepših prirediteljev ob 100-letnici organizirane kolesarstva na Slovenskem.

PO PET NAJBOLJŠIH – moški, kategorije do 34 let: 1. Pavlič (Nm) 36 min. 00 sek. 2. Pužin (J. Stucin) 36:27,8. 3. Fidler (Sentjur/Cel) 37:30,9. 4. Jug (Sentjur/Cel) 37:36,8. 5. Arsič (Vrhnikal) 37:56,9; **od 35 do 40 let:** 1. Rajgelj (J. Stucin) 37:27,5. 2. Oblak (Alpina, Žiri) 38:92,7. 3. Zibert (Donit, Medvode) 39:57,2. 4. Rogelj (Litostroj, Lj) 40:07,9. 5. Komac (Pivovarna Union, Lj) 40:43,3; **od 41 do 45 let:** 1. Bertonec (J. Peterne) 43:14,5. 2. Zihrl (J. Stucin) 43:58,8. 3. Vidic (Radovljica) 44:37,4. 4. Mesec (S. Loka) 45:20,0. 5. Malner (Malner) 45:52,5; **od 46 do 50 let:** 1. Kreševac (Vozila, Ng) 42:42,8. 2. J. Hafner (Rog-Franek) 42:47,2. 3. B. Dežman (Kokrica) 45:51,8. 4. Lorenčič (TAM, Mb) 46:38,1. 5. Rejec (Kneža) 47:44,8; **od 51 do 55 let:** 1. Micič (Rog-Franek) 46:30,8. 2. Fabičič (Litostroj, Lj) 47:11,9. 3. Sink (J. Stucin) 47:51,4. 4. Seršen (Strahovica) 49:49,7. 5. Bovha (Kranj) 53:13,4; **od 56 do 60 let:** 1. Salamon (Vrhnikal) 55:54,0. 2. Krisch (Part. Vič, Lj.) 1:03:47,4. 3. Miketič (Rog-Franek) 1:06:58,5. 4. Grašič (Lj) 1:08:58,1. 5. Turk (Rog-Franek) 1:09:39,5; **od 61 let dalje:** 1. Maver (Adria, Trst) 48:04,3. 2. Makuc (Lj.) 53:54,3. 3. Zirovnik 1:00:05,8; **ženske – do 30 let:** 1. Longonder (J. Peterne) 51:46,6. 2. Ternovšek (AS. Sp. Idrija) 53:31,3. 3. Dolenc (Alpina, Žiri) 54:39,7. 4. Saje (Grosuplje) 57:28,0. 5. Javornik 1:04:04,9; **od 31 let dalje:** 1. Uršič (JUB. Dol) 50:36,9. 2. Černe (Zadvar) 56:35,4. 3. Štadler (Lj) 1:00:54,9. 4. Seršen (Strahovica) 1:02:06,0. 5. Drobnič (Lj) 1:03:52,3. (Na vrhu je bil z novim rekordom 35:40,8 sicer najhitrejši Hrastrčan Miran Cvet; ker pa je kategoriziran tekmovalce, je nastopil izven konkurence).

D.K.

Veliki golf pri Bledu prinaša lepe denarce. Lahko pa bi bil ta športni objekt še bolj donosen, če ne bi bilo igrišče, glede na vse večje povpraševanje, že davno premajhno. A. U. Slika: Dragan Arrigler.

Nekaj sto metrov po štartu pred hotelom Lek v Kranjski gori je bila karavana več kot 740 rekreativcev še strnjena, potem se je začela trgati, na vrh 1611 m visokega Vršiča pa so »zmagovalci nad samim seboj« dobesedno kapljali na cilj. (Slika: Tomaš Skale)

SLOVENCİ V PRVI JUGOSLOVANSKI DRŽAVI

Prihodnjič:
Konstituiranje Kraljevine
Srbov, Hrvatov in
Slovencev

36

List je bil ustanovljen 20. novembra 1942. Predsednik Josip Broz Tito je Delavsko enotnost 15. novembra leta 1967, ob njeni 25-letnici, odlikoval z redom zaslug za narod z zlato zvezdo. * Izdaja ČGP Belex, 20 letni delavski časnik, 10000 ljubljanih, Celovška c. 43, 318-855, t. 318-787. * Glavni urednik in direktor: tožar Dušan Gačnik * Odgovorni urednik: Franček Kavčič * Člani uredništva: Marjan Horvat (pomolnik odgovornega urednika, politični sistem, dopisništvo), Boris Rugelj (komentar urednik – družbenoekonomski odnosi, delitve); področni uredniki: Andrej Agnič (posebne naloge, fotografija), Ciril Brajer (reporáže in samopuravni odnosi), Marija Franččnik (socialna politika in varstvo okolja), Ivo Kuljaj (ekonomska ureditev), Emil Lah (mednarodni ekonomski odnosi in politika), Janez Sever (posebne naloge), Andrej Uлага (turizem, rekreacija, šport in oddih), Igor Žitnik (znanost, kultura in izobraževanje), Remigij Roč (urednik – družno gospodarstvo, delavci v samostojnem osebnem delu), Brane Novak (okolišarstvo, turizem, najstnikarstvo, rekreacija, redaktorica-ilektorica). * Pomolnik direktorja tožar: Mila Živčič * Telefon: glavni urednik in direktor tožar 322-778, odgovorni urednik 313-942. * naročniška centrala 321-551 * Uredništvo Naš delavec, skupna revija slovenskih časnikov in revij Ljubljana, Celovška c. 43, 318-855 in 321-651 * Center za razvijanje obveščanja v združenem delu in servis za tisk glasilk organizacij združenega dela, Ljubljana, Celovška c. 43, 323-951 * Ekonomsko komercialni sektor, Ljubljana, Celovška c. 43, 320-403 * Računovodstvo, Ljubljana, Hrvatski trg 3, 312-125 in 310-923 * Žiro račun 50100-603-41502 * Knjigarna galerija Ljubljana, Tavčarjeva 5, 317-870 in 312-891 * Posamezna številka Delavske enotnosti 160 din, letna naročnina 8,820 * * Rokopisov in nenaročenih fotografij ne vračamo * Poština plačana v gotovini * Tisk ČGP Belex, tožar, časopis in Srednja Šola, Titov trg 55, 25. tisa, 318-855, evla Delavske enotnosti: Albert Vodovnik (predsednik), Meta Benčič, Franc Berginc, Andrej Koklin, Silvester Drevšček, Ivo Griplj, Vlado Haas, Ivo Jančevič, Niko Klavžar, Ranko Lesjak, Mira Maljuna, Slavko Pekar in Nada Seranik.

Zdravko Cvikel, rudar:

SINDIKAT NE SME BITI VEČ DEŽURNI KRIVEC

»Njega dni smo rudarji živeli v prepričanju, da premož vse poplača. Resnica je drugačna: mladi invalidi, porušena ekologija. Toda kaj, če oče je bil rudar in jaz sem rudar. Če bi imel sina, bi ga usmeril v jamo. To je trdo, moško delo, vendar častno,« pravi malo zatem, ko je s sebe spral premožov prah.

Zdravko Cvikel bo te vrstice prebral ob svojem tridesetem rojstnem dnevu. Morebiti mu jih bodo pokazali »kameradi«, ko bo zjutraj ob dveh prišel v »prezivnico«, kjer bodo sestavili skupino za to izmeno. Mogoče pa bo časnik našel že na mizi, ko se bo vrnil iz jame. Odvisno od tega, kako dolg bo njegov »šiht«. Njegov delavnik je raztegljiv in odvisen od marsičesa. Tudi od denarja. Nadeje so bolj plačane.

Ko takole sedimo za mizo, človek ne bi verjel, da je Zdravko prvič kot »rudar« začutil jamsko čelo že pred štirinajstimi leti, takrat, ko je rudarjenje sprejel za del svojega življenja v rudarskem šolskem centru. V resnici pa je bil v jami že kot kratkohlačnik.

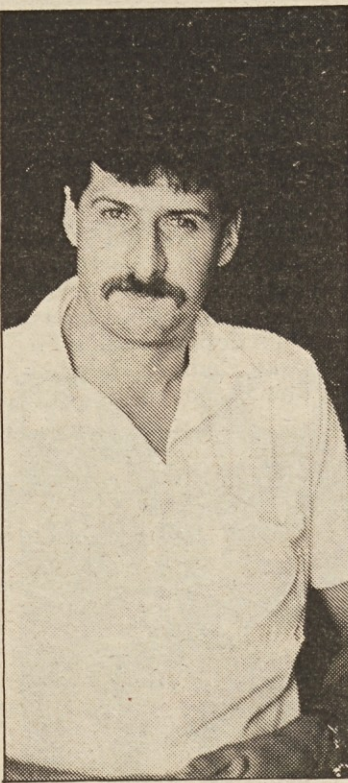
»Vsi v Velenju se zavedajo, da je današnje Titovo Velenje to, kar je, zaradi rudnika. Toda tudi knapi so svoje otroke odvrčali od jame. Če ne bi bilo tako, nam danes ne bi primanjkovalo rudarjev, ne bi bilo toliko težav, ne toliko »uvoženih« rudarjev. To je draga delovna sila, vendar o tem redkokdaj govorimo na glas...«

Zdravka se vrtniki in drugi spomnijo z nogometnega igrišča in atletske steze. Že kot pionir je igral pri Rudarju, bil tudi v mladinskem moštvu, potem pa je nogometu obrnil hrbet. Triizmenko delo v jami in nogomet nista šla vstric. Posvetil se je atletiki in za razvedrilo košarki. Pri atletiki je pritekel celo v državno reprezentanco. Toda tudi atletiko je opustil.

Danes je najtežje sindikatu

»Meni ni treba razlagati kako in kaj, ker nas je bilo v družini pet otrok in smo vsi živeli samo od očetove plače. Vendar me ne smete razumeti napak, jaz nisem zato šel v jamo. Odločil sem se za rudarski poklic iz povsem drugih razlogov. V resnici je bil en sam: to delo me veselilo...«

— Tudi zdaj, po enajstih letih?

»Tudi. Moj oče je bil trdoživ in jaz sem prav takšen. Razlika je le v tem, da oče vse bolj obupuje.«

— Zdaj, ko je upokojen?

»Zdaj. To je morda razumljivo, če vemo, kaj vse so rudarji v Velenju delali in zakaj so tako delali. Znano je, kako je Velenje nastalo in iz česa se je razvilo. Kar nekaj rodov je delalo zato, da bi nam bilo lažje in boljše. Oče pa ugotavlja, da je vse slabše. Resnici na ljubo, tega ne ugotavlja smo on, to slišimo in vidimo na vsakem koraku, vsak dan. Oče obupuje zato, ker ni videti konca tej krizi!«

— Vi ne obupujete?

»Jaz sem samo razočaran. Vendar sem trdno prepričan, da se končno mora kaj zgoditi, nekaj prelomiti...«

— Kaj, na primer?

»Če hočete Agrokomerc. Zdaj ima Mikulič in z njim vse državno in partijsko vodstvo enkratno možnost, da si z odločitvami spet pridobi zaupanje naroda. Mikulič tembolj, ker je tudi sam iz Bosne, partija pa zato, ker bi lahko dokazala, da je dovolj

močna, da očisti svoje vrste od Velike Kladuše do federacije, od Kavadarcev do Murske Sobote. Meni kot mlademu človeku in komunistu ne gre v glavo, da sem član istega sindikata in iste partije kot oni, da vsi govorimo v imenu samoupravljanja, v resnici pa je to vse kaj drugega. Ob vsem tem je najhujše prav nam v sindikatu. Danes je najtežje sindikatu, ker je bil dolgo časa sopotnik tem strukturam, ki so v imenu delavskega razreda spravili delavski razred v takšno siromaštvo in brezpravnost. Od samoupravljanja je delavcu v resnici ostalo samo to, da se, kadar dežuje, samoupravno odloči in odpre dežnik...«

— Imenovana je že posebna komisija...

»Smo že tam...«

Za moje pravice se ni treba nikomur boriti

— Vi ste več kot polovico časa, kar ste zaposleni, funkcionar sindikata. Trenutno ste predsednik konference Jamske mehanizacije, ki šteje le nekaj manj kot tisoč mož.

»966. Pred tem sem bil dva mandata predsednik izvršnega odbora.«

— Torej vodite članstvo, katerega število je tudi za velenjski rudnik izredno pomembno. Kako daleč vas je v resnici slišati?

Tako daleč, kolikor mi hočemo. Drugo vprašanje je, kako daleč sega naš vpliv. Resnica je in ta je znana, da se lepo razumemo in dogovarjamo znotraj rudnika in mogoče še z elektriki. Tu spodaj, med rudarji in delavci elektrogospodarstva je še vse v redu. Naprej pa ne gre. Sami veste, da bomo morali v Sloveniji spremeniti zakon, da bi zadeve — urebili...«

— Po vsem sodeč nimate odločujočega vpliva ne kot samoupravljalec ne kot sindikat?

»V zadnjih desetih letih ali mogoče manj se je pri nas marsikaj spremenilo. Tudi vloga in pomen posamezne organizacije. Več je bilo skrbi, da bi »delavci in delavski razred v resnici razpolagal z...« bolj je bila ta ustavna pravica odtujevana. Administracija pa naj bo to v delov-

ni organizaciji, občini, republiki ali zvezi, vsaka si je izborila in delavcem odtujila del pravic, da smo na koncu delavci ostali lutke. Do tod se strinjam s svojim očetom. Z očetom se razhajava v mnenju, da »nič ne moreš!«

— In kaj moreš?

»Za moje pravice se ni treba nikomur drugemu boriti. Najprej zato, ker mi nimajo ničesar, razen orodja in torbe, vzeti, drugič pa zato, ker se bom zanje boril sam.«

— In se borite? Kako? Kot so se v Labinu?

»Ko so naši rudarji prvič štrajkali, sem bil še fantič. Gledal sem jih, kako so korakali v solidarnostno pomoč proti Trbovljam. Drugič sem bil učenec in mi ni bilo treba v jamo na čelo. Lani pa je bilo vse končano, ko sem prišel na delo.

Osebnost pa menim, da štrajk ni oziroma ne bi smel biti to, kar je zdaj tudi pri nas, da je namreč edina učinkovita prisila, da si vsaj za nekaj časa spet izboriš odtujeno pravico. Da namreč dokažeš, kako ti že v lastni delovni organizaciji nekdo nekje mimo dogovora in samoupravno sprejetih določil kaj odškrne.«

— Če bi se za štrajk odločilo 965 vaših sodelavcev, bi vi kot predsednik stopili zraven?

»Med prvimi, ker bi se to zgodilo zgolj zaradi hude krivice, napake. Zdaj si tega ne morem predstavljati, ker

živim v prepričanju, da je naša obveščenost tolikšna, da kaj takega ni mogoče. Toda primeri nas učijo, da je pri nas vse mogoče. Zato bi stal zraven, ne iz upravičene užaljenosti in prizadevnosti, temveč iz solidarnosti. Solidarnost pa je vsaj med rudarji še ohranila svojo vrednost...«

— Kako daleč sega rudarska solidarnost. Labin je zadnji in najbolj svež primer...

»Res je in, žal, imate prav. Naša, velenjska solidarnost sega po doslej znanem do Trbovelj... Prepričan pa sem, da predsednica zveznega sindikata, ki bi bila takrat denimo v Modnem salonu in ne bi prišla med nas, ne bi bila več predsednica...«

Knapovo delo je bilo in bo ostalo težko

— Prej ste omenili, da vam »orodja in torbe nihče ne more vzeti.« S tem ste verjetno mislili na orodje in torbo, ki jo vlačite po jami, torej, da vam znanja in rok ne more nihče odvzeti. Ste s tem mislili na oportunitizem, ki ga je vse več srečati tudi med nekdanji najboljšimi delavci?

»Da. Gre za povsem človeške razloge, da se kdo »čez noč« spremeni. V resnici gre za dolgo spoznavanje, da te ta nenehni boj izčrpa in da na koncu — odstopiš. Imaš družino, otroke, tvoja revolucionarnost krni in topi, ker nočeš obremenjevati njihovega življenja. Tudi moj oče ni hotel našega. Na srečo njemu takrat to ni bilo treba.

Tudi v Velenju so dolgo živeli v prepričanju, da premož vse plača. To je daleč od resnice. Poglejte, jaz sem že pri tridesetih delni invalid. V jami sem imel nezgodo, kljub operacijam čutim posledice.

Nepoučeni so prepričani, da s posodobitvijo, z mehanizacijo, rudarjevo delo več ni težko. Vi, ki ste že bili med nami v jami pa veste, da knapu kramp ni delal težav. Hočem reči, da ob še tako sodobni opremljenosti težka dela, o katerih se večini zunaj jame niti ne sanja. Po drugi strani pa, to sem hotel že prej povedati, ni vseeno, kako ravnaš z opremo. To spada k onemu o prepričanju, da premož vse plača. Samo v zadnjih treh, štirih letih se je odnos do te drage opreme izredno spremenil. Včasih si imel kramp, katerega zlomljen ročaj ni predstavljal nobene vrednosti. Danes pomeni zastoj stroja milijarde, da ne govorim o okvarah. Po drugi strani gre za to, da moraš za to izkopati toliko in toliko tisoč ton premoga več. Torej za toliko in toliko metrov pogrezniti dolino bolj in prej...«

— To razmišljanje spada k opominom mladim, da bo njihova dediščina siromašna...

»Ne strinjam se s tistimi, ki mladini očitajo, da v svojih kritikah nima prav. Ne v vseh in ne vsega. Toda mnogokrat je prav mladina opozorila, kako kratkovidni smo, kako se pod krinko spremenjenih gesel spreminjamo v svoje nasprotje in delamo prav tako in tisto, kar ne bi smeli. Tudi meni pogosto očitajo, da nimam dlake na jeziku. Zakaj naj bi jo pa imel? Mar me niso tako vzgojili, mar s svojim delom ne opravičujem ne samo svoje plače, temveč tudi zupanja, z življenjem članstva v zvezi komunistov in z ravnanjem funkcije predsednika sindikata. Toda sindikata delavcev, knapov in ne nečesa, kar naj bi bilo nekje...«

Janez Sever

PRAVKAR

IZŠLO

cena: 13.700

STONE STROJIN
UVOD
V
PRAVO
OKOLJA

Delavska enotnost

NAROČILNICA

Pri Delavski enotnosti, Ljubljana, Celovška 43, nepreklicno naročamo:

_____ izvod(ov) knjige UVOD V PRAVO OKOLJA Toneta Strojina

Naročeno pošljite na naslov:

Ulica, poštna št., kraj:

Naročeno, dne:

Ime in priimek podpisnika:

a) Račun bomo plačali v zakonitem roku.

b) Kot ind. naročnik bom poravnal po povzetju.

Žig

Podpis naročnika

LIPE SVEDER: ŠE ENA OLIMPIADA

